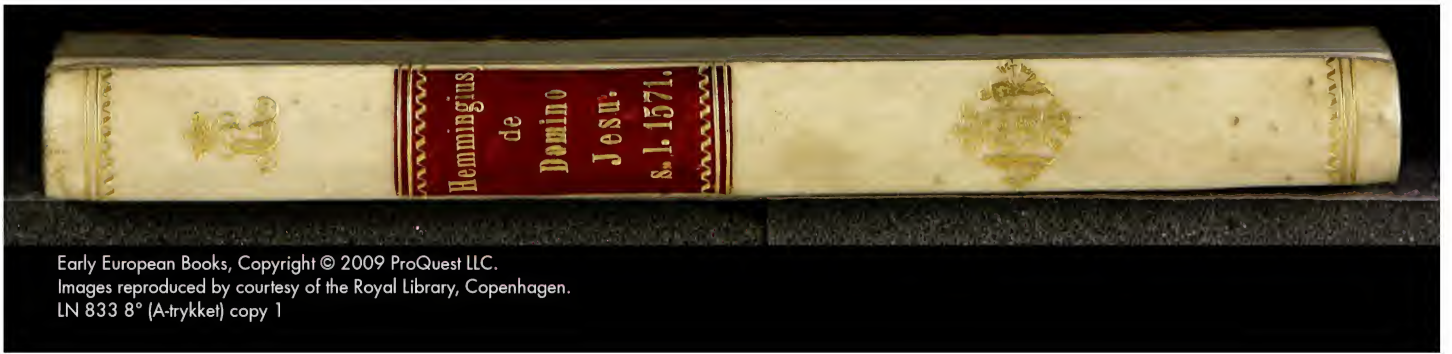

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

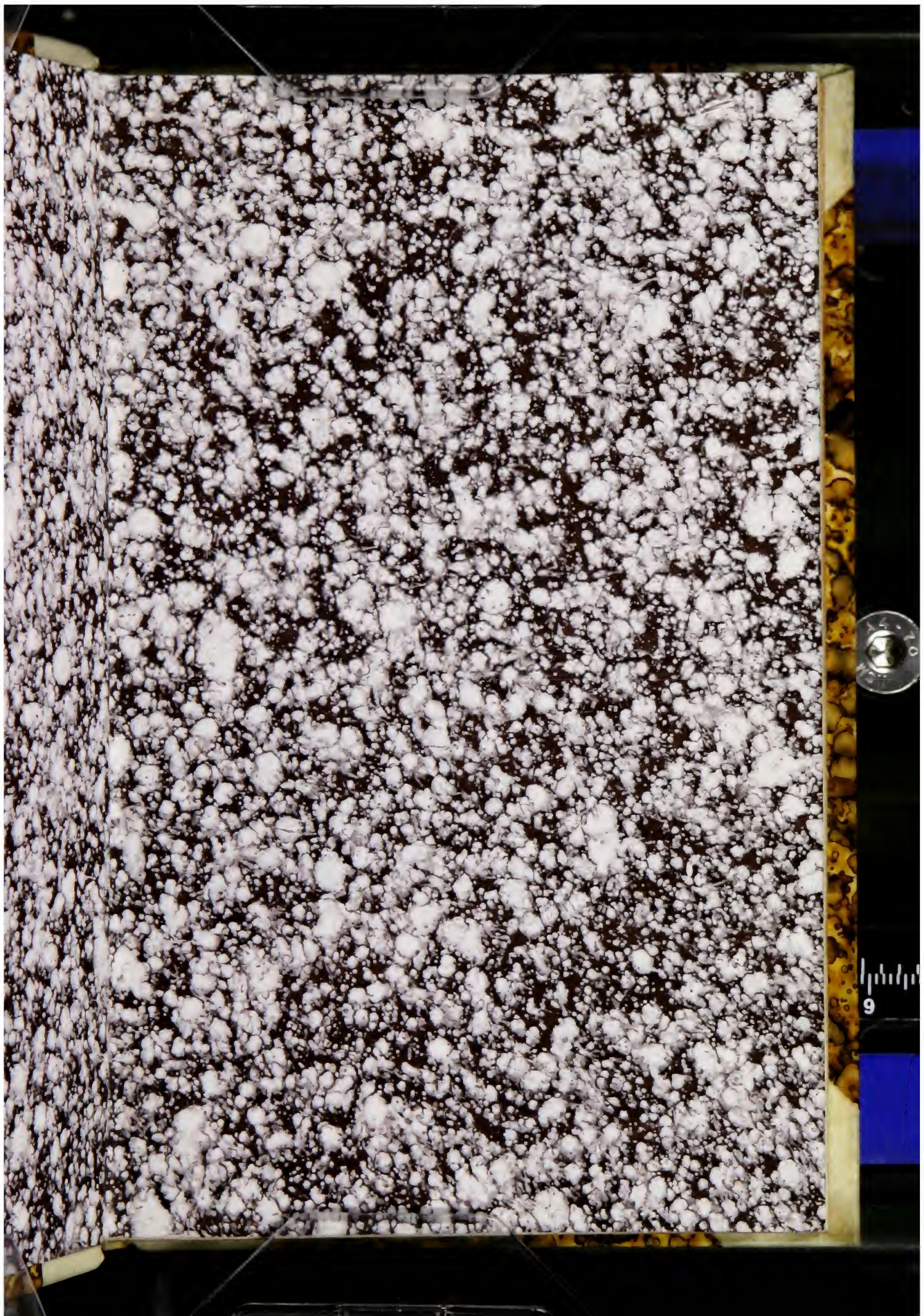

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

3.-109

LN 833
A-trykkes
ex. 1

I D
TÆ
DOM
&

PRC
LA

A

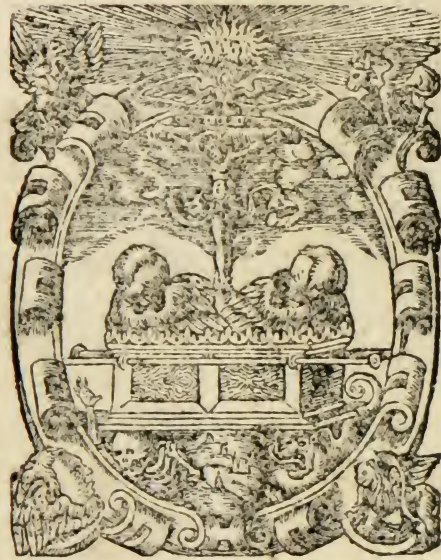
Hæft
elle

A

Demonstratio
INDUBITATAE
VERITATIS DE
DOMINO IESU, VERO DEO
& vero homine, vno Christo, mediatore
atq; redemptore nostro vnico,
EX
PROPHETIARVM COL-
LATIONE AD EVENTVM
extracta.

Autore Nicolao Hemmingio.

Iohan. 17.

Hæc est vita æterna, vt te cognoscant DEVM verum
esse, & quem misisti Iesum Christum.

ANNO M. D. LXXI.

Fruelländer

R I
V. I R
T V T
pientia
lium an
Car

Ni

Q

cæ ling
vero n
triuiali
summa
Reddid
uiorem
alea, µ
potand
træ, (H
fisindi
simum

REVERENDO

VIRO, PIETATE, VIR-
TUTE, ERUDITIONE, ET SA-
pientia excellenti, D. Olao Offonio, libera-
lium artium Magistro, Cantori primario &
Canonico venerandi collegij Roschil-
densis dignissimo, veteri amico
ac collegæ cha-
rissimo.

Nicolaus Hemmingius.

Q UAM fuerit nobis ante tri-
ginta annos, venerāde vir,
conuictus iucundus (cum
ego quidem Professor græ-
cæ linguæ in academia Hafniensi, tu
vero moderator iuuentutis in schola
triuiali, *σύσπιτοι* eramus) sæpius cum
summa animi voluptate recordor.
Reddidit autem nobis conuictum sua
uiorem, non chartarum Lusus, non
alea, *μὴ τῶν ἀλείσων συμπεριφορὰ*, non
potandi certamen, non vllæ res ludi-
cræ, (Hæc enim omnia tanquam Mu-
fis indigna contempsimus) sed dulcif-
simum cum sanctissimo rege Dauide

A 2 col-

E P I S T O L A

colloquium: cuius Psalmi, & in prandio, & in cœna, nostræ erant deliciae, nostra ambrosia, nostrum nectar, vicem enim τῶν τραγημάτων supplebant. In hoc dulcissimo colloquio experti sumus verissimum esse, quod de laudibus Psalmorum scribit Gregorius Nyssenus in hanc sententiam. Quam suavis & iucundus est humanæ vitæ comes Propheta David, in omnibus itineribus vitæ sese offerens, & omnibus ætatibus spiritualibus commode sese adiungens, & omnem ordinem progredientiū subleuat: cum ijs qui iuxta deum infantes sunt, colludit: cum viris, vnâ certat: iuuentutem moderatur: senectutem subleuat, atque sustentat: omnibus omnia fit, militum telum, athletarum institutor, exercentium se palæstra: vincantium corona, in mensa oblectatio: in luctu & funere consolatio. Nihil est in vita nostra quod huius officij expertus est. Hactenus Gregorius. Verum quoniam in quotidiana ista Psalmorum

ru
q
b
lij
fuj
Io
di
M
en
co
lar
red
lipp
cha
stis
per
in
ger
ner
arg
dia
plu
&
da
s

DEDICATORIA.

rum recitatione multa occurrebant, quæ prudenti attentione opus habebant, tu cum conuictoribus nostris alijs (ex quibus nobiscum hodie sunt superstites duo præstantes viri Doctor Iohannes Scheldrupius, Bergenfis diœceseos in Noruegia Episcopus, & M. Laurentius Barptolemæi Arhusiensis in Cymbrica Chersoneso Episcopus, vterq; fidelis strenuus & vigilans in suo officio) mihi, vt recens redeunti, tãquam ex officina D. Philippi Melanchthonis præceptoris mei charissimi, onus hoc graue imposuistis, vt ego Psalmorum recitationem penitus præuiderem, singulos veluti in breuem summam contraherem, genera caussarum monstrarem, ordinem indicarem, partes distinguerem, argumenta eruerem, eruta ad leges dialecticas reuocarem, phrasas explicarem, ac deniq; vsum indicarem & *πράξις*. Nihil enim iuuat *γνώσις* nuda, nisi accedat *πράξις*, quam Paulus *αἰσθησις* vocat, videlicet, cum verè

A 3 senti-

E P I S T O L A

sentitur in corde, quod mente conceptum est. Etsi autem huic tanto labori impar fui, vicit tamen petitio vestra. Onus ergo hoc mihi à te alijsque nostris conuictoribus imponi ideo libentius sum passus, quia sperabam aliquid eruditionis mihi accessurum tanquam ἀντιμιδίαν laboris suscepti, præsertim cum ad imitationem diuini illius viri piæ memoriæ Philippi Melanchthonis præceptoris mei charissimi ἐξήγησιν susceptā formare instituerem. Multum enim refert quem in docendo tibi imitandum proponis. Solebat fidelissimus ille formator studiorum in enarratione institutionum Dialecticarum subinde Psalmos adiungere, vt vsum artis certius monstraret. Quod profecto ea dexteritate fecit, vt ipsius breues ὑπομνήσεις ingentibus plaustris commentariorum veterum meritò anteponantur. Huius ergo viri cum haberem ἀπηχήματα quædam manu mea excepta, non prorsus desperabam de imitatione.

Etta-

Et
pr
qu
xi
fec
titu
ade
tun
uer
rar
it q
dun
nari
gis
Qu
fuer
dile
mor
sa c
cer
vict
min
spir
re c
dul

DEDICATORIA.

Et tametsi nulla spes erat assequendi
 præeuntem : tamen vel à longe se-
 qui, notatis vestigijs, laudem esse du-
 xi. Id quod eò maiori contentione
 feci, quia me vestra auscultādi prom-
 titudine alacriorem fecistis : Atque
 adeo incitastis, vt ab eo tempore to-
 tum me Theologico studio consecra-
 uerim. Ista nostra conuersatio, vene-
 rande vir, & *Ψαλμοχαρὲς* studium fu-
 it quidem tum temporis nobis iucun-
 dum, at nunc multo iucundius: quo-
 niam lectione Psalmorum senes ma-
 gis quàm iuuenes delectari solemus.
 Quod autem huius veteris nostræ cō-
 suetudinis mentionem faciam, frater
 dilecte, eo pertinet, vt eius comme-
 moratione iuuenes ad simile in men-
 sa certandi studium excitem, in quo
 certamine non minus victus quàm
 victor gaudet. Nam vtriq; dulce præ-
 mium proponitur. Siquidem vterq;
 spiritualibus delicijs fruitur, & nēctā-
 re cœlesti inebriatur. Porrò vt huius
 dulcissimæ nostræ consuetudinis me-

A 4 mo-

E P I S T O L A

moria, & tuorum beneficiorum erga me testimonium aliquod extaret, placuit hoc breue scriptum sub auspicio tui nominis in lucem edere. Quod sane scriptum eo consilio à me congestum putes, vt multorum mores, quos parum respondere Christianismo (quem Nyssenus doctissime definit imitationem Dei) animaduerti, quantum in me est corrigerem. Nam quod homines multi, qui Christiani audiunt, viuant Epicuros, Sardapalos, Nerones, aliunde proficisci nõ arbitror, quàm quod occultum sub pallio Christiani nominis epicurismũ tegant: quem epicurismum excuti melius non putabam, quam si demonstrarem iusta methodo, quam indubitata sit Christianæ religionis veritas: quam tametsi multi verbis profitentur, factis tamen negant. Deinde volui etiam hoc scripto ostendere meam sententiam de quibusdam controuersijs horum temporum, quo intelligant fratres, cum quibus colloqui mihi

DEDICATORIA.

mihi non datur, quantum abhorream
 ab Arrij, Sabellij, Nestorei, Eutyche-
 tis & aliorū olim damnatis furoribus,
 qui hodie reuocari à nonnullis viden-
 tur. Quod autem illorum nominibus
 parcam, qui mihi cum veteribus hæ-
 resiarchis quodammodo, (etsi non
 verbis, consecutionis tamen necessi-
 tate) colludere videntur, pacis stu-
 dio facio: sperans fore, vt citius ami-
 cè & ἀνάγνωμι admoniti in viam rede-
 ant, illi præsertim qui incauti se in
 istos præcipitarunt laqueos. Hic di-
 es, proh dolor, satis docet, quantum
 scripta asperiora in fratres noceant
 ædificationi & concordia Ecclesiæ
 Dei. Doleo ex animo, quoties audio
 eos, qui vnà bella susceperunt aduer-
 sus Antichristi regnum pro Christi
 gloria vindicanda, se mutuis & vene-
 natis telis confodere. Quid hic, quæ-
 so, sperandum? profecto nihil aliud,
 quàm vt Principum animi paulatim
 rixis Theologorum fatigati alienen-
 tur ab Euangelio, & hostes doctrinæ

E P I S T O L A

purioris triumphent tandem, vt interim taceam Turcico tyranno istis cōcertationibus viam aperiri ad inuadendum Christianū orbem, ad quod classicum canunt multi sub specie defendendæ veritatis. Verū si hic præceptorem suum Philippum sibi imitandum proponerent, melius consulerent tranquillitati Ecclesiæ. Quoties, quæso, lacesitus erat sanctus ille vir mordaciorib. scriptis? sed quid fecit? pacem Ecclesiæ prætulit priuatæ iniuriæ. Nam cum præuideret certamina domestica allatura esse Ecclesiæ & regnis ingentia pericula, maluit domi orare, quàm foris tonare. Potius voluit tacitus à suis hostibus contemni, quàm victor cum periculo Ecclesiæ gloriari. Fertur hæc Dauidis verba frequenter in ore habuisse: illi detrahebant mihi, ego autem orabam. Hoc si hodie quidam facerent, tranquillior sperandus esset Ecclesiæ status, & felicior cursus Evangelij, quem nunc zelo quodam impedi-

pe
vu
qu
&
at
fca
sch
om
cel
I
&r
ate
Spi
ria
ate
de
nic
lud
per
tibi
mu
ang
ille
vid
cat

6

DEDICATORIA.

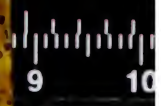
pediunt. Sed his tristissimis Ecclesie
vulneribus solus Deus mederi potest,
quem oro toto pectore vt docentium
& discentium in Ecclesia corda vni-
at in vero timore nominis sui, tollat
scandala, impediatur hæreses, amoueat
schismata, vt ipsius nomen à nobis
omnibus ὁμοθυμαδὸν prædicetur ac
celebretur per Dominum nostrum
I E S U M C H R I S T V M, mediatorem
& redemptorem nostrum vnicū. Huic
æterno Deo, qui est Pater & Filius &
Spiritus sanctus, sit honor laus & glo-
ria in secula seculorum, & in omnem
æternitatem, Amen. Vale reueren-
de vir ac frater in Christo dilecte. Bo-
ni consule hoc chartaceum munus, il-
ludq; grata manu accipe. Quod et si
perexiguum est: tamen eius lectio-
tibi gratam fore mihi polliceor. Ex
musæo nostro, ipso die castissimorum
angelorum, quorum dux est magnus
ille Michaël filius Dei, in quo nostra
victoria super diabolo mundo & pec-
cato posita est. Anno 1571.

I
inl
ta r
fra
& a
& c
uer
res
Dei
perf
Dec
sto
um
mur
doct
tum
men
vt e
con
tern
fané
phet
frati
ordi
E

Π Α Ρ Α Σ Κ Ε Υ Η :

IM P R I M I S & ante omnia tenendum est, quo fundamento doctrina Ecclesiae in libris Prophetis & Apostolicis tradita nitatur. Hoc enim bene iacto, demonstratio certitudinis Messiae olim promissi & ante annum 1571. exhibiti & dulcior & charior erit. Nam ut armabit nos adversus Mahometicos & Epicureos furores : ita introducet nos in pulcherrimum Dei sanctuarium, in quo summa laetitia perfundantur corda eorum qui adherent Deo, & collocant in Domino Iesu Christo spem suam. Ne igitur extra sanctuarium Dei sanctum, opinionibus cum bona mundi parte fluctuemus, fundamentum doctrinae Ecclesiae firmissimum & immotum teneamus. Sunt autem huius fundamenti duae partes adeo evidentes & firmae ut cum illis nulla philosophica certitudo conferri possit, videlicet testimonium externum & interna certificatio per Spiritum sanctum. His enim Deus doctrinam Propheticam & Apostolicam tanquam maiestatis suae sigillo confirmat. De his ergo ordine dicemus.

Externum voco testimonium quod in
sensus

sensus hominum incurrit, vt veritatis cœlestis splendorem ad mentem transmittat. Huius externi testimonij partes sunt plures, vt sunt patefactio diuina, miraculorum excellentia, certissima prophetiarũ completio, consensus in doctrina & cultu, tanti temporis duratio, ac cruenta plurimorum Martyrum confessio.

Etsi autem singulæ harum partium per se sufficerent ad euincendam doctrinæ Ecclesiæ infallibilem certitudinem: tamen optimo Deo placuit tot modis nostræ infirmitati succurrere.

Prima igitur pars externi testimonij est patefactio diuina, per quam Deus ipse de sua arcana sede procedens, se olim sanctis patribus patefecit: Quibus suum verbum, quod solum Ecclesia DEI amplectitur, commendauit de sui noticia, de vero cultu, de reparatione imaginis Dei in homine, per naturalem & essentialem imaginem Dei, Iesum Christum Dominum nostrum, de præmijs obœdientiæ erga Deum & pœnis contumaciæ. In omnibus hisce apparitionibus diuinis, eadem doctrina alijs atq; alijs verbis inculcatur.

Tametsi autem Dominus sæpissime apparuisse legitur, nos tamen paucas eius apparitiones recitabimus: in quibus summam

ma
ca

pa
an
eni
mi
me
leg
me
tis
O
hac
& A
dita
Ecc
net
cep
E
7.9
Leg
im
fer
cro
bi
pre
ru
te

mam doctrinæ Ecclesiæ proponit, inculcat, illustrat.

Primum itaq; Adamo post lapsum apparuit Gene. 3. & doctrinam Legis & Euangelij primus sua voce tradidit. Quod enim pœnas inflixit ob contumaciam primis parentibus nostris, in perpetuū testimonium iræ suæ aduersus peccatores, ad legem pertinet. Quod autem promisit semen mulieris contriturum caput serpentis, vox Euangelij est. quæ fidem requirit. Omnis enim promissio fide accipitur. Ex hac fide nouam obœdientiam Adam, Eua & Abel præstiterunt. In hac doctrina tradita primis parentibus semper acquiescit Ecclesia Dei. Hanc perpetuò amat, retinet, tuetur. Et sicut eam à maioribus accepit, ita transmittit ad posteros.

Deinde Deus apparuit Nohe, Gene. 6. 7. 9. ac factò stupendo vtramq; doctrinã Legis & Euangelij confirmauit. Nam cum impœnitentes diluuiò perdidit, legis suæ sententiam executus est: At cum Nohe credentem verbo suo, & obœdientem sibi fide, liberat, testimonium edidit seruata promissionis gratiæ, quæ est Euangelij.

Post diluuium, vt doctrinam, hominum malicia quæ inundauerat iam super terram, ferè collapsam instauraret, apparuit

ruit Abrahamo decies, eius filio Isaac bis, Nepoti Iacob septies. In quibus apparitionibus eadem doctrina est proposita, & promissionis verbum clarius illustratum est, iustificationis gratuita ratio in Abrahamo proposita est, & obœdiendi necessitas monstrata.

Post hæc, in Aegypto Mofi apparuit Dominus, eademq; doctrinam repetit, & confirmat, facto declarans discrimen inter cœtum hominum verbum suum amplectentium, & reliquum mundum perseverantem in sua aduersus Deum contumacia. Præterea multis Prophetis idem verbum Dominus in visionibus & in somnijs apparens commendauit.

In nouo quoq; Testamento idem Deus suum verbū sonuit de cœlo, & proprio ore nobis Christum doctorem commendauit, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacuit, hunc audite. ac si diceret: Olim promisi semen mulieris destructurum caput serpentis, & reparaturum imaginem meam in homine, sublata legis maledictione, Ecce hic adest, eum audite, quibus vita & salus cordi est. In hoc enim mihi complacui, hoc est, per hunc reconciliatus sum mundo, id est omnibus ijs, qui ipsum fide receperint.

Ad

A
net
qui
xly
sunt
voc
que
gura
cœlu
statu
terri
fede
ferua
sti in
sto &
sus i
est,
mini
signa
Ha
lijs,
reue
re d
ne c
omn
lis Iu
totu
app
abst

Ad hanc patefactionem diuinam pertinet dictum Iohannis. Iohan. 5. Tres sunt qui testimonium perhibent in cœlo, pater λόγος & Spiritus sanctus. & hi tres vnum sunt. Pater enim sonabat de cœlo hanc vocem : Hic est Filius meus dilectus, idque bis scilicet in baptismo & in transfiguratione. Filius ascendens visibiliter in cœlum, & sedens ad dexteram patris, testatus est de Euangelio, non solum dum in terris ageret visibiliter diuinis operibus : sed etiam cum Ecclesiam mirabiliter conseruat. Spiritus sanctus in baptismo Christi in specie columbæ testatus est de Christo & eius Euangelio, & visibiliter illapsus in Apostolos ipso die Pentecostis, hoc est, quinquagesimo à resurrectione Domini die, sua apparitione Euangelium obsignauit.

Hæ omnes apparitiones cum multis alijs, vnâ cum angelorum concionibus & reuelationibus nostræ infirmitati inservire debent, vt confirment animos nostros, ne cedamus imposturis diaboli, qui cum omnib. Sophistis, Mahometistis, incredulis Iudæis, prophanisque gentibus in hoc totus incumbit, vt nos ab isto verbo tot apparitionibus Dei nobis commendato abstrahat : Quemadmodum nostros pri-

B mos

mos parentes, à verbo vitæ quod acceperant, abstraxit infidiosis suis imposturis verbum Dei corrumpens.

SECUNDA pars externi testimonij est varietas miraculorum, hoc est, peculiarium & extraordinariorum operum Dei: quibus diuinæ clementiæ placuit verbum suum consignare. Sunt autem miracula, quæ ultra virtutem creatam, supra naturam, contra consuetudinem, obijciunt aliquid sensibus, quod in admirationem diuinæ maiestatis adducit. Huiusmodi miraculis & diuinis operibus Deus Legem & Euangelium quatuor annorum millibus confirmavit. Etsi autem alia sunt veteris, alia noui Testamenti miracula: Tamen omnium vnus est scopus, vnus finis, nempe vt confirmet veritatem Dei, hoc est, doctrinam Legis & Euangelij, atq; adeo veri cultus Dei.

In veteri testamento ante diluuium, duo insignia miracula occurrunt. Primum, in oblatione Abel & Cain, quo Legem & Euangelium, diuinitus confirmavit Deus. Non respexit Deus ad Cain sed ad Abel. Ille enim hypocrita fuit lege damnatus, hic pius, per fidem in promissum semen, declaratus est. Sed quomodo Dominus respexit? miraculo ignis, quo accendebatur

barur h
tum fib
ter ign
confirm
Dei. Pr
crificium
sumtum
cidit vult
tris: que
extreme
Secun
sus consu
adipes: C
laudaueru
lo demissi
vsque ad
nis: Quo
de cælis,
nasse, vt
Tertio
nis ignis c
holocausti
ni impleu
Quarto
igne è cæ
strina Eli
in monte
censa fue
& ad sig

barur hostia Abelis, declaravit istum cultum sibi placere. Legimus autem quater igni cœlesti accensas esse victimas in confirmationem doctrinæ, & veri cultus Dei. Primum, (de quo iam diximus) sacrificium Abelis igni de cœlo demisso absumtum est, quod cum videret Cain, concidit vultus eius, & cogitavit de nece fratris: quem postea imitati hypocritæ pios extremo prosequuntur odio.

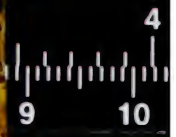
Secundo Leuit. 9. ignis cœlitus demissus consumpsit super altare holocaustum & adipem: Quod videns vniuersus populus laudauerunt Dominum. Hic ignis è cœlo demissus in sacrificium Aaronis duravit vsque ad constructionem templi Salomonis: Quo tempore rursus renouatus fuit de cœlis, & duravit vsque ad tempora Manasse, vt Hebræi sentiunt.

Tertio in dedicatione templi Salomonis ignis descendit de cœlo, & absumpsit holocausta & victimas, & maiestas Domini impleuit domum, 2. Paral. 7.

Quarto Eliæ sacrificium absumtum est igne è cœlo misso, quo confirmabatur doctrina Eliæ, qui cum Domino locutus est in monte. Hic ignis cœlestis, quo accensa fuerunt sacrificia patrum, pertinet & ad significandam efficaciam sacrificij

B 2 Chri-

ad accepe-
s impostum
ni testimoni
oc est, pecu-
n operu Dei
acuit verbum
tem miracula,
n, supra natu-
em, obsequi
dmirationem
iusmodi mi-
Deus Legem
orum milli-
alia sunt ve-
miracula: Ta-
us, vnus finis,
item Dei, hoc
uangelij, atq
e diluuiū, de
it. Primum
quo Legem
firmavit Deu
n sed ad Abe
ge damnare
nissum seme
odo Domini
quo accende
bat

Christi, & ad obfignationem doctrinæ & cultus eorum, qui offerebant. Secundum in Enoch, quem virum Dominus è confortio hominum sustulit in cœlum, quo facto Deus doctrinam Euangelij confirmat, & signum edidit de futura vita, quæ credentibus est promissa.

Prætereo miracula Diluuij, confusio- nis linguarum, Partus aniculæ Saræ, Ar- dentis rubi in Aegypto, virgæ in colubrū versæ, decem mirabilium per Mosen edi- torum ante exitum de Aegypto, exiccati maris rubri & Iordanis, euerfionis Ieri- cho, legis datæ in monte Sinai, ieiunij Mo- sis, colloquij Mosis cum Deo, Miraculosæ pœnæ Choræ Datan & Abiron, percussio- rum à serpentibus, sanatorum ex intuitu suspensi serpentis ænei, Aquæ manantis de petra, populi diuinitus sustentati per Manna cibum cœlestem in deserto 40. an- nis, vbi nec vestes, nec calcei detriti sunt. Prætereo, quæ sub Iosua, sub iudicibus, sub regibus, & ducibus contigère diuina miracula vsque ad aduentum Domini.

Noui testamenti miracula non sunt mi- nus stupenda. Primum occurrit sterilis a- niculæ Elizabetæ partus. Deinde virginis Mariæ: vterq; ab angelo annunciatus, non sine perpetuæ doctrinæ ecclesiæ commen-
datione

datio
Ang
facta
natio
tuoru
tio I
tio, q
nem I
rumq
dita r
Ha
ment
Dei. It
signū i
in ocul
ore tu
mihi i
rum. I
operib
filio su
& vert
Ter
fima
calyp
ritus
qui va
verbū
quod
Iacob

datione & confirmatione. Sequuntur & Angelorum conciones, Magorum stella, facta Christi diuina, eaque plurima, vt sanationes ægrotorum, suscitationes mortuorum, apparitiones in monte, resurrectio Domini, visibilis Spiritus sancti donatio, quinquagesimo die post resurrectionem Domini, & multa per Apostolos, eorumque successores in nomine Christi ædita miracula.

Hæc omnia cum veteris, tū noui Testamenti miracula sunt testimonia veritatis Dei. Ita enim ait Moses, Exo. 13. Erit quasi signū in manu tua, & quasi monumentum in oculis tuis, vt lex Domini semper sit in ore tuo. Num. 14. vsquequo non credent mihi in cūctis signis quæ feci in medio eorum. Iohan. 8. Si mihi non creditis, credite operibus meis. Vidua 3. Reg. 17. excitato filio suo dixit: Nūc scio quod vir Dei es tu & verbum Domini in ore tuo verum est.

Tertia pars externi testimonij est certissima Prophetarū cōpletio. vnde in Apocalypsi scribitur: Testimoniū Iesu, est spiritus prophetiæ. Et Iere: 28. Propheta, qui vaticinatus est de pace, cum euenerit verbū Prophetæ cognoscetur Propheta, quod miserit eum Dominus in veritate. Iacob de regno Iuda, & aduentu Christi

B 3

vati-

vaticinatur, & euentus Prophetiæ respon-
dit: Balaam de Christo sub imagine stel-
læ prædixit, cuius vaticinij veritatem euen-
tus comprobauit, vt testatur magorum
historia apud Mattheum. Esaias prædixit
virginium partum, quem completum
testatur Euangelica historia. Danielis de
quatuor Monarchijs prædictio comple-
ta est. Hic Propheta annum passionis
Christi, & incoandi æterni regni quasi di-
gito monstrauit. Dauid, Esaias, Oseas, &
multi alij Prophetæ de vocatione gētium
prædixerunt. Hic cum euentus, qui à nul-
la creatura prospici poterāt, vaticinij pro-
pheticis respondeant, manifestū est à Deo
monstratos esse, & vocem Prophetarum,
quæ in ecclesijs nostris hodie sonat, diui-
nā esse. Hac igitur congruentia prædictio-
num & euentuum confirmati, firmissime
statuamus, doctrinam ecclesiæ à Deo tra-
ditam esse. Augustinus ait firmitas fidei in
eo est, quia omnia, quæ euenerunt in Chri-
sto, prædicta sunt.

QVARTA pars externi testimonij, est
consensus Mosis, prophetarū, Christi, Apo-
stolorū ac catholicæ totius ecclesiæ in do-
ctrina & cultu. Nā hi omnes vnanimi con-
sensu eandem legis & Euangelij doctrinā
eandēq; colēdi Deū rationem tenuerunt.

Neque

Neque
moni-
tione
tæ ha-
ferun-
Qv
durati
fioni a
si hæc
lo, nec
sus to-
retice
insidij
posueri
dictum
ex hon-
S E X
ta cōfe-
ad Chr.
vsq; die
supplic
doctri-
infring
bus m-
ribus .
Nā dei
veluti
martyr
Inte

Neque hunc consensum diuersitas ceremoniarum turbat, quæ pro temporis ratione mutatae sunt, neque subinde subortae hæreses. Nam qui verè pij fuerunt mafferunt semper in fundamento.

QVINTA pars externi testimonij, est duratio & cõseruatio ecclesiæ, quæ pmissioni ac prædictioni Christi respõdet. Nã si hæc ab hominibus fuisset, vel à Diabolo, nequaquã tot annis perdurasset, aduersus tot tyrannorũ insultus, contra tot Hæreticorum sectas, & in tantis Sophistarum insidijs, quibus mūdus & Diabolus se opposuerūt ecclesiæ, & doctrinæ cœlesti. Huc dictum senis Gamalielis, Act. 5. pertinet: Si ex hominib. est opus hoc, dissoluetur. &c.

SEXTA pars externi testimonij est cruenta cõfessio tot Martyrũ inde vsq; ab Abel ad Christũ Dominum, Et ab hoc in hunc vsq; diem. Nequaquam enim tam atrocia supplicia subiissent, pro incerta & erronea doctrina. Neq; hoc testimonij genus ex eo infringitur, quod Enthusiasms nescio quibus multi impulsī nō dubitarūt pro erroribus suis confirmãdis mortẽ oppetere. Nã defuerūt illis supiora testimonia, quæ veluti regula sunt ad quam probãda sunt martyria. hactenus de externis testimõijs.

Interna certificatio nō est exposita ocu-

B 4 lis

lis hominum, sed cordibus hominum impressa, certificat homines de firmitate doctrinæ Ecclesiæ, multò efficacius quàm omnia superiora. Hæc certificatio est arrhabo seu pignus Spiritus sancti, quo ob signantur corda fidelium de veritate Evangelij. Huc illud Iohannis, 1. Ioh. 5. pertinet: Tres sunt qui testificantur in terra: spiritus, aqua, & sanguis. Et hi tres vnum sunt. Spiritus est credentium persuasio, qua conuincuntur in suis cordibus de veritate Evangelij Christi & certitudine. Aqua est ipsa regeneratio & sanctificatio, qua sentitur præsentia spiritus Christi. Sanguis est iusticia, id est, expiatio peccati per sanguinem Christi, & iusticiæ Christi imputatio. Hinc nascitur ineffabile gaudium in cordibus piorum, & gustus quidam æternæ vitæ sentitur, quem præferunt pij omnibus mundi delicijs & diuitijs.

Hoc duplici testimoniorû genere confirmati sancti, laudant **D E V M** & prædicant ipsius misericordiam & veritatem, quæ tam multis diuinis testimonijs ipsis confirmata est, vt amplius vacillare non possint, & simul precantur Deû, vt opus quod operatus est in ipsis confirmet, vtq; abundant Indies magis magisque in omni cognitione & sensu. Hoc iacto fundamento

ment
Apol
Chri
lim p
stis
rante

Is
vnicu
solum
de Me
phetis
In se
natum
1571
de Me
phetis
Igit
natus
1571
vnicu
Pro
Deum
enim
Ass
troue
Illien

mento veritatis doctrinæ Prophetiæ & Apostolicæ, ἀπόδειξις certitudinis de Iesu Christo, qui est verus & vnicus Messias olim promissus, & natus Bethlehem ex castissima virgine, ante annum 1571. impetrante Augusto concludamus.

Α Π Ο Δ Ε Ι Ξ Ι Σ.

Is solus absq̃ omni dubio est verus & vnicus Messias & Saluator mundi, in quẽ solum congruit quicquid prædictum est de Messia à Mose & omnibus alijs Prophetis Dei.

In solum Iesum Mariæ virginis filium natum Bethlehem in Iuda ante annum 1571. congruit quicquid prædictum est de Messia à Mose & omnibus alijs Prophetis Dei.

Igitur solus Iesus Mariæ virginis filius natus Bethlehem in Iudæa ante annum 1571. est solus absq̃ omni dubio verus & vnicus Messias & Saluator mundi.

Propositionem recipiunt omnes qui Deum & scripturam non negant. Nititur enim immoto fundamẽto quod iecimus.

Assumptio est κενόμυθον, de ea enim controuertitur inter Iudæos & Christianos. Illi enim Assumptionem impudenter con-

B 5 tra

tra conscientiam propriam negāt. hi, modo vere sunt quod audiunt, firmissimum esse norunt, ea demonstratione nitentes quæ sequitur.

K P I Σ I Σ.

Demonstratio quā posuimus, vt ab vna parte fulcitur certitudine verbi Dei, quod in Mose, psalmis & Prophetis traditū est: ex qua certitudine ipsa demonstrationis propositio pendet: ita ab altera parte firmissimo consensu Mosis, psalmorum & Prophetiarum de Christo cum eiusdem historia roboratur, adeo vt ne diaboli quidem possint hunc consensum negare, quo consensu, demonstrationis quam posuimus, assumptio nititur. Quoniam ergo Moses, Psalmi, Prophetæ, atque adeo vniuersa scriptura, vnum & eundem scopum, nempe Christum habent, de quo nō vno modo sed varijs tractant: & firmitas fidei nostræ, vt iam diximus, ex eo dependet, quod omnia in Iesum quē Christum agnoscimus & confitemur, quadrant, quæ scripturæ de Christo prædixerunt: operæ precium me facturū puto, si monstrauero methodum saltem informandæ tabulæ, in quā omnia, quæ de Christo passim in scripturis occurrunt, cū in veteri testamento,

tum

tum in
teris
runt:
doctri
gulfinu
omnia
ca sunt
Vt au
diction
mus in
summa
omnia
runt,
quasi d
partes r
vt ita t
neamun
limites
quum. F
Prophet
omnia c
bilé lucé
fidē con
adeo ne
diabolo
mahom
proph
& costar
filium a

tum in nouo, (quod nihil aliud quam veteris complementum est) referri poterunt: ex quorum consensu concluditur doctrinæ ecclesiæ firmitas. ita enim Augustinus dicit: firmitas fidei in eo est, quia omnia quæ euenerunt in Christo prædicta sunt.

Vt autē hunc consensum videlicet prædictionum de Christo & euentuū habeamus in conspectu, primum omnium duo summa capita constituamus: sub quibus omnia quæ de Christo in scripturis referuntur, subijciantur: Deinde hæc capita quasi ἀναλογία quadam in suas partiamur partes maiores minores atque minimas, vt ita tanquam intra certos limites contineamur, cogitantes de Christo: extra quos limites nihil de Christo quærendū sit reliquum. Hæc cum videmus habere Mosis, Prophetarū omniū summū cōsensum, atq; omnia cōgruere cū historia Christi, mirabile lucē in mentibus nostris accendent, fidē confirmabunt, spem augebunt, atq; adeo nos, aduersus omnes hostes Christi diabolos & homines, Iudæos incredulos, mahometistas, atq; adeo aduersus omnes prophanas gentes armabūt, vt intrepide & cōstanter hūc vnū Iesum Mariæ virginis filium agnoscamus Christum Saluatorē & redem-

redemptorem à patre nobis donatum, & certo tempore secundum scripturas exhibitum. Quando enim, vt ait Paulus venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum de muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret.

Capita illa duo sub quibus diximus omnia contineri, quæ scripturæ habent de Christo, sunt **S I G N A & V E R B A**. Per signa repræsentat dominus externis sensibus, quæ verbis ad animum transmittit, vt ita nostræ infirmitati consulat, quo plenius erudiamur, & perfectius cognoscamus, quæ & sensibus & mente apprehendimus. Signa docent, vt rerum symbola: verba, vt symbolorum interpretes. Nam si signis tantum nobiscum egisset Dominus, obscurior fuisset cognitio. Si verbis solummodo, obliuionis periculum fuisset. Quare coniunxit & signa & verba, vt mutuis auxilijs nostram infirmitatem subleuarent, & memoriam iuuarent. Pythagorici qui symbolis solummodo contenti erant à paucis sunt intellecti. Alij qui verbis solummodo egerunt in obliuionem venerunt: ideo Deus, in scripturis & symbola & verba coniunxit, vt mutuis stent auxilijs, veritasq; manifestior in vtrisque eluceat.

De

D
P
quod
rant. S
videlic

De
& offer
stum ex
quam is
postea

D

Porp
mundi,
dzorum
quod
lem lan
gratan
potest
lectetu
sen &
ligion

DE PRIMO CAPITE.

P R I M V M caput signorum facio, quibus sensus instruuntur, ut ipsi vicissim quod perceperunt ad mentem transferant. Subijcio autem huic capiti quatuor, videlicet,

Sacrificia.

Sacramenta.

Typos.

Miracula.

De hisce quatuor breuissimè dicemus, & ostendemus, quomodo hæc nobis Christum exhibeant, & commonstrent, & tanquam inuolucris quibusdam tectū : quem postea verba clarius exhibebunt.

DE SACRIFICIIS.

Porphyrius, Iulianus & alij sapientes mundi, intuentes sacrificia, & victimas Iudæorum, & non intelligentes mysterium, quod sub illis latebat, iudicarunt crudellem lanienam esse, Deo optimo minimè gratam. Quomodo enim, inquiunt, fieri potest, ut clementissimus crudelitate delectetur & colatur. Ob hanc causam & Mo- sen & Prophetas atq; adeo vniuersam religionem deriserunt ut stultam, quam sana
ratio

ratio improbet atq; excretur. Verum si penitus mysteria ex verbo Dei rimati fuissent, summam sapientiam Dei, in istis externis elementis, deprehendissent, & cortice detracto, nucleum Christum inuenissent in propriam salutem, sine quo vana sunt sacrificia. Neq; brutorum animalium mactatio & combustio, dicenda est crudelis laniena, cum hominibus in salutem & commodum seruit. Sunt enim bruta propter homines, ut res omnes huius mundi. Nos ergo, ut Christum sub his sacrificijs tectum inueniamus, Duo considerabimus in sacrificijs, nempe Analogiam & usum.

Analogia seu symbolica significatio sacrificiorum veteris testamenti duplex in genere fuit. Prior (quæ ad conditionem omnium hominum pertinet) Mactatio & occisio bruti animalis, significabat naturam humanam, & iumentis brutis per peccatum similem factam esse: Iuxta psalmum: Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. & morti propter peccatum destinatum fuisse, & inde non potuisse liberari, nisi per victimam aliquam expiatoriam, qua iusticiæ diuinæ satis fieret, atq; ita Deus placaretur. Posterior (Christi beneficium spectans) Oblatio animalis

malis
hosti
mori
te pla
bat, &
num S
lit, &
fra, al
ent in
Flam
sti sup
ccelum
tua effi
quatu
Christi
tura se
tionem
tum me
Sed h
num Cl
tum sac
tum? e
tiam r
eadem
vt mag
stidio:
comm
vt sine

malis in ara, significabat & Christū veram
 hostiam leuandum esse in aram crucis, &
 moriturū pro peccatis nostris, cuius mor
 te placaretur pater tanquā preciosissimo
 λύτρο pro peccatis soluto. Ignis adumbra
 bat, & puritatem sacrificij Christi, & æter
 num Spiritum Christi, per quem se obtu
 lit, & efficaciam Christi, qua corpora no
 stra, absorpta morte, in victoriam, indu
 ent incorruptionem & cœlestempuritatē.
 Flammæ subleuatio sursum, victoriā Chri
 sti super morte & diabolo, & eiusdem in
 cœlum ascensum, figurabat, cum perpet
 ua efficacia. Quod hostia mouebatur ad
 quatuor mundi cardines, significabat, q̄
 Christi victima, pro toto mundo esset fu
 tura sufficiens, iuxta Iohannis interpreta
 tionem, qui ait: Agnus Dei tollit pecca
 tum mundi.

Sed hic quæritur, cum significabatur v
 num Christi sacrificium, cur non vnū tan
 tum sacrificij genus erat diuinitus institu
 tum? Ad hanc quæstionem in hanc senten
 tiam respondet Augustinus. Sicut res vna
 eadēq̄, varijs & diuersis verbis inculcatur,
 vt magis cōmendetur, & audiatur sine fa
 stidio: Ita vnum Christi sacrificium multis
 commendatum erat in veteri testamento,
 vt sine fastidio, & intelligentes magis ma
 gisq̄

gisque venturi Christi admonerentur, & rudes in tanto sacrificiorum numero vnum saltem innenirent, quo, quod futurum promitteretur, intelligerent. Vfus sacrificiorum veterum, in hominibus qui offerebant, hic erat legitimus & verus. PRIMVM, offerentes, & intuentes cruorem suorum sacrificiorum admonebantur, cum suorum peccatorum, tum reatus coram Deo: iuxta dictum Apostoli ad Hebræos. In ipsis, scilicet sacrificijs, commemoratio peccatorum singulis annis fiebat. Per sanguinem enim reatus sui, per mortem victimarum, pœnæ admonebantur. DEINDE animam leuabant ad cogitandam promissionem victimæ Christi olim futuræ, quæ non figura, sed veritate esset expiatoria & satisfactoria pro omnibus peccatis, vt postea non esset locus alijs hostiæ, sed illa vna sanctificarentur omnes in perpetuum. TVM ex huius futuræ victimæ cogitatione accendebatur fides in mediatorem, offerentem se pro peccatis mundi, qua fide iustificati sunt legitimè sacrificantes. POSTREMO cum hac fide coniuncta erat nouitas vitæ, gratiarum actio, & aliæ virtutes, Vt in Abele, Abrahamo, & alijs sanctis. Verum Hypocritæ, legitimo vsu omisso, hærebant

rebat
Dei
pter
quia
locust
niebat
tuit.
vetera
ra de
one P

D

Et si
sacram
tenus
promi
applica
disting
secundu
erant, &
mine d
puum
etiam
mabar
cebant
sti adu
bantur
mebat

rebant in externo opere : in quo cultum Dei collocabant , & se Deo probari propter opus suum somniabant. Hi ergo, quia hærebant in externo cortice , instar locustarum, nucleum Christum non inueniebant , quem imprimis quæsiuisse oportuit. Atque ita clare videmus sacrificia vetera pædagogica fuisse ad Christum. Plura de sacrificijs veterum Lege in enarratione Psalm. 84.

DE SACRAMENTIS.

Etsi sacrificia vetera , quandam etiam sacramentorum rationem habuere , quatenus videlicet testimonia externa fuerunt promissionum diuinarum , quas fide sibi applicabant legitimè sacrificantes : tamen distinguendum est inter ea , quæ re ipsa & secundum principalem finem , sacrificia erant, & ea , quæ sacramenta proprio nomine dicuntur. Discrimen ergo præcipuum principalis finis faciebat. Deinde etiam in plerisque ignis. Nam quæ igni cremabantur , sacrificia proprio nomine dicebantur , vt quæ vnum sacrificium Christi adumbrarent. Quæ verò vel comedebantur , vt agnus pascha : vel carni imprimebantur, vt circumcisio : vel corpori applica-

C

plicabatur

plicabantur, vt vnctiones & lotiones: vel super populum, aram, & librum aspergebantur, vt sanguis vitulæ: vel spectabantur, vt panes propositionis: Breuiter quæ in externo vsu versabantur, sacramenta fuere proprie dicta. Quæ sacramenta cum precibus & gratiarum actione legitime vsurpata, ratione quadam sacrificia dicebantur. Omitto donaria, quæ *δίδακτρα* fuere.

In sacramentis spectanda sunt generatim quatuor, speciatim duo. Quatuor illa in omni sacramento spectanda sunt: mādatum Dei, Res externa, promissio annexa, fides vtentium reb. externis ex mandato Dei. Horum tria, videlicet mandatum, res externa, promissio ad substantiam sacramentorum pertinet. Quorum trium si vna defuerit, sacramenti ratio non est plena: Quartum videlicet fides, nisi absit in vtentibus, plane ociosa ceremonia & litera occidens fit sacramentum, idq; nō cōsilio instituentis sed peruersitate vtentis tantare indigne. Mandatum obligat, res externa figurat, Promissio offert, fides accipit. Primum debitores facit, postremum possessores earum rerum quæ promittuntur, & teguntur illis externis tegumētis. Etsi autē sacramēta illa vetera sunt diuersa propter
vbe-

vber
tum
res e
nem
Speci
valoy
confu
cator
ta, no
ta. It
prom
Chri
fuit. Se
stum se
Occidit
re indi
spiritu
agnun
veram
Christu
næ dor
vsu hui
de int
ius pa
to ma
quem
stantia
Cir
Prime

vberiorē populi Dei instructionem, quan-
 tum qdem ad externa signa attinet: tamen
 res eadem est quæ omnibus offerebatur,
 nempe Christus, etsi non eodem modo.
 Speciatim in sacramentis spectanda sunt ἀ-
 ναλογία & vsus. Primum oportet analogiā
 considerare, hoc est, symbolicam signifi-
 cationem, quam nisi haberent sacramen-
 ta, non essent, teste Augustino, sacramen-
 ta. In agno pascha analogia signi ad rem
 promissam hæc fuit. Agnus absq̄ macula,
 Christi puri, & sine peccato adumbratio
 fuit. Separatio agni ē grege reliquo, Chri-
 stum separatum à peccatoribus figurabat.
 Occisio & aflatio agni, mortis Christi fue-
 re indicia. Comestio agni coniunctionis
 spiritualis Christi, & eorum, qui fide hunc
 agnum comederunt testificatio fuit. Hanc
 veram analogiā fuisse agni paschæ, docet
 Christus, Ioh. 6. & nouo sacramento cœ-
 næ dominicæ confirmat. Hinc facile est de
 vsu huius sacramenti iudicare, qui fuit, fi-
 de intueri Christum in agno phasa, & e-
 ius participem fieri non minus, imo mul-
 to magis, quam efficimur participes panis
 quem comedimus, quiq̄ in nostram sub-
 stantiam conuertitur, vt vere sit noster.

Circumcisionis analogia triplex fuit.
 Prima, quod vetus nostra natiuitas, quam

C 2 ab

ab Adamo habemus, corrupta, rea, & destinata morti sit, propter peccatum naturæ, quod vocant originale. Secunda, quod semen aliquod esset venturum, quod naturam denuo instauraret humanam, hoc est, cuius virtute vetus natura in regeneratione rescedenda esset per efficaciam mortis Christi. Tertia, quod noua natiuitas succederet veteris hominis abolitioni, quæ noua natiuitas à Paulo, veteris sacramenti interprete, spiritualis circumcisio dicitur. (vt appareat veritas vmbre respondens) & cordis, (vt intelligatur principium nouæ huius natiuitatis) & spiritus (vt qua virtute fiat cognoscatur) Vnde Dominus: nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu, nõ potest introire in regnum Dei. Vfus verus & legitimus externæ & carnalis circumcisionis, ex analogia facile colligitur. Cogitabat Abraham cum circumcideretur de natura corrupta, vnde in agnitionem peccati sui deductus est. Cogitabat de semine promisso, cuius fide iustificatus, & spiritu regeneratus, circumcisionem tanquam *σφαγγίδα* iusticiæ fidei aspiciebat. Cogitabat de noua noui hominis obædientia, ex quo factum est, quod obædientiam erga Deum vitæ filij vnigeniti anteposuerit, quo suo facto nos docet, qua

qua
Atq
fide
eo t
& ga
terni
nis ci
ad C
prom
scribi
circu
circu
cuius
Deo.
mus q
carne
circu
alis,
fiduci
cuius
spiritu
Lo
les p
lutio
ratio
tum
respe
de sp
Dau

qua in re posita sit Christiana perfectio. Atque ita Christum in circumcisione oculis fidei vidit Abraham, ut ipse Dominus de eo testatur: Abraham vidit diem meum & gauisus est. Verum hypocritæ ut in externis sacrificijs hærebant: ita etiam in carnis circumcisione, non leuantes mentem ad Christum, qui in circumcisione erat promissus. De his Paulus ad Roma. 2. ita scribit: non ea quæ solum in propatulo fit circumcisio carnis, circumcisio est, sed circumcisio cordis in spiritu non litera, cuius laus non est ex hominibus, sed ex Deo. Vnde Paulus: nos circumcisio sumus qui Deum colimus spiritu, & non in carne confidimus. Significans carnalem circumcisionem symbolum fuisse spiritualis, quæ est, iuxta Paulum, amputatio fiducia carnis, & gloriatio in solo Christo, cuius spiritu renascimur & per quæ Deo spirituales cultum reddimus.

Lotiones externæ, internas & spirituales purgationes figurabant, videlicet, abluitionem per sanguinem Christi, regenerationem & sanctificationem per Spiritum sanctum. De veritate huic umbræ respondente ita Ioël prædixit: Effundam de spiritu meo super omnem carnem, & Dauid, cum ait: Asperges me. **D O M I-**

NE Hyfopo & super niuem dealbabor. Sacramentum afpersionis fanguinis vitulæ, etiam testamentum feu pactum dicebatur, idq; duplici respectu. Primū enim fœdus erat, quo Deus testabatur se istum populū, & Remp. Mosis conseruare veile, modo ipsius legi, & mandatis obœdient, atq; ita vetus testamentum dictum est. deinde fœdus dicebatur propter significationem spiritualis fœderis. Sicuti Dominus ipse interpretatur Matth. 26. Hoc est sanguis meus, qui est noui testamenti, qui pro multis effunditur, in remissionem peccatorum. Ad hanc analogiam respexit Petrus, in primo prioris Epistolæ, vbi meminit afpersionis fanguinis Iesu Christi. Vfus ex analogia quæ fidem requirebat, intelligitur.

Vnctiones, primum Christum vngendum in regem, sacerdotem & Prophetam figurabant. Deinde efficaciam Spiritus sancti in sanctis significabant, Spiritus, inquam, docentis, consolantis & sanctificantis. Atq; ita videmus quomodo Deus veteri populo visibilibus symbolis se patefecerit, vt per gradus ad se fideles eueheret, & terrenis rudimentis ad spiritualem noticiam perduceret, infirmitatis & tarditatis nostræ habita ratione, vnde eius

summa

summa

Et

patet

nera t

posne

sunt, t

non re

ribus.

distin

multi

simira

typi ho

crificia.

propri

tualis:

comm

rum eni

suo reg

& signa

sit at

vt alij si

euntes

tempu

videlic

De his

DE

summa φιλανθρωπία intelligitur.

D E T Y P I S.

Etsi typi vocabulum interdum latius patet, ut sæpe specierum vocabula ad genera transferuntur: Tamen hic proprie typi nominis figuras, quæ nec sacramenta sunt, nec sacrificia principaliter: Etsi his non raro typi vocabulum à sacris scriptoribus accommodatur. Deinde typi quoque distinguuntur à miraculis genere, eo quod multi sunt typi qui non sunt miracula, Etsi miracula pleraque sunt typi. Sint ergo typi hoc loco figuræ Christi, quæ nec sacrificia, nec sacramenta, nec miracula sunt proprie sed notæ quædam externæ spiritualis regni Christi. Hac ratione videmus commodam & plenam statui posse signorum enumerationem, quibus Christus, cum suo regno in scripturis adumbratus est & signatus.

sit autem typorum differentia triplex, ut alij sint perpetui, alij historici, sed transeuntes, alij ordinati, ut qui ad certum tempus ex ordinatione Dei durabant, videlicet usque ad exhibitum messiam. De his ordine dicemus.

D E T Y P I S P E R P E T V I S.

C 4

Ante

Ante omnia , Hæc teneatur regula. Quod quicquid Deus vnquam fecerit, faciat , & facturus sit , vnum finem propositum habeat videlicet gloriam Dei. Hæc autem gloria in solo Christo verè & efficaciter fundatur, cernitur & illustratur. Hac regula constituta omnium primum typū Christi , qui est gloria patris in magno illo opere ac primo contemplemur. Condidit Deus hanc admirandam structuram per filium , & hanc sustentat per eundem vt perpetuum sit Theatrum gloriæ suæ, iuxta Psalmi dictum : cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Totus ergo hic mundus est typus regni Christi, in quo sol hic aspectabilis, Christum solem iusticiæ repræsentat, tanquam in speculo quodam. Vt enim sol hic visibilis permeat cœlum , & suos radios mittit in omnes terræ partes, atque res varias è gremio terræ producit, nascentes fouet & viuificat : Ita Christus sol iusticiæ , vt hunc typum Malachias interpretatur , suos radios mittit in orbem vniuersum , quibus Ecclesiam suam viuificat , vegetat , fouet , vt & ipsa ipsius virtute tempore oportuno fructus proferat. Luna & stellæ Apostolos ipsos , & alios doctores Ecclesiæ , eorumque pios discipulos

scipul
tant.
Paulu
testim
Euang
se: ita
uerunt
nus eo
ba eor
sex die
septim
Christ
etorum
creator
tis rede
rimh. 4
format
brarū,
in hom
rentum
typum
Christi
prædic
Deus
nebris
cordit
onis g
est que
ta & c

scipulos quosque suo ordine & gradu no-
 tant. Hunc typum intuens Apostolus
 Paulus, non dubitavit ex Psalmo adducto
 testimonium depromere, quo confirmat
 Euangelium, latè per orbem sparsum es-
 se: ita enim ait ad Rom. II. An non audi-
 uerunt? utique in omnem terram exiit so-
 nus eorum, & in fines orbis terrarum ver-
 ba eorum. Cursum huius seculi scriptura
 sex diebus creationis rerum confert, ut
 septimus dies sit figura gloriosi regni
 Christi, in quo omnis labor & dolor ele-
 ctorum finem habebit. Taceo quietem
 creatoris in die Sabbathi fuisse typum qui-
 etis redemptoris in sepulcro. Paulus 2. Co-
 rinth. 4. docet tenebras, quæ ante lucis
 formationem extitere, fuisse typum tene-
 brarum, id est, ignorantiam, quæ erat secutura
 in hominibus post lapsum primorum pa-
 rentum. Et lucem postea formatam fuisse
 typum spiritualis lucis, id est, cognitionis
 Christi, quæ futura erat per Euangelij
 prædicationem. Ita enim ait: Quoniam
 Deus qui dixit, id est, dicendo effecit, è te-
 nebris lucem splendescere, ipse illuxit in
 cordibus nostris ad illuminationem cogniti-
 onis gloriæ Dei in facie Iesu Christi. Hinc
 est quod B. Macharius scribat omnia crea-
 ta & corporata habere quandam ad res

C 5

spiri-

spirituales comparationem. Ex quo apparet, quod quemadmodum exemplar, quod vidit Moses in monte, ad quod iussus est omnia facere, typus regni Christi fuerit: Ita etiam hic vastus orbis, theatrum sit universale, in quo, veluti in pædagogio, erudire voluit Deus hominem, quem in hoc theatro principem collocavit, ut hinc perduceretur, veluti per gradus in admirationem spiritualis regni Christi. Taceo quod deus singulis rebus vestigium quoddam suæ essentiæ & distinctionis personarum impresserit. Verum hoc inter alia admirandum est, quod talem condiderit hominem Deus, qui esset aptus natus ad quærenda amanda, & tuenda, quæ sunt optima, ut ita, vel naturæ ductu, perduceretur homo ad finem bonorum, hoc est, ipsum Deum optimum maximum. In anima hominis tres facultates condidit Deus, tanquam gradus ad summum bonum, videlicet, ἡγεμονικὸν, quod & λογιστικὸν dicitur, quo & inquirere debeat homo, quod optimum est, & ad idem duci. ἐπιθυμητικὸν, quo cognitum appeteret, amaret, & amore ei iungeretur. Et θυμοειδὲς, quo inuentum bonum & amatum tueretur, & contrarijs sese opponeret. An non hæc manifesta sunt opera Dei, quibus ipse testatur se nos creasse, non ad interitum

tum se
nam, n
to acq
tur
mundi
de perp
particu
Machar
ad Chri

DE T

Typo
fixos, se
succesler
rebant i
gereban
diosi ali
bellæ pa
nos hom
cum suo
go Adar
conditu
vitam at
riritur e
sione, g
sic & Ch
Dei, qu
attinet a

tum sempiternum, sed ad gloriam æternam, modo in bono, id est, Deo monstrato acq̄uerimus? Breuiter, Paulus testatur τὸ γινώσκον τὴν θεοῦ propositum esse in hac mundi fabrica. Et hæc breuiter sint dicta de perpetuo typo regni Christi, De quo particulatim licet videre in Homelijs B. Macharij, qui plurima in natura transfert ad Christi regnum spirituale.

DE TYPIS HISTORICIS.

Typos historicos nomino non statos & fixos, sed transeuntes, quibus alij atq; alij succedere, cuiusmodi typi subinde se offerebant in heroicis viris, qui typum Christi gerebant. Ex his paucos annotabo, vt studiosi alios, qui fortè occurrent, in hanc tabellæ partem reponant. Hic Adam à quo nos homines propagati sumus primum locum suo iure occupat. Quemadmodū ergo Adam, primus homo ad imaginē Dei conditus, quod ad humanā hanc naturā & vitam attinet, sic erat solus vt nemo reperiretur ex creaturis omnibus, cuius accessione, genus humanū multiplicari posset: sic & Christus, vera illa & essentialis imago Dei, quod ad cœlestē vitam & felicitatem attinet æternam, solus erat, nec quisquam
 ex to-

ex toto humano genere, imò nec ex angelorum quidem ordinibus erat, cuius consortio pari & conformi filiorum Dei multitudo procrearetur. Quare sicut Deus Adamum noluit permanere solum, quem humani generis caput constituerat: Ita nec filium suum Christum solum esse voluit, quem ab æterno electis caput & principem destinaverat. Ut Adam sponsam suam Euam, vinculo pacti firmissimo, ac amore castissimo, sibi copulavit, ut ambo una haberentur caro, non quidem substantia, quod manifestum est, sed vinculo pacti & affectu amoris constantissimo: Ita Christus sponsam Ecclesiam sibi pacto æterno, & vinculo amoris infrangibili copulavit, adeo arctè, ut Ecclesia ipsa dicatur caro de carne eius & os de ossibus eius, in cuius rei testimonium firmissimum, Christus utrumque sacramentum instituit, Baptismum & cœnam Domini. Hunc typum Paulus intuens ad Ephes. 5. nominat copulam Adæ & Eux, mysterium magnum copulæ Christi & Ecclesiæ. Nam sicut Adam dormiens Euam de latere suo formatam agnovit: ita Christus à morte resurgens ex vulnere lateris sui ædificavit Ecclesiam. Præterea quæ Paulus ad Roma. 5. commemorat de similitudine Adami & Christi

Christi
totam
onem
onis &
quã iut
Genes.
typus
quidem
patrem
bis: T
ordine
Hebra
plicat,
commo
Ut Mel
& Chri
cerdos
trem su
dech a
alogia n
pturis:
ram re
human
rex Sal
stus ve
est. Ne
cem pi
dech e
sticia:

Christi, videlicet, vt Adam vnus suo reatu totam posteritatem coniecit in damnationem : ita Christus solus autor iustificationis & vitæ est. Non enim hîc tam typi quã iusticiæ diuinæ ratio cõsideranda est. Genes. 14. Insignis & valde memorabilis typus Christi proponitur, quem Dauid quidem vno signauit verbo Psal. 110. cum patrem alloquentem filium facit hisce verbis : Tu es Sacerdos in æternum secundũ ordinem Melchisedech. Epistola verò ad Hebræos fusè circumstantias omnes explicat, & Christo antitypo clarissimè accommodat. Summa omnium huc redit. Vt Melchisedech rex fuit & Sacerdos : ita & Christus in veritate rex summus, & Sacerdos summus fuit, qui solus placare patrem suo sacrificio potuit. Vt Melchisedech ἀπάτωρ & ἀμήτωρ, vtpote cuius Genealogia non textitur sub isto nomine in scripturis : ita Christus, si eius diuinam naturam respicis, ἀμήτωρ est, qui secundum humanitatem est ἀπάτωρ. Vt Melchisedech rex Salem id est pacis dicebatur : ita Christus veræ & nunquam interituræ pacis rex est. Non enim terrenam sed cœlestem pacem pijs & inter pios affert. Vt Melchisedech ex eo nomen habet quod sit rex iusticiæ: ita Christus autor est sempiternæ iusticiæ

sticiæ, qua veluti nuptiali quadam stola, suam sponsam dilectam ecclesiã ornat. vt Melchisedech regia liberalitate profert in occursum Abrahami, redeuntis à pugna cum quinque regibus, panem & vinum, vt ipse cum suo exercitu reficeretur: ita Christus omnibus Abrahami filijs, in & post pugnam cum rege tenebrarum & tētationum, promit cœlestem refocillationē, & fatigatos spirituali reficit alimento. Vt Melchisedech sacerdos dei altissimi Abrahamo benedixit: ita Christus solus ille sacerdos summus est, qui filijs Abrahæ, id est, omnibus credentibus benedicit, eosque æternum beatos reddit.

Abraham quoq; in multis typus Christi fuit, sed vnū solummodo in medium afferam. vt Abraham promptissima voluntate paratus erat ad immolandum filium: ita Deus pater promptissima voluntate tradidit filiū suum in mortem pro nobis. Vt Abraham in vna familia Ismaël & Isaac habuit, quorum Ismael Isaac persequebatur: ita Deus in eadem familia ecclesiæ, habet hostes & filios.

Isaac similiter proponitur in scripturis Christi typus, idque multis modis, ex quibus paucos signabo. Primum, vt Isaac natus est à matre non serua, sed libera: ita
Chri-

Christi
mina,
natus
nis ac
per mi
nagene
tura c
est. T
tes pro
randen
Christi
in sene
tus est.
ræ liber
res solus
tris secu
secundi
stitutus
cómenc
hæ ad he
ita Chri
ipsis ser
Ecclesiæ
patri ve
ita Chr
tē cruci
ac impe
dus, in
tus aræ

Christus nō ex Hagar aut alia Ethnica fœ-
 mina, sed ex Sara libera secundum carnem
 natus est. Carnem .n. ex semine promissio-
 nis accepit. **SECUNDO**, vt Isaac natus est
 per miraculum præter vires naturæ ex no-
 nagenaria matre: ita Christus præter na-
 turæ cursum è virgine miraculose natus
 est. **TERTIO**, vt Isaac post præceden-
 tes promissiones multis annis expectatus,
 tandem in senectute parētum natus est: ita
 Christus diu antea pmissus & expectatus
 in senectute Israëlis secundum carnem na-
 tus est. **QUARTO**, vt Isaac vnicus fuit Sa-
 ræ liberæ filius, paternorum bonorum hæ-
 res solus: ita Christus vnigenitus tam pa-
 tris secundum diuinitatem, quam matris
 secundum humanitatē à Deo hæres est cō-
 stitutus omniū bonorū. **QUINTO**, vt Isaac
 cōmendatur & prædicatur à seruo Abra-
 hæ ad hoc misso, vt nuptias illi conciliaret:
 ita Christus cōmendatur & prædicatur ab
 ipsis seruis Dei, in hoc missis, vt Dei filio
 Ecclesiam desponsent. **SEXTO**, vt Isaac,
 patri volenti se immolare fuit obædiens:
 ita Christus suo æterno patri vsq; ad mor-
 tē crucis obædiens fuit. **SEPTIMO**, vt Isa-
 ac impositus rogo vt immolaretur mactā-
 dus, incolumis euasit: ita Christus imposi-
 tus aræ crucis, etsi vere mortuus est: tamē
 tertio

tertio die reuixit, & mortem ita euasit, vt non moriatur vltra. OCTAVO, vt in Isaac facta est Abrahamo seminis promissio: ita in Christo solo vis est generationis filiorum Dei. Breuiter, vt Ismaël & Hagar Iudaicam gentem figurant: ita Abraham, Isaac, & Sara mysticè regnum Christi adumbrant.

Iacob nepos Abrahamæ, ac filius ipsius Isaac, cum sua familia multis varijsq; modis Christum ac ipsius Ecclesiam adumbrat. Quorum paucos signabo breuissimè. Vt Iacob iter ingreditur solus, relictis parentibus domo & amicis: ita Christus de cœlo descendit, & factus homo a deo pauper, vt non haberet quo caput suum reclinaret. Vt Iacob fatigatus ac præuentus tenebris, antequam ad amicos venit, ad quos iter instituerat in lapidem recumbit: ita fideles fatigati varijs tentationibus & in hac vita peregrinantes in Christum viuum lapidem recumbunt, in quo quiescentes à laboribus peregrinationis suæ suauiter recreantur. Officium quoq; mediatoris Christi pulcerrime depingitur in Iacob & in eius visione. Vidit scalam stantem super terram, cuius cacumen cœlū attigit. Vidit angelos Dei ascendentes & descendentes per scalam. Vidit

Domi-

Dom
ego f
bene
tribu
Christ
cælo,
Christ
gitur,
cuius r
inter c
que c
num:
coniu
cælo &
git scal
angele
minus
nus in
Ita eni
nis vide
dit in c
lius ho
scalam
minit
tes hu
& qui
dunt c
consec
cob se

Dominum innixum scalæ dicentem sibi: ego sum Deus Abrahā & Isaac patris tui, benedicentur in te, & in semine tuo omnes tribus terræ. Hæc scala patriarchæ visa Christū figurat. Vt scala superne iungitur cœlo, & inferne cōiungitur cum terra: ita Christus vera diuinitate Patri cœlesti iungitur, & vera humanitate homini iūgitur, cuius naturā assumsit. Vt hæc scala media inter cœlum & terram, attingens vtrunque coniungit locum infernum & supernum: ita Christus solus mediator est qui coniungit Deum & homines. Et vt terram cœlo & cœlū terræ quodāmodo coniungit scala: ita Christus homines angelis & angelos hominibus conciliat. Vt vnus Dominus scalæ innixus erat: ita vnus Dominus in cœlum cōscendit cum suis mēbris. Ita enim Dominus ipse hanc partē visionis videtur interpretari cū ait: nemo ascēdit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo. Vt angeli per scalam hanc ascendunt & descendunt: ita ministri verbi adducunt in cœlum innitentes huic scalæ, id est credētes in Christum, & qui facti sunt vnū cum Christo, & claudunt cœlū ijs qui absque scala hac, cœlum conscendere moliuntur. Quod autem Iacob scribitur venisse ad Iordanem, & trās-

D

missis

missis facultatibus solus remansisse, & luctatus esse cum viro, vsq; dum veniret aurora, non caret mysterio. Iacob, inquit Augustinus, in illa lucta, Iudæorum populum figuravit: angelus vero qui cū illo luctabatur typum Salvatoris Domini præferebat. Luctatur Iacob cū angelo quia populus Iudæorū luctaturus erat cum Christo. Vincebat Iacob angelū, quia Iudæorum populus Christum vsq; ad mortē persecutus erat. Verū quia non totus Iudæorum populus infidelis extitit Christo, sed multitudo non minima in nomen eius legitur credidisse: ideo angelus tetigit femur Iacob, & claudicare cœpit. Pes enim ille qui claudicabat, iudæos qui in Christū non essent credituri figurabat, alter vero pes qui sanus remansit illorum Iudæorum typus erat, qui Christum vera fide erant recepturi. Benedictio quā petit Iacob ab angelo significabat Christum veris Israelitis benedictionem & salutem allaturum, qui sola fide retinetur ne à nobis discedat priusquam nos cœlestibus benedictionibus diuites & beatos reddiderit. Quod vnus idemq; Patriarcha sit binominis, conditionem Christi & ecclesiæ haud obscure figurat. Vt .n. Iacob à fratre Esau est tanquā præuaricator & trāsplatator extreme cō-

tentus:

temtu
is, & e
tur. V
rael, i
stus v
mūdi
um, ta
Iose
tereat
culat
flagiti
suam.
ponit
à suo p
Ioseph
sangu
mum
& fit p
catum
mina c
tatus
cens in
morti
Ioseph
Christi
glorie
à care
Aegy
omni

remansisse, & l
 dum veniret a
 io. Iacob, inq
 a, Iudæorum po
 vero qui cū illo
 oris Domini pre
 cū angelo quia
 turus erat cum Ch
 angelū, quia Iudæ
 um vsq; ad mortē
 ū quia non totū
 fidelis exiit Ch
 inima in nome
 eo angelus ter
 icare cœpit. I
 Iudæos qui in
 i figurabat, alie
 asit illorum Iudæ
 ristum vera fide
 io quā petit Iacob
 Christum veris
 & salutem allatū
 ur ne à nobis disc
 stibus benedictio
 ldiderit. Quod
 binominis, cond
 e haud obscure
 tre Esau est tan
 ator extreme
 tem

remtus: ita Christus à fratribus suis Iudæ-
 is, & ecclesia à tyrannis mundi contemni-
 tur. Vt Iacob ab angelo appellatus est Is-
 rael, id est, victor apud Deum: ita Chri-
 stus victor est, & ecclesia eius victrix
 mūdi preciosa & clara habetur apud De-
 um, tametsi à mundo contemnitur.

Ioseph quoq; , vt alios eius fratres præ-
 teream, typum Christi gessit. Ioseph ac-
 cusat fratres suos propter impia illorum
 flagitia: Christus Iudæis fratribus suis
 suam impietatem exprobrat. Ioseph ex-
 ponitur à fratribus & venditur, Christus
 à suo populo reijcitur & venditur à Iuda.
 Iosephi tunica preciosa tingitur in hœdi
 sanguine & mittitur patri: Christi castissi-
 mum corpus proprio sanguine tingitur,
 & fit patri hostia, qua expiatur mundi pec-
 catum. Ioseph sollicitatus ab impura fœ-
 mina castitatem tuetur suam: Christus tē-
 tatus à Sathana victor euasit. Ioseph inno-
 cens in carcerem conijcitur: Christus in
 mortis carcere inclusus triduum tenetur.
 Ioseph egreditur gloriose de carcere:
 Christus egreditur liber de sepulchro per
 gloriosam resurrectionē. Ioseph egressus
 à carcere, accipit à rege Aegypti totius
 Aegypti potestatem, vt ad os eius cibaretur
 omnis populus, essentq; ei omnia subiecta

D a tum

tum in domo regia tum in vniuerso Aegypto, solo Pharaone excepto, qui ipsi subiecit omnia: Christus victor mortis accepit à Deo potestatem, vt ipsi omnia subiecta sint, in cælo & in terra. Ioseph, annulo regio, veste byssina, torque aurea ornatus, curru regali vehitur præcone clamante: Christus potestatem & autoritatem à patre accepit, quæ potestas annuli symbolo significabatur, accepit splendorem gloriæ ex suis diuinis miraculis, & ex voce patris ad illum prolata: Hic est filius meus dilectus. Hic sane splendor omni veste byssina & torquibus aureis multo clarior est. Currus quo Christus circumuehitur ministerium Euangelij est. Præconium est vox prædicantium Euangelium quo præconio omnes admonentur, vt filium Dei adorantes genua cordis flectant. Ioseph somniat Solem & Lunam & vndecim stellas, hoc est, patrem & matrem & fratres vndecim se adorare, Christus post resurrectionem à Ioseph, Maria, & vndecim discipulis adoratur, quo respexisse videtur Psalmus teste Augustino qui canit: laudate eum Sol & Luna, laudate eum omnes stellæ.

Iehosua antea dictus Osee, vt est Numero. 13. Sed Moses intuens typum nomen

men
see,
tem
uato
fuit.
sui p
Deu:
Sed
Iehos
tor
Dei
net.
pulu
re no
suos
lebat
nuo:
stus
ange.
& pe
gnat
com
gnat
sua l
sit si
mire
Ieho
terre
spiri

men mutauit, vt qui antea diceretur Osee, iam dicatur Iehosua. Iehosua autem iuxta ἑταυμον idem quod DEVS Saluator est. Hic varijs modis Christi typus fuit. Nomen ipsum innuit quod Christus sui populi verus Saluator, futurus esset Deus & homo, vt mediator esse posset. Sed paucos modos huius typi referam. Iehosua succedit Mosi mortuo, dux & rector populi DEI: Christus succedit legi Dei mortuæ, vt fideles suo spiritu gubernet. Iehosua per Iordanem traduxit populum Israëliticum, quod Moses præstare non potuit: Christus à morte traducit suos ad vitam, quod lex præstare non valebat. Iehosua eligit viros fortes & strenuos ad debellandos reges impios: Christus eligit Apostolos, & alios sinceros Evangelij præcones ad debellādos principes & potestates tenebrarum. Iehosua pugnat contra hostes Dei, eosq; in fugam conuertit & vincit: Christus cum suis pugnat aduersus peccata eaq; abolet. Iehosua lapidibus de cælo missis in hostes euasit superior: Christus Dominus diuinis miraculis se victorem Sathanæ declarat. Iehosua Israëlitas carnales in hæreditatem terrenam introduxit: Christus Israëlitas spirituales hæreditate donat cælesti.

D 3

Iehosua

hosua carnalibus Iudæis distribuit terram Canaan : Christus spiritualibus Israëlitis cœlestes mansiones partitur , vt ita demum superatis omnibus laboribus & difficultatib. requie fruantur æterna, & perpetuum sabbathismum celebrent beati. In hunc modum & epistola ad Hebræos præsentem typum interpretatur, & euangelica historia eundem pulcre confirmat.

De Gedeone etsi multa refert Augustinus: nos tamen eius victoria & vellere cōtenti erimus. Vt Gedeon destructa ara Baal, Oreb, & Seb, principes Madianitarum cū ipsis Madianitis trucidauit , atque ea victoria populum à turpissima seruitute liberauit: ita Christus idolis submotis diabolum & infernum superat, ac suos in pristinam libertatem vendicat. Vellus Gedeonis magnum arcanum continet. Primum ros fuit in solo vellere ad petitionē Gedeonis, reliqua terra sicca in circuitu, Deinde vellere sicco ros fuit in tota terra. Quid hoc sibi velit , præter confirmationē qua roboratus est aduersus suos hostes Gedeon , aperit Chrysostomus cum ait : Quod ros primum in solo vellere, reliqua terra sicca fuerit , adumbrat populum Iudaicum , solum fuisse cultorem Dei , reliquo mundo relicto in suis vanitatibus.

Quod

Qu
rit i
Eu
be
con
lum
Dei
nota
effic
ros:
cre:
fica
dis a
ficit,
suau
S:
gels
funt
tur a
id est
tur,
liter
ctus
ex to
bene
ad m
men
nom
tutis

Quod autem postea vellere sicco ros fuerit in tota terra, populum Iudaicum abiecturum esse cultum Dei toto terrarū orbe per Euangelij prædicationē ad Christū conuerso adumbrat. Vellus enim symbolum sacrificiorum fuit, atq; adeo cultus Dei. Ros autem efficaciam Spiritus sancti notat, qui ad prædicationem Euangelij est efficax in ijs qui conuertuntur. Vt enim ros agros diurno æstu pene exhaustos recreat, vt nouam vim obtineant ad fructificandum: Ita Spiritus sanctus agrū cordis arentem, humore quasi dulcissimo reficit, vt vim nouam accipiat ad fructum suauissimum Spiritus proferendum.

Samson in multis quoq; typum Christi gessit: sed pauca referemus, quæ magis sunt illustria. Samson nasciturus, nunciatur ab angelo, iubetur esse Nazareus Dei, id est, Deo sanctificatus, à Deo benedicitur, Spiritu sancto donatur: Christus similiter ab angelo nasciturus nunciatur, Sanctus prædicatur ab angelo, dicente: quod ex te nascetur vocabitur filius Dei, à Deo benedicitur, & Spiritu sancto donatur, nō ad mensuram vt Samson, sed supra omnē mensuram vt filius Dei. Samson à Sole nomen habet, vt qui sub tenebris seruitutis nonnihil Solis suis Israëlitis attulit:

D 4   Chri-

Christus verus sol iusticiæ omnes tenebras discutit, & lucem affert æternam. Samson datur vt liberet populum suum à Madianitis: Christus natus est & datus vt redimat populum suum à seruitute peccati, & donet æterna libertate. Samson leonem interficit, & paucos post dies reuersus, ex mortui leonis faucibus, fauos mellis desumptos comedit in signum suauis, id est, prosperi successus, qui subsequatur erat victoriã ipsius super Madianitis: Christi victoriã super diabolo & morte excepit suauissimus gloriæ cœlestis suauitas. Hoc typo etiam Ecclesiæ certamen & gloria post victoriã pingitur. Samson maxilla asini prosternit Philisteos mille viros hostiũ populi Dei: Christus voce piscatorum rudium iuxta mundum, diaboli regnum inuadit ac hostes Dei profligat. Sãsonis ænigma sola vxor ipsius aperire & interpretari nouit: mysteriũ Christi, hoc est, Euangelij arcanum non aliunde disci potest, quam à Christi sponsa Ecclesia, quæ propterea columna veritatis dicitur. Samson moriens inimicos suos concussis ædificijs ruina cõprimit: Dominus tunc cum mori dignatus est, non vna domo, sed toto mundo concusso, diabolum cum suis angelis vniuersis oppressit. Samson ob-

fera-

ob
mi
Sar
cu
ob
por
I
app
pun
Vnc
uen
aut
que
hoc
ne ad
to r
esse
han
Dau
dus
uid,
ren
cor
din
qui
cum
ratu
om
leta

obferatis portis clauditur in ciuitate, Dominus obfignato clauditur monumento. Samfon fractis feris subtractisque portis securus euadit: Christus ruptis infernæ sedis obicibus apertoque sepulcro, recepto corpore è morte liber egreditur.

Dauid, vt ex Pfalmis ipfius, & aliunde apparet, nunc Christi, nunc Ecclesiæ typum gerit, alias in cruce, alias in gloria. Vnde Augustinus, vix est vt in Pfalmis inueniamus vocem nisi Christi & Ecclesiæ, aut Christi tantum, aut Ecclesiæ tantum, quod utique ex parte & nos sumus ac per hoc quando voces nostras agnoscimus, sine affectu agnoscere non possumus, & tanto magis delectamur, quanto in idem nos esse sentimus. Et Gregorius Nyffenus in hanc admirationem, cogitans de Pfalmis Dauidis, erumpit. Quam suauis & iucundus est humanæ vitæ comes Propheta Dauid, in omnibus itineribus vitæ sese offerens, & omnibus ætatibus spiritualibus commode sese adiungens, & omnem ordinem progredientium subleuat, cum ijs qui iuxta D E V M infantes sunt colludit, cum viris vna certat, iuuentutem moderatur, senectutem subleuat, atque sustentat, omnibus omnia fit, militum telum, athletarum institutor, exercetium se palestra,

D 5

vin-

vincentiū corona, in mensa oblectatio, in
 luctu, & funere consolatio. Nihil est in
 vita nostra quod huius officij expers est.
 His breuiter admoniti modos quosdā re-
 citemus, quib. typus Christi fuit David &
 Ecclesiæ. David ex nominis ratione cha-
 rus seu dilectus dicitur: Christus re ipsa
 non solum intime charus & dilectus patri,
 verumetiam in quo solo pater alios habet
 charos & dilectos iuxta patris proprium
 testimonium, videlicet, hic est filius meus
 dilectus, in quo mihi cōplacitum est, hoc
 est, in quo alios dilectos habeo, vt Paulus
 interpretatur, nos sumus dilecti in dile-
 cto, Ephes. i. David inter fratres suos in
 familia Iesse præ cæteris contemptibilis ha-
 bebatur: Christus à suis Iudæis & à fami-
 lia Israëlis Samaritanus per contemptum
 est appellatus. David solus adolescēs par-
 uus inermis vno lapidis ictu Goliad, gigan-
 tem magnum, robustum, armisq; terribi-
 lem mirabili & corā mundo ridiculo stra-
 tagemate, prostravit, ipsaque hostis ca-
 stra turbauit & in fugam conuertit: Chri-
 stus gigantē illum magnum diabolum mi-
 rabili stratagemate, mundoq; ridiculo, vi-
 delicet morte superauit. Quid autem a-
 liud petra contra Goliad (inquit Augusti-
 nus) manu David missa quā Christum ex
 semi-

fer
 ui
 ri
 le
 bo
 te
 ui
 str
 mi
 bu
 ill
 ui
 Tu
 ho
 Ch
 se
 sci
 dia
 Do
 stat
 str
 &
 an
 liu
 tra
 las
 ce
 rin
 flu

semine Dauid nasciturum significat? Dauid vna pugna qua prostrauit Goliad gloriam securitatemque regno, regi & populo comparauit: Christus prostrato diabolo, gloriam regi cœlorum & securitatem suo populo æternam acquisiuit. Dauid persecutionem à Saule & eius ministris patitur: Christus à diabolo & eius ministris, regibus, principibus, pontificibus, qui contra ipsum consilia inierunt illuditur, & tandem cruci affigitur. Dauid à Doëg proditur: CHRISTVS à Iuda proprio discipulo traditur in manus hostium. Dauid orat pro inimicis suis: Christus dominus orat pro crucifigentibus se Iudæis: Dauid, mortuo Saule, rex agnoscitur: Christus victo tenebrarum principe diabolo, & superata morte rex regum, & Dominus dominantium prædicatur. Dauid stabilito regno regionem Moab, Palæstinam, & vniuersam Idumæam subiecit, & in seruitutem redegit: Christus, post annunciatum per totam Iudæam Euangelium, acceptumque spirituale regnum transijt ad gentes per Apostolos suos, illasque sibi subiugauit, non vt seruos faceret sed liberos. Dauid lachrymis vberimis parricidam filium deplorauit: Christus Iudæorum parricidarum cœcitatem, & in-

& interitum ex intimo corde defleuit.

Fuit & Dauid typus corporis Christi, hoc est Ecclesiæ, idque varijs modis. Dauid varijs erat discriminibus in hac vita expositus: Ecclesia Christi nunquam tuta est à tentationum & persecutionum procellis, donec in hac peregrinatur vita. Dauid clypeo nominis diuini, in omnibus difficultatibus euasit superior, interdum etiam omnibus medijs repugnantibus: Ecclesia armis spiritualibus freta, triumphat, etiamsi humanis præsijs destituatur. Dauid sæpe imbecillitate lapsus est, atque iterum agens pœnitentiam in gratiam est receptus. Vnde Ambrosius, non fuit Dauid exemptus à culpa, vt esset electus ad gratiam. Singuli in Ecclesia sæpissime labuntur, sed rursus manu Dei eriguntur, dum peccatorum pœnitentiam agunt, & serio ad Christi gratiam confugiunt. Dauid inuenit gratiam tantam apud Deum, vt Deus de eo diceret: inueni virum secundum cor meum, Singuli in Ecclesia agendo pœnitentiam gratiam inueniunt tantam, vt ipsos tanquam filios in dilecto caros habeat pater cœlestis. licet enim secundum cor Dei non fuit, quod Dauid peccauit: tamen secundum cor Dei fuit, quod à peccato per veram pœnitentiam resipuerit,

con-

cont
gula
Dei
ad g
Sa
typu
reco
& luc
Salor
verit
Pi
Dau
feder
Chri
Chri
cipit
tribu
non
ipfi C
Di
vt ip
Est e
Hum
Aug
gum
Salor
adhil
tur. S
cus,

confugiens ad propitiatorium. Hinc regulam extruamus. Ille misericordiam Dei inueniet, qui se miserum confessus, ad gratiam in fiducia Christi confugit.

Salomon filius Dauidis multis modis typum Domini gessit, ex quibus recensere conabimur eos, qui sunt magis illustres, & lucem afferunt historiæ vtrique, id est, Salomonis & Christi, hoc est, vmbrae & veritatis.

Primum hîc obseruetur promissio facta Dauidi: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Hic vterque, Salomon & Christus promittitur. Salomon vt typus, Christus vt veritas. In Psalmo 72. qui incipit. Deus iudicium tuum regi da, multa tribuuntur typo videlicet Salomoni, quæ non nisi antitypo, id est veritati, nempe ipsi Christo congruunt.

Dicitur est hic filius Dauidis Salomon, vt ipso vel nomine Christum repræsentaret. Est enim Salomon idem quod pacificus. Hunc typum cum pulcerrime exponit Augustinus, ipsius verba ascribam ex argumento Psalmi 72. Ipsum vocabulum Salomonis ad figuratam significationem adhibitum est, vt in eo Christus accipitur. Salomon quippe interpretatur pacificus, ac per hoc tale vocabulum illi verissimè

me atq; optime congruit, per quem mediatorum ex inimicis accepta remissione peccatorum reconciliamur Deo. Etenim, cum inimici eius essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. Idem ipse est ille pacificus qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriae soluens, inimicitias in carne sua lege mandatorum decretis euacuans, vt duos conderet in se in vnum nouum hominem faciens pacem: & veniens euangelizauit illis pacem, qui longe, & pacem ijs, qui prope. Ipse in Euangelio dicit: pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis. Et multis alij testimonijs Dominus Christus pacificus esse monstratur non secundum pacem quam nouit & querit hic mundus: sed illam pacem de qua dicitur apud Prophetam: dabo eis solatium meum pacem super pacem cui scilicet paci reconciliationis additur pax immortalitatis. Nam post omnia reddita quae promisit Deus nouissimam pacem nos expectare debere, qua cum Deo viuamus in aeternum, idem propheta ostendit cum ait: Domine Deus noster pacem da nobis, omnia enim dedisti nobis, pax erit plane illa perfecta, quando nouissima inimica destruetur mors: & in quo erit hoc nisi in pacifico illo redemptore nostro. Ha-

Et enus

Et enus
inter
verum
quod
iustus
tur Lu
Re
typus
Salom
rij, di
maie
La
se ad
regni
nos sp
nes t
cans
& a f
rarum
Dit
buste
foli c
& D
prae
sed v
turis.
Po
exigu
sti. H

Genus Augustinus pulcherrime discernit inter Salomonem typicum & Salomonem verum, qui est I E S V S C H R I S T V S, de quo idem Psalmus: florebit in diebus eius iustus & abundantia pacis donec auferatur Luna.

Regnum Salomonis regni C H R I S T I typus, fuit pertenuis: In regno vtriusque Salomonis spectentur amplitudo imperij, diuitiarum, potentia, iusticia, sapientia, maiestas.

Latitudo imperij Salomonis extendit se ad terminos carnalis Israëlis: latitudo regni C H R I S T I extendit se ad terminos spiritualis Israëlis, id est, in omnes fines terrarum, vnde Psalm. 72. typum explicans: Dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum.

Diues prædicatur Salomon præ omnibus regibus terrarum, quod re ipsa Christo soli congruit. Is enim cum sit rex regum & Dominus dominantium diuitijs veris præeminet omnibus, non quidem caducis, sed veris spiritualibus & nunquam interituris.

Potentia typici Salomonis umbra per exigua est potentiarum veri Salomonis Christi. Ille enim mundanum regnum angusti-
limi-

limitibus conclusum potenter rexit, & ad tempus: hic autem potenter dominabitur in cælo & in terra, donec erit Sol & Luna à fraude & violentia Sathanæ redimet animas suorum, id est, eorum qui se eius fidei committunt.

Iusticia Salomonis in tota regni ipsius administratione, & præcipuè in iudicio meretricum de liberis suis litigantium, cernitur: sed iusticia veri nostri Salomonis in gubernatione Ecclesiæ conspicitur, quam administrat iudicio & misericordia. Huc Psalmus, **D E V S** iudicium tuum regi da, & iusticiam tuam filio regis, vt iudicet populum in iusticia, & pauperes tuos in iudicio.

Sapientia Salomonis typici prædicatur adeo, quod excelluerit sapientia præ omnibus alijs hominibus: sed noster verus Salomon est nobis natus sapientia à Deo. Vt sapientiam suam typicus Salomon reuelavit reginæ Austri, & omnia quæ proposuerat exposuit, nec quicquam fuit quod non perspicuum ei fecerit: ita verus Salomon noster reginæ, hoc est, Ecclesiæ collectæ ex gentibus, quæ ad ipsum venit, exponit veram sapientiam, quæ ipse est, & eadem ipsam ducit ad omnes thesauros scientiæ & cognitionis salutaris.

Maie-

N
ex
iust
tuti
ga
Iesu
exce
tum
diut
in Sa
ma
Dor
solus
in æt
omni
terra
regn
& pp
Sic er
reges
Ador
dicen
plex:
Chri
li non
in nor
stium
gua
Chri

Maieſtas typici Salomonis pende-
 bat ex amplitudine imperij, diuitijs, potentia,
 iuſticia, ſapientia, beneficentia alijsq; vir-
 tutibus, & conſpiciebatur in ſubditorũ er-
 ga ipſum cultu & reuerentia: At maieſtas
 Ieſu Chriſti veri Salomonis noſtri tantum
 excedit maieſtatẽ Salomonis typici, quan-
 tum hæc quæ enarrauimus perfectiora,
 diuturniora & veriora in Chriſto quam
 in Salomone ſunt. De hac veri Salomonis
 maieſtate loquitur Pſalmus: Benedictus
 Dominus Deus Iſraël, qui fecit mirabilia
 ſolus, & benedictum nomẽ maieſtatis eius
 in æternum, & replebitur maieſtate eius
 omnis terra, hoc eſt, omnes in cœlo & in
 terra creaturæ agnoſcent amplitudinem
 regni, potẽtiam & beneficia Chriſti regis,
 & ppter ea celebrabũt ipſum in æternum.
 Sic enim ait Pſal. Adorabunt eum omnes
 reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Itẽ
 Adorabunt ipſum ſemper, & tota bene-
 dicent ei die. Eſt autem hæc adoratio du-
 plex: Vna ſubiectionis tantum, vt hoſtium
 Chriſti: vnde ad Philip. dicitur donauit il-
 li nomen, quod eſt ſupra omne nomen, vt
 in nomine Ieſu omne genu ſe flectat, cœle-
 ſtium, terreſtrium & inferorũ, & omnis lin-
 gua confiteatur quod Dominus Ieſus ſit
 Chriſtus ad gloriam Dei patris. Et ad E-
 phes.

E

phes.

Collocavit illum ad dexteram suam in cœlestibus, longe supra omne imperium ac potestatem, & potentiam, & dominium, & omne nomen quod nominatur, non solum in seculo hoc, verum etiam in futuro: & omnia subiecit sub pedibus eius, eumque constituit caput super omnia ipsi Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius. Altera subiectionis & cultus simul, quæ adoratio est eorum, qui ex vera fide Christum colunt, cum sanctis Dei angelis. Hæc sint breuiter de regno Salomonis dicta, & de regno Christi, ex quibus facile est videre, quantum excedat umbra corpus, & typum veritas.

In templi quoque extructione Salomō typus Christi fuit: sed & hic ut par est multis modis veritas figuram superat. Salomon extruxit templum ex lapidibus per opera manuum hominum, quod rursus manibus hominum destructum est: Christus autem extruit templum ex viuis lapidibus per prædicationem suorum seruorum, quod manibus hominum destrui non potest. Est autem hoc templum Ecclesia ipsa, & singuli qui in ecclesia viui lapides sumus, super Christo angulari lapide ædificati: iuxta illud Petri: Ipsi tanquam lapides viui superædificamini domus spiritualis. 1. Pet. 2. Augustinus de hoc templo lib. 10. cap. 4. de ciuitate Dei sic ait:

ait:
terr
am
in c
mol
rotu
& fir
quit
rant
tabi
& in
cess
ipsu
milli
in ho
expi
Salo
offer
ternu
Cæ
cipit
culto
nific
eccle
in eri
re pic
inuen
neat
Proit

ait: Dei templum simul omnes, & singuli
 templa sumus: quia & omnium concordi
 am & singulos inhabitare dignatur, non
 in omnib. q̄ in singulis maior, quoniã nec
 mole distenditur, nec partitiõe minuitur:
 totus siquidẽ adesse omnibus reb. potest,
 & singulis totus. De hac gloria ecclesiã lo
 quitur Psalmus: Latentur omnes qui spe
 rant in te, in æternum exultabunt & habi
 tabis in eis. Salomon in suo templo orat,
 & intercedit pro populo: Christus inter
 cessor est multo meliori iure, quia dedit se
 ipsum preciũ pro omnib. Salomon multa
 millia boum, agnorũ & vitulorum offert
 in holocausta, quib. tamẽ peccatum
 expiari non potuit: Christus noster verus
 Salomon seipsum per spiritum æternum
 offert, & vna oblatione sanctificat in æ
 ternum sanctificandos.

Cæterum quod Salomõ in senectute de
 cipitur à mulieribus, adeo vt ex vero Dei
 cultore fiat Idololatra impius, videtur sig
 nificare quod hodie præ oculis habemus,
 ecclesiã senescentẽ paulatim segnescere, &
 in errores incidere: ita vt paucissimos ve
 re pios filius hominis venturus ad iudiciũ
 inueniat. Lapsus ergo Salomonis admo
 neat nos regulã: Qui stat videat ne cadat.
 Proinde Salomon nõ fuit typus Christi in

E 2 lapsu

lapsu, in meretricio amore, & idololatri-
co cultu: sed solummodo in laudabilibus.
An resipuerit aliquando Salomon nec ne,
quia scriptura eius non meminit, solícite
non inquiramus, sed potius moniti, ipsius
horrendo lapsu, cauti simus in via ne ca-
damus aut aberremus à salutis portu.

Quomodo Ionas fuerit Christi typus o-
mitto, quia Christus ipse Ionæ typū inter-
pretatur cum ait: non dabitur illis signum
nisi Ionæ Prophetæ. Quemadmodū enim
fuit Ionas in vētre ceti tribus diebus & tri-
bus noctibus: sic erit filius hominis in cor-
de terræ tribus diebus & tribus noctibus.

De serpente æneo erecto in deserto vi-
de Iohan. 3.

DE TYPIS FIXIS ET ORDINATIS.

Diximus de typis perpetuis & histori-
cis, restant typi fixi & ordinati, durātes cū
republica Moſis. Verum quia de hoc ge-
nere multa diximus in enarratione episto-
læ ad Hebræ. huc pauca eaꝯ maxime per-
spicua adijciam. Cōsideremus itaq; hic Sa-
cerdotium Aaronicum cum suis ceremo-
nijs, duo altaria videlicet *θυμιατήριον* & *θυσια-
στήριον*, tabernaculum templi exterius & in-
terius,

teri
fac
ad l
stim
In
quæ
brāt
loco
moc
cran
mū
ppte
pter
lende
in se
solu
attin
bus ij
in cu
lumi
prism
Aarc
ret,
Lotc
dos v
dotal
brab
sti, q

terius, cum suis ornamentis & vasis.

Aaronicum sacerdotium typum fuisse sacerdotij Christi docet autor Epistolæ ad Hebræos, vt taceam Apostolorum testimonia quæ passim offeruntur.

In sacerdotio Aaronico etsi multa sunt, quæ Christum & eius sacerdotium adumbrât: quatuor tamē solūmodo deligā hoc loco quæ Christo & eius sacerdotio accommodabimus. Horum primum est, consecrandus sacerdos ex Leuitico ordine primū omnium aqua ablui debebat, non tam propter externas sordes abluēdas, quā propter significationem internæ maculæ abolendæ nēpe animæ, quam Christus re ipsa in se non assumpsit cum humana natura: sed solummodo quo ad imputationē & reatū attinet. Hanc solus eluere potest in omnibus ijs, qui sibi applicantur per Ecclesiam, in cuius rei testimonium efficax symbolum in nouo Testamēto videlicet ipsum baptismum instituit. Cū ergo externa aqua, Aaronicus sacerdos corpus suum ablueret, fide Christum purgatorē intuebatur. Loto corpore induebat Aaronicus sacerdos vestes mundas non vulgares, sed sacerdotales iuxta Dei institutum, quib. adumbrabatur innocentia & obœdientia Christi, qua mundati ipsius sanguine iusti, inno-

centes & pulcri in Dei conspectu appa-
rent. Tertio, loti & vestiti ungebantur
peculiari oleo, qua re significabatur di-
gnitas Christianorum, nimirum, quod cre-
dentes spiritualiter ungerentur in Prophetas,
reges, & spirituales Sacerdotes, hoc est,
spiritus gratia donati, efficaciter de ve-
ritate beneficiorum Christi erudiuntur:
sicuti hunc typum exponit Iohannes, 1.
Iohan. 2. Vos unctionem habetis à sancto
& noſtis omnia. Item, Nō necesse habetis
vt aliquis doceat vos, sed sicut unctio ipsa
docet vos de omnibus. Postremo Aaroni-
cus Sacerdos lotus, vestitus & unctus im-
plebat manus, id est, sacrificabat in figu-
ram Christi, qui non animalia sed seipsum
obtulit Deo in odorem suauitatis. Sed de
hac collatione umbræ & veritatis lege E-
pistolam ad Hebræ. cap. 9.

Altaria duo videlicet θυμιατήριον & θυσια-
στήριον erant, vtrumque vnum adumbrabat
CHRISTVM sed diuersimode. Nam vt
altare quod dicebatur θυσιαστήριον, id est,
victimarum holocaustorū seu & hostiarum
adumbrabat Christum expiatorem pec-
cati, oblatum per suum sacrificium in ara
crucis: ita altare quod à thymiamate, id
est, suffitu nomen habuit, figurabat eun-
dem Christum precatorem & intercesso-
rem.

ret
ce
est

riu
ad
app
ter
sect
Pri
Ch
sta
us e
adu
dice
me
clet
C
Chri
enim
nen
apo
fia,
pita
N
& p
cibe
I
tior

rem. Vnde Christiani norunt nullas preces cœlū penetrare, nisi super altari quod est Christus, offerantur.

Tabernaculum templi exterius & interius sequitur. partes enim templi extructi ad formam tabernaculi Mosaici retinent appellationes ab exemplari, vt prior pars templi, tabernaculum exterius dicatur, secunda interius, quæ velo diuidebantur. Prius tabernaculum manifestationem Christi in humana natura notabat, vt testatur epistola ad Hæbreos cap: 9. Interius ecclesiam, & cœlum beatorum sedem adumbrabat. In priori tabernaculo quod dicebatur sanctum, fuere candelabrum, mensa, panis, quæ administrationem Ecclesiæ Christi figurabant.

Candelabrum enim cum suis lucernis Christum & apostolos adumbrabat. Vt enim Christus lux vera est illuminans omnem hominem: ita gestat lucernas, hoc est apostolos, prophetas & doctores Ecclesiæ, sine quibus mundus in densissimis palpitat tenebris.

Mensa similiter Christum adumbrabat, & prædicationem Euangelij, qua tanquã cibo aluntur animæ hominum.

Panis vt Christum significabat placationis sacrificium: ita eundem significa-

E 4 bat

bat esse panem illum , quo animi fideles ad vitam æternam aluntur.

In interiori tabernaculo (hoc est, in ea parte quæ erat post velum intermedium) quod dicebatur sancta sanctorum, fuere aureum thuribulum, arca testamenti, urna cum manna, virga Aaronis, tabulæ fœderis, & super arcam Cherubim. Quomodo hæc Christo applicentur breuiter videamus. Interius tabernaculum, hoc est, intimum sacrarium seu adytum, in quo semel in anno summus sacerdos ingrediebatur, spirituale Christi templum, clausum prophetis hominibus, hoc est, Ecclesiã & cælum adumbrat. In hoc sacrarium cum pij viderent pontificem summum semel tantum in anno ingredi, admonebantur de promisso Messia, qui semel oblatus in ara crucis, ingressurus erat in sancta sanctorum æternam redemptionem nactus.

Aureum thuribulum, inuocationis cultum eumque purissimum figurat, quo & Christus intercedit pro Ecclesia, & ipsa Ecclesia Deum patrem in nomine Christi inuocat, dum igni spiritus sancti accenditur.

Arca testamēti circumtecta auro ipsum Christum purum ab omni peccato adumbrat. vt autem huius arcæ vestes, annuli & instru-

strum
iusti
purg
arca
virga
gis &
Quoc
mina,
umbr
adue
Chri
ator
com
Iustifi
reden
quert
per fi
pro p
spiritu
cta sur
Vr
catio
veru
bit p
verit
ait :
na in
de co
non

strumenta reliqua, auro corruscabant: sic iusti in Christo, & eius sanguine à peccato purgati gloria Christi nitent. Deinde ut arca custos erat tabularum, mannae, & virgæ Aaronis: ita Ecclesia custos est legis & Euangelij adeoque veri cultus Dei. Quod autem hæc arca tegebatur aurea lamina, quæ propitiatorium dicebatur, adumbrabat, quod Ecclesia Christi tegatur aduersus iram DEI, merito mediatoris Christi, qui vnicus & verissimus propitiator est. Ita enim hunc typum Christo accommodat Paulus ad Roma. 3. cum ait: Iustificamur gratis per ipsius gratiam, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorium per fidem. Et Iohannes: Ipse est *ἱλασμός* pro peccatis nostris. Hoc quoque Dauid in spiritu vidit cum dicit: Beati quorum tecta sunt peccata.

Vrنا aurea continens Manna, est prædicatio Euangelij continens Christum, qui est verum Manna, de quo si quis ederit habebit perpetuam vitam. Sic enim hunc typum veritas ipsa interpretatur Iohan. 6. cum ait: Patres vestri manducauerunt manna in deserto & mortui sunt: hic est panis de cælo descendens, ut qui eo vescatur non moriatur. Ego sum panis viuificus

E 5 qui

qui è cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane viuit in æternum. Panis autem quem ego dabo caro mea est, quã ego dabo pro mundi vita. Hic pulchre dominus typum & veritatem, symbolũ & rem inter se comparat, & ostendit multos symbolorũ participes fieri posse, qui sunt veritatis & rei expertes, non culpa Dei, veritatẽ & rem vna cum typis offerentis, sed culpa hominum hærentium carnaliter in rebus, quæ in sensus solummodo incurrunt.

Virga Aaron quæ germinauit, primum adumbrat resurrectionẽ Christi. Vt enim illa virga plane mortua fuit & arida, sed postea diuina virtute vitam recepit & floruit: ita Christus virga de radice Iesæ mortuus tertio die reuixit, cuius virtute & beneficio omnes qui in Domino moriuntur viui prodibunt de sepulcris in vitam æternam. Vt enim Amygdalina virga ad caput dormientis posita, somnum eripit ac vigilantiam conciliat: ita Christus in quo requiescunt fideles sua virtute, eripit à morte, vt è sepulchris prodeant ad vitam æternam. Deinde arida virga denuo virescens & flores producens, significat credentes in Christum, virtute Christi è veteribus nouos fieri. Præterea eadem virga Aaronis adumbrabat efficaciam ministerij

Euan-

Euang
multu
tra on
gem: i
& sine l
re incip
hæretic
Che
adumbr
verius
bus hu
sumpt
Signific
bonos
stros E
& idec
um, qu
& velu
tissimi,
Hæc sit
declara
illis ver
deat, v
nostra

D

Mira
locu, q

Euangelij. Vt enim virga Aaron arida, tumultuantibus, seditiosis flores emisit, contra omnium expectationem, & naturæ legem: ita ministerium Euangelij spretum, & sine honore iacens, tum maxime flores incipit & efficax esse, cum acerrime ab hæreticis & tyrannis oppugnatur.

Cherubin qui supra arcam positi erāt, adumbrabant, Deum nusquam habitare verius quam in Ecclesia, hoc est, in mentibus humanis, quæ posita peccati mole, & sumptis aliis spiritus in cœlis versantur. Significant præterea Cherubin angelos bonos Ecclesiæ custodes esse, item ministros Euangelij, qui ad arcā præsto sunt, & ideo dicuntur adumbrare propitiatorium, quia ad nutum Christi se componunt, & veluti alati, hoc est velocissimi & promptissimi, arcæ, id est, ecclesiæ custodes sunt. Hæc sint breuiter indicata potius quam declarata de typis veteribus, & quomodo illis veritas ipsa perspicue & clare respondeat, vt ex vtrorumque collatione fides nostra confirmetur.

DE MIRACVLIS.

Miraculis tribui quartum inter signa locū, quæ vt testimonia patris, Christum, eius

eius regnū, sacerdotium & Ecclesiā figurabant, de quibus ideo breuius dicā, quia generalem doctrinam de miraculis aliquoties repetiuimus: referamus tamen huc pauca ex miraculis, vt ostēdamus quomodo & illa Christo & Ecclesiæ eius seruiant.

Supra diximus, cum ageremus de typis Christi & Ecclesiæ ppetuis, de hoc magno mundi opificio, quod sit typus admirandæ gubernationis Ecclesiæ Christi. Hic cogitemus miraculosam conditionem rerum ex nihilo, qua DEVS per filium creauit mundum, & suo spiritu iam condita conseruet, esse symbolum miraculosæ ædificationis Ecclesiæ, quam Deus per filium ædificat & exornat, atq; ædificatam suo sancto spiritu tuetur, fouet, conseruat.

Miraculum seruatæ arcæ Noæ in medijs fluctibus, miraculosam præfigurabat seruationem Ecclesiæ Christi in medijs fluctibus persecutionum, quæ Ecclesia ab omni parte à diabolis, & ipsorum organis, malis hominibus, Sophistis, tyrannis, hypocritis, & flagitiosis circumuallatur. Ita hoc miraculum Petrus 1. Pet. 3. miraculosæ saluationi Ecclesiæ accommodat, cum ait: in arca pauca, hoc est, octo animæ seruatæ sunt in aqua, cui nunc correspondēs exemplar baptismi nos quoq; seruat.

Mira-

Mir
rum e
miracu
reticor
superbe
tes, sop
lum vsq
ne sua
sti proi
Mira
miracu
super S
Tran
per mar
Israëlit
ris, figu
sti & ec
bus tam
tus, qua
sam: sed
suis affa
perpetu
Mirac
nam nub
in nocte
onem Ec
& Spiritu
Paulus 1.
Mirac

Miraculosa destructio & cōfusio linguarum extruentium turrim Babel, figurabat miraculosam confusionem linguarum, hæreticorum & prophanorū hominum, qui superbe se Christo & eius regno opponentes, sophistica sua turrim Antichristi, in cœlum vsq̃ extollere moliuntur, sed opinione sua citius in infernum potentia Christi proijcientur confusi.

Miracula Aegyptiaca per Mosen edita, miraculosam victoriam Christi & Ecclesiæ super Sathana & eius regno figurabant.

Transitus miraculosus Mosis & populi per mare rubrum, cedens transeuntibus Israëlitis, & obruens hostes fluctibus maris, figurabat transitum miraculosum Christi & ecclesiæ, per medium afflictionū, quibus tamen non impeditur piorum transitus, qua recta pergunt in requiem promissam: sed Sathanas, eius angeli, & qui ipsius afflatu se regi sinunt, mari malorum in perpetuum obruentur.

Miraculosa deductio populi per columnam nubis in die, & per columnam ignis in nocte, figurabat miraculosam deductionem Ecclesiæ in hac vita per baptismum & Spiritum sanctum, vt hoc miraculum Paulus 1. Corinth. 10. interpretatur.

Miraculosa mutatio amaritudinis aquæ
in

in dulcedinem, per immissum lignum figurabat miraculosam mutationem miseriarum nostrarum in summam felicitatem per Christum in lignum suspensum, cuius virtute omnia amara in dulcia convertuntur.

Miraculosa pluvia Mannæ de cælo, & abundantia aquæ fluentis de petra durissima, quibus miraculose populus sustentabatur 40. annis in deserto, figurabat miraculosam alimoniam ecclesiæ in hac vita, videlicet, quod pascatur carne Christi, & potetur eiusdem sanguine in vitam æternam, sicuti Paulus hoc miraculum interpretatur I. Cor. 10.

Miraculosa illa & horrenda oppressio ducentorum quinquaginta virorum, impulsu Choræ Datan, Abyron, & Hon, murmurantes adversus Mosen & se illi opposcentes per seditionem: Recusarunt enim obcedere Mose, stulte ἀναρχίαν legitimo imperio præferentes, prætextu communis æqualisq; conditionis coram Deo, qui terra viui absorpti sunt, figurabat miraculosam oppressionem omnium diabolorum, & impiorum hominum in extremo die, qui se duci Christo, & legitimo eius imperio opposuerint in hoc Ecclesiæ exilio.

Miraculosa sanatio percussorum à serpentibus per aspectum suspensi serpentis ænei

ænei,
crede
spenfi

Mi

torum

quod

ciame

gris ar

sto du

etiam

ipsis s

aut fu

rerone

quod i

inde vt

catio e

cedier

nim D

vestim

per tot

si obce

staretu

pus, h

sine de

ficat, i

tam fo

Mir

li per I

missam

ænei, figurabat miraculosam sanationem
credentium per Christum in crucem su-
spensum. Iohan. 3.

Miraculosa vestimentorum & calciamē
torum populi Israēl conseruatio, adeo
quod nec vestimenta attrita sint, nec cal-
ciamenta vetustate sint consumta, inte-
gris annis 40. mystice docet, eā esse Chri-
sto duci nostro pro Ecclesia curam, quod
etiam renitentem rerum naturam cogat
ipsis seruire, priusquam sinat eam perire
aut funditus aboleri. Ideo additur in Deū
terono. finis huius miraculi, vt ipsi sciretis
quod ipse est Dominus Deus noster. De-
inde vt hoc miraculū veluti quædā signifi-
catio est incorruptionis Adam, si per ob-
ædientiam stetit, & non peccasset: Si e-
nim Deus, vt ait Augustinus Israēlitarum
vestimentis & calciamentis præstitit, quod
per tot annos non sunt obtrita, quid mirū
si obædiēti homini eiusdem potentia præ-
staretur, vt animale ac mortale habens cor-
pus, haberet in eo quendam statum quo
sine defectu viueret: ita symbolice signi-
ficat, immortalitatis gloriam post hanc vi-
tam fore foelicissimā absq; omni defectu.

Miraculosus transitus Israēlitici popu-
li per Iordanem duce Iosua in terram pro-
missam, post multos labores exhaustos in
deser-

deserto, adumbrabat transitum Ecclesiæ per mortem duce Christo in sempiternam requiem, post multas in hac vita afflictiones & miseras, id quod etiam baptismo nostro, teste Augusti. significatur.

Miraculosa subuersio murorum Hiericho, solo circuitu septenario & buccinarum sonitu, adumbrabat spirituale robur Apostolorum, quo validi sunt ad destruendum regnum tenebrarum, & captiuandas mentes hominum in obsequium Dei. Huc respexit Paulus cum scriberet Corinthijs 1. Cor. 10. secundum carnem, inquit, bella non gerimus (arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt sed Dei, potestate vallida ad subuersionem munitio- num) dum ratiocinationes euertimus omnemque sublimitatem, quæ extollitur aduersus cognitionem Dei, & captiuam ducimus omnem cogitationem ad obædiendum Christo. Ut ergo buccinæ Leuitarum ex verbo mandantis Dei & spiritu Christi vim demoliendi muros Hiericho habuere: ita hodie vox ministrorum DEI mandato Christi & eiusdem spiritus virtute efficax est, id quod miraculosa Ecclesiæ conseruatio hodie testatur. Præterea ut Hiericho non volens se subijcere duci Iehosua fuditus deleta est: ita mundus qui ad clangorem

gore
tium
fund
Mi
integ
donec
braba
cis Ec
perare
accor
nech
Iosue
næ po
tute ho
tis hor
Dei ex
serui f
facium
seruor
ad eoru
ne gub
Quic
plurima
Orat El
bus ann
pluua
& ignis
ginta vi
cælo d

gorem tubæ, id est, ad vocem prædicantium se non subijciunt Christo, tandem funditus peribunt.

Miraculosa statio Solis & Lunæ in cælo integro diei spacio ad imperium Iehosuaæ donec hostes Dei prosternerentur, adumbrabat miraculosam potentiã Christi ducis Ecclesiæ, qua creaturis omnibus imperare quando necesse est, potest, vt se accõmodent necessitatibus Ecclesiæ, donec hostes ipsius pereant. Neque tamen Iosue suo opte imperio imperare Soli & Lunæ potuit, sed spiritus CHRISTI virtute hoc fecit. Nihil enim propter iubentis hominis verbum (vt ait Augustinus) Dei creaturæ faciunt, sed quod Dominus serui sui orationi obædiens præcipit hoc faciunt. Ex quo intelligitur Christum seruorum suorum precibus obædire & ad eorum necessitatem creaturas oportune gubernare.

Quid referã de Elia Propheta per quẽ plurima & stupenda edita sunt miracula? Orat Elias & non pluit super terram tribus annis: rursus ad ipsius preces copiosa pluuia dimittitur de cælo. Orat Elias & ignis de cælo descendit, & bis quinquaginta viros deuorat. Orat Elias & ignis de cælo descendens absunit holocaustum

F aqua

aqua perfusum. Orat Elias & vita mortuo redditur. Quid hæc Eliæ oratio miraculose docet? certe, omnia possibilis esse ex fide inuocanti, iuxta illud, quicquid petieritis credentes accipietis. Quid dicam de eodem Elia miraculose diuidente pallio suo aquas Iordanis, & igneo curru recepto in cœlum? an non hæc perspicua sunt symbola mortis resurrectionis & ascensionis Christi in cœlum?

Quid referam de Elizeo, qui etiam mortuo vitam restituit? Quid de sanatione miraculosa Naamæ Syri à lepra sua per lotionem in Iordane ad iussum Prophetæ? An non manifeste miraculosa opera Christi figurat? videlicet, purgationem à spirituali lepra, hoc est, peccato per Spiritum sanctum, cuius rei symbolum efficax est baptismus noster diuinitus institutus.

Multa sunt alia veteris testamenti & in Mose & in Prophetis miracula, quæ omnia Christi potentiam & virtutem ipsius in gubernatione Ecclesiæ adumbrant, quæ prætereo. Quod autem omnia ista miracula in Mose & in Prophetis recitata ad Christum referenda sint, miraculosum colloquium Mosis & Eliæ cū Christo in monte indicat. Nā illa visio & transfiguratio monet omnia cum quæ sunt in Mose, tum quæ sunt in

Pro-

Pro

S
 bu
 sacræ
 Chris
 steriu
 prior
 & of
 gica
 figura
 est pot
 & clar
 tis de
 storia
 nia cō
 se testa
 cesse el
 lege M
 hoc erg
 fider Cl
 menti, i
 testam
 stolorū
 Siqden
 tum est

Prophetis ad gloriã Christi referenda esse.

DE SECVNDO

CAPITE.

SV P R A diximus duo esse capita, quibus continentur omnia, quæ scripturæ sacræ de communi mediatore nostro, Iesu Christo habent, quorû prius signorû, posterius verborum voce expressimus. De priori, hoc est, de signis hæctenus egimus, & ostēdimus quomodo illa tanq̃ pædagogica quædã symbola nos ad Christû, quem figurabāt, veluti manu ducunt. Reliquum est posterius, quod, verba, id est, perspicua & clara dicta ex Mose, Psalmis & Prophetis de Christo continebit, cum quibus historia noui Testamenti, de Christo p omnia cōgruit. Quemadmodû Dominus ipse testatur apud Luc. cap. 24. cum ait: necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in Lege Mosis, Prophetis & Psalmis de me. In hoc ergo positû est fundamentû & robur fidei Christianorum, q̃ dicta veteris testamenti, id est, Mosis & Prophetarû, & noui testamenti, id est, Euangelistarum & Apostolorû de Christo per omnia conueniāt. Sigdem Christus solus cōmune fundamentum est doctrinæ Prophetarû & Apostolorum.

rum. Ad hunc enim solum respiciunt, Ad hunc omnia referuntur. Proinde Paulus rectè dicit ad Ephes. 2. Superædificati estis super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, Hoc fundamentum idem Paulus monstrat, 1. Cor. 3. cum ait, fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est Christus Iesus. Vt ergo hoc fundamentum fidei Iudæis cõmendat Christus, mittit eos ad Mosen & Prophetas, quos de se scripsisse & sibi testimonium perhibere affirmat. Similiter Petrus, 2. Pet. 1. dispersos Iudæos mittit ad Propheticum sermonem utpote firmiorẽ donec dies illucescat, & Lucifer oriatur in cordibus eorum. Stephanus Act. 7. contendit Mosen & Prophetas omnia ea prædixisse quæ facta sunt in Christo, ut isto fundamento monstrato, & seipsum in fide confirmet, & errantes Iudæos ab errore reuocet. Idem facit Act. 2. Et Paulus cum Act. 17. de Christo ex Mose & Prophetis discerneret audiētes Thessalonicenses, cum auiditate susceperunt verbum Dei quotidie scrutantes scripturas num hæc ita se haberent. Eandem rationem perducendi homines ad fidẽ fuisse reliquorum Apostolorum & Euangelistarum manifestum est, quorum exemplum & nos, quibus pietas cordi est imitari par fuerit.

rit.
lige
Test
ptur
dem
Vt
feran
Iesu C
confi
riam
sunt
P E I
quar
scitur
mat,
ad su
perp
Ve
tum p
tem, &
dei in
(mode
debatu
dia.
profe
dei ob
offensi
queba
cordia

rit. Hinc apparet quam necessaria sit diligens collatio scriptorum veteris & noui Testamenti quæ non solum lucem scripturis mirabilem affert, verumetiam fidem piorum mirabiliter confirmat.

Vt autem rectius ducamur & certius feramur in cognitionem saluatoris nostri Iesu Christi, duo oportet in primis in Deo considerare, sine quib. maiestatis suæ gloriam integram tueri nequit. Hæc autem duo sunt, **P E R F E C T A I U S T I C I A**, & **P E R F E C T A M I S E R I C O R D I A**, quarum illa summe odit & seuerissime vlciscitur omnem iniusticiam, hac summe amat, & intime cõplectitur hominem, quæ ad suam formauit imaginem, & ideo ad perpetuam vitam & felicitatem.

Verum cum astu Sathanæ homo in peccatum ptractus, & ppter peccatum in mortem, & sempiternam miseriam ex perfecta dei iusticia præcipitatus esset, nullus locus (modo perfecta maneret iusticia Dei) videbatur reliquus esse perfectæ misericordiæ. Quid ergo reliquum erat? debuit profecto homo ex regula pfectæ iusticiæ dei ob suum peccatum, quo infinitum bonum offensum erat, æternum perire. Ex quo sequebatur, Deum laude perfectæ misericordiæ etiam priuari. Atq; ita & de gloria

maiestatis Dei & de salute hominis actum
 esset. Etsi autem potuisset Deus sua poten-
 tia vsus (quid enim non potest omnipo-
 tens) ex hoc malo hominem liberare, vt
 ita locum misericordiae faceret: tamen ex
 altera parte fuisset derogatum ipsius per-
 fectae iusticiae, & diminuta fuisset ex parte
 gloria maiestatis ipsius: proinde necesse
 fuit, vt eam saluandi hominis viam inueni-
 ret, qua ipsius perfecta iusticia & perfecta
 misericordia simul consisterent, simulq;
 consentirent in summis gradib. Sapientia
 itaq; Dei hic succurrit ac remedium pro-
 mit tale, quo ita exerit potentiam suam
 Deus in saluando homine, vt & perfecta
 iusticiae Dei satisfiat, & perfecta misericor-
 diae Dei sit locus. Lapso siquidem Adamo
 parente nostro, in quo nos & rei & cor-
 rupti sumus, Deus iuste quidem arguit
 peccatum, & poenas meritas minatur, &
 ex parte infligit: Sed simul ex summa mise-
 ricordia, vt clementissimus pater promit-
 tit filium conciliatorem perfectae iusticiae,
 & perfectae misericordiae Dei: & tandem
 eundem in mortem pro homine tradit, vt
 omnis qui credit in illum non pereat, sed
 habeat vitam aeternam. Etsi autem innocens pla-
 ne erat filius Dei nobis datus conciliator
 perfectae iusticiae & perfectae misericordiae

Dei

Dei,
 susti
 gene
 pecc
 cia or
 cedier
 beren
 fli vita
 vt Pau
 cit pe
 in eo
 sua sa
 nos ce
 maner
 miseri
 merite
 stum.
 fimus.
 mera n
 Paulus
 vt om
 quem
 passim
 memo
 lus no
 recense
 quide
 & requ
 pua sol

Dei, si ipsum consideras: tamen quia volēs
sustinuit personam veluti totius humani
generis, iuste in eo punitum est alienum
peccatum, vt sicut vnus Adami contuma-
cia omnes facti sumus rei: ita filij Dei ob-
ædientia iusti constituantur multi, id est, li-
berentur à reatu, & donati iusticia Chri-
sti vitam possideant æternam. Eum ergo
vt Paulus ait, Qui non nouit peccatum fe-
cit peccatum, vt nos fieremus iusticia Dei
in eo, hoc est, pater dedit filium, vt morte
sua satisfaceret pro peccato: & iusticia sua
nos coram Deo iustos statueret: Atq; ita
manent saluæ perfecta iusticia, & perfecta
misericordia Dei, *λύτρω* peccati soluto, &
merito iusticiæ comparato per vnū Chri-
stum. Vides ergo quomodo Deus seueris-
simus scelerum est vltor, quæ tamen ex
mera misericordia cōdonat, hoc est, quod
Paulus ait: Concludit omnia sub peccatū
vt omnium misereatur. Iam habemus, ad
quem scopum referenda sint omnia quæ
passim in Mose, Prophetis & Psalmis com-
memorantur de Christo. De quo quia sa-
lus nostra in eius noticia & fiducia cōsistit
recensebimus scripturæ testimonia, non
quidē omnia, quod immensi laboris esset
& requireret longissimū tēpus: sed præci-
pua solūodo eaq; in certa mēbra digesta,

ad quæ alia, quæ in lectione scripturarum
occurrunt facile reduci poterunt. Sint er-
go hæc membra.

1. Promissio.
2. Persona.
3. Qualitas personæ.
4. Officium.
5. Aduentus.
6. Acta
7. Euentâ.
8. Vfus & fructus.

In horum membrorum explanatione
concurrunt multa alia, quæ ad huius my-
sterij explicationem facere videbuntur,
quæ nolebam membratim proponere, ne
nimis perplexa & obscura partitio nostra
redderetur.

D E P R I M O.

Omnium primum considerentur pro-
missiones de Messia, quæ comparatæ ad
perfectam iusticiam & perfectam miseri-
cordiam Dei, & clarius intelligentur &
dulcius accipientur.

Priusquam autem promissiones propo-
namus, admonendi sunt auditores de re-
gula vtilissima in scripturarum lectione, ac
potissimum in promissionibus diuinis ob-
seruan-

serua
prom
miss
dem
prom
dem
fessio
prom
Ge
primi
quit
pona
ter se
teret t
um. H
missio
ctâ in
& ext
um ec
futura
Pri
inter
serper
& hor
stum c
serpen
dum p
vt q in
cauffan

seruanda. Regula autem hæc est. In omni promissione diuina, & ea quæ cum re promissa stare non possunt, & ea quæ cum eadem necessario coniunguntur, simul sub promissionem cadunt: ita vt illorum quidem ablatio, horum vero donatio & possessio promittatur. Hac regula stabilita promissiones videamus.

Gen. 3. Dominus, lapsis in peccatum primis nostris parentibus. astu sathanæ, alloquitur serpentem hisce verbis. Inimicitias ponam inter te & ipsam mulierem, & inter semen tuum & semen eius, ipsum conteret tibi caput, & tu conteres ei calcaneum. Hæc verba continent primam promissionem de Messia conciliatore perfectæ iusticiæ, & perfectæ misericordiæ Dei, & extenditur hæc promissio ad perpetuum ecclesiæ cursum in hac vita & eiusdem futuram gloriam in æterna vita.

Primum enim prædicatur hic certamen inter serpentem & mulierem, inter semen serpentis, id est, omnes impios, angelos & homines, & semē mulieris, id est, Christum cum sua Ecclesia. Cum diabolus hic serpentis nomine designatur (quæadmodum prophetæ & Christus interpretatur, vt q̄ in diabolum reijciant interitus nostri causam) cogitanda est versutia Sathanæ,

F 5 & calli-

& calliditas in decipiendis hominibus. Sicut enim tum ad decipiendos primos homines abusus est Sathan solertia serpentis, qua serpens diuinitus ornatus erat: ita hodie quoque creaturis Dei, & donis præclaris abutitur idem impostor, in potentibus & sapientibus mundi hominibus ad insidias Ecclesiæ Dei struendas. Monemur ergo damno primorum parētum, vt cautiores simus, ac non sinamus nos vel splendore & potentia tyrannorum, vel *πειθανολογίας* & verborum illecebris Sophistarum pertrahi in laqueos Sathanæ, qui per Sophistas corrumpit scripturæ simplicitatem in multorum perniciem. Memores ergo antiquæ artis Sathanæ, à puritate & simplicitate promissionum diuinarum non deflectamus neque ad dextram neq; ad sinistram.

Secundo promittitur Christo & Ecclesiæ in Christo victoria. Ipsum inquit scilicet semen, conteret caput tuum, hoc est, Christus filius virginis vt princeps destruet opera tua, id est, peccatum & mortem (hæc enim sunt quæ diabolo caput erigunt & eius regnum stabiliunt) pro peccato satisfaciens, vt perfecta stet Dei iusticia, sumto de peccatore supplicio, & perfecta inueniatur misericordia Dei, recepto homine in

ne in
ita lib
quore
nascur
sint bea
felicita
miseria
hæc pro
Christu
bolū, in
destru
vitam.
per spir
mē quo
veri ser
fideles
femini
serpente
Apostol
Deus pe
vestros
Iohanni
dum, sic
diabolu
cem ince
hendim
enim soli
cipis hui
princeps

ne in gratiam, intercessione Filij. Atque ita liberabit Christus semen suum (id est, quotquot per fidem & Spiritum sanctum nascuntur filij Dei) à diaboli potestate, vt sint beati, immortales, perfecto bono & felicitate abundantes, liberique ab omni miseria, ira & maledictione. Sic Iohannes hanc promissionem interpretatur cum ait: Christus apparuit vt dissoluat opera diaboli, id est, peccatum & mortem, quibus destructis, necesse est restitui iusticiam & vitam. Quoniam autem Ecclesia Christi est per spiritum seminis mulieris nata, semine quoque suo modo mulieris dicitur, quia veri seminis mulieris membra sunt omnes fideles, qui Ecclesiam constituunt. Huic semini simul promittitur victoria super serpente id est diabolo. Hinc depromsit Apostolus promissionem illam ad Rom. 16. Deus pacis conteret Sathanam sub pedes vestros cito. Huc etiam pertinet illud Iohannis: Hæc est victoria quæ vicit mundum, fides vestra. Per mundum intelligit diabolum & semen eius, per fidem victricem intelligit Christum, quem fide apprehendimus, possidemus & retinemus. Hic enim solus victor & condemnator est principis huius mundi, vt ipse testatur cum ait: princeps huius mundi iam iudicatus est.

Tertio

Tertio rabies diaboli & seminis eius significatur, cum additur. Et tu conteres seu mordebis ei calcaneum, id est, insidiaberis semini mulieris, id est, Christo & eius Ecclesiæ. Christum quidem persequeris vsq; ad mortem crucis, sed ex morte resurgens cõteret tibi caput & regnum tuum destruet. Ecclesiam verò Christi semen, ex insidijs petes, vt eam mendacio & homicidio deformes, sed nihilominus in Christo victrix tandem euadet. Nam vt capitis contritione significatur oppressio Sathanæ & regni eius: ita calcanei morflu, victoria Ecclesiæ significatur, sed non sine afflictione. Hinc colligamus definitionem crucis Ecclesiæ, quæ eius nota recte dici potest. Ineptum est enim quamlibet crucem dicere Ecclesiæ Christi notam esse. Siquidem crux Ecclesiæ hic significatur esse persecutio Ecclesiæ à serpente & eius semine, propter inimicitias quæ sunt inter serpentem eiusq; semen, & semen mulieris, id est, Christum caput, & eius membra Ecclesiam. Nunquam enim inter hos conueniet. Mulieris enim semen iustum, & serpens iniustus cum suo semine in contraria studia feruntur, & durabit hoc certamen donec hic mundus steterit: sicut ipse Christus etiam prædixit, Apostoli testantur

stantu
de m
tatem
esse ac
semine
ergo q
fecta m
mine co
punit I
sticiæ,
sti, vt e
atur cu
breuite
prima p
rationet
Hic n
B. Mac
qua pri
tum nos
perpetua
sunt in E
omnis he
amcenus
bus confi
ornatus, i
sto. In ho
homine,
Iesus. Sen
fœmina, l

stantur, & euentus ipse comprobatur. Unde monemur non sperandam esse securitatem firmam in hac vita, sed aspirandum esse ad beatam illam immortalitatem, quae in semine mulieris nobis est opposita. Vides ergo quam pulcre perfecta iusticia & perfecta misericordia Dei in hoc mulieris semine conciliantur. Nam in hoc semine ita punit Deus peccatum, ut satisfiat suae iusticiae, & ita placatur intercessione Christi, ut eius perfecta misericordia conspiciatur cum iusticia conuenire. Hæc sint breuiter potius indicata quam scripta de prima promissione Messiae ad cuius declarationem vniuersa scriptura referenda est.

Hic nobis non est prætereundum quod B. Macharius scribit in quadam homilia, in qua primam seductionem primorum parentum nostrorum in Paradiso, fuisse imaginem perpetuarum insidiarum singulorum qui sunt in Ecclesia, testatur. Est siquidem omnis homo pius ut Paradisus quidam amœnus pulcerrimis arboribus & floribus consitus, id est, donis Spiritus sancti ornatus, iustificatus & sanctificatus in Christo. In hoc Paradiso, id est, quolibet pio homine, est arbor vitæ, qui est Christus Iesus. Sensus hominis externus, est veluti femina, hoc est, Eua ipsa. Ratio hominis illustra-

illustrata luce cœlesti, instar Adami ipse est. Voluptas carnis serpentem repræsentat. Hæc voluptas afflata à diabolo sensum pertentat, vt sensus victus illecebris alliceat rationem virum suum. Hæc ergo voluptas ceu serpens, singulos hominis sensus suis veneficijs sibi subijcere conatur. Auditum, vocum sonitu & honoribus aggreditur. Visum, splendore & diuitijs sollicitat. Tactum, philtris venerijs circumuallat. Olfactum, odorum fragrantia detinet. Gustum, delicijs ciborum & potuum inescat. Sensus in hunc modum victus & deceptus, vt Eua altera, à voluptate serpente, rationem, id est, virum suum cui subiectus esse deberet, aggreditur, eum alliciens suauitate fructus, quem ex rebus carnalibus pollicetur. Huic si ratio obtemperat, fit ex regina subdita, ex domina serua. Atque ita homo rursus ex arbore vitæ excluditur, & exclusus peribit, nisi rursus per pœnitentiam gustauerit de fructu arboris vitæ. At si ratio sensui non obtemperat, viriliter agit, fructu arboris vitæ roboratur, & crescit ad vitam æternam. Hæc imago nos nostri officij admoneat, vt caute ambulemus, ne voluptatibus carnis, & concupiscentijs huius mundi vincamur.

Hæc

Ha
Gen.
(loq
famil
22. se
femine
men Pa
stum ci
siones
sed tan
est Ch
nobis
ius pro
tentia.
liberati
sempite
ira Dei
dine æt
de app
sanctific
nunciab
nedicunt
cia Dei
tus est le
tur Paul
pater do
dixit nos
stib. in Ch
per sangu

Hæc ipsa promissio iterum proponitur
 Gen. 12 hisce verbis: Benedicentur in te
 (loquitur enim ad Abrahamum) omnes
 familiæ terræ, hoc est, vt ipse Dominus ca.
 22. se exponit, cum ait : benedicentur in
 semine tuo omnes gentes terræ. Hoc se-
 men Paulus Gal. 3. interpretatur esse Chri-
 stum cum ait: Abrahæ dictæ sunt promif-
 siones & semini eius. Non dicit & seminib.
 sed tanquam de vno, & in semine tuo qui
 est Christus, quæ Psal. 53. dicit esse positū
 nobis in benedictionē sempiternam. Hu-
 ius promissionis hæc est simplicissima sen-
 tentia. Gentes, id est, homines quicunq̃,
 liberati à maledictione legis, & miseria
 sempiterna, horumque causis peccato &
 ira Dei, & donati benedictione & beatitu-
 dine æterna per Iesum Christum, quem fi-
 de apprehendūt, in quo & iustificantur &
 sanctificantur, beabunt se & fœlices pro-
 nunciabunt : quoniam per semen hoc be-
 nedictum, & satisfactū est perfectæ iusti-
 ciæ Dei, & perfectæ misericordiæ Dei fa-
 ctus est locus. De hac benedictione loqui-
 tur Paulus ad Ephes. 1. Benedictus Deus &
 pater domini nostri Iesu Christi, qui bene-
 dixit nos benedictione spirituali in cœle-
 stib. in Christo, in quo habemus redētionē
 per sanguinem eius & remissionē peccato-
 rum

rum: Atque ita videmus quod hæc repetita promissio effectum victoriæ super serpente clarius exprimit, ac veluti definit ipsam victoriam benedictionis voce. Nam plenissima beatitudo hic voce benedictionis significatur: Quemadmodum ex Paulo ostendi. Deinde in hac promissione obseruetur particula vniuersalis. OMNES inquit, GENTES. Detestemur igitur tanquam serpentis venenum eorum dogma, qui hanc vniuersalitatem Sophistica conantur eludere, ac gratias agamus Deo, pro sua immensa gratia quam promiscue omnibus offert, & nos includamus in hanc vniuersalem promissionem gratiæ per fidem. Neque enim omittit Moses modum applicationis beneficiorum huius benedicti seminis. Nam Genes. 15. ait: Credidit Abraham Deo & reputatum est ei ad iusticiam, id est, fides, vt Paul. ad Roma. 4. hoc dictum interpretatur, credenti Abrahamo imputata est ad iusticiam. Est autem hæc iusticia præcipua benedictionis in Christo promissæ portio. Nam vt iusticia peccato opponitur: ita eadem iusticia via est ad vitam benedictionis finem. Dicitur autem fides imputari ad iusticiam, non dignitate sua, non merito: sed quoniam organum est quo apprehen-

pre
rati
clari
can
dier
ra iu
des i
nos e
dem
ordiu
ius a
cap.
Ieho
quod
credi
cato
de ac
falem
ita inf
fit vt g
offert
minis
illud D
me ran
sus vid
sticia &
femine
xilio se
risime

prehenditur iusticia Christi, cuius imputatione iusti sumus. Ideo Paulus alibi clarius loquitur, ubi dicit nos fide iustificari, quatenus nimirum fides Christi obedientiam apprehendit, qua nobis imputata iusti censemur. Non ergo pugnant, fides imputatur Abrahamo ad iusticiam, & nos obedientia Christi iusti sumus: siquidem illud huic subordinatur. Quæ autem subordinata sunt, minime repugnant. Huius applicationis meminit etiam Ieremias cap. 17. Benedictus vir ille qui confidit in Iehoua, id est, merito benedicti seminis, quod fide apprehendit: beatus est quisquis crediderit. In eo enim liberatur à peccato & donatur iusticia & vita. Vt ergo fide accommodamus nobis gratiam vniuersalem in benedicto semine propositam: ita infidelitas hanc gratiam rejicit. Ex quo fit vt gratia quæ ex consilio Dei omnibus offertur vtpote vniuersalis, fiat culpa hominis particularis, vt stet firmum dictum illud Daniel: perditio tua ex te Israël in me tantummodo auxilium tuum. Hic rursus videre est, quam concinne perfecta iusticia & perfecta misericordia Dei in hoc semine Abrahamæ conueniant, & mutuo auxilio se sustineant. Id quod D. Paulus clarissime ad Gala. 3. docet, cum ait Christus

G rede-

redemit nos de maledicto legis factus pro nobis maledictum (id est maledictionis pœnam nostro nomine sustinens, vnde satisfactum est perfectæ Dei iusticiæ) vt in gentib. benedictio Abrahæ fieret in Christo, id est, vt perfectæ misericordiæ Dei fieret locus, qua in gratiam recipit peccatorem. Cum his duab. promissionib. congruunt omnes aliæ de Christo, vbicunq; leguntur apud Prophetas. Nam Prophetæ suas prædictiones de Christo mutuati sunt à Mose, quas suis accommodarunt auditoribus, prout tempus & ratio postulabant. Ex quibus multas cogemur adducere in sequentium mēbrorū nostræ partitionis explicatione. Hic solummodo teneamus, q̄ apte historia Euangelica, & scripta apostolica cum his duabus promissionibus quas declarauimus, congruant.

D E S E C V N D O.

Cum Messias promissus in scripturis dicitur Iehoua, Semen Abrahæ, & Emanuel, docemur quod Messias sit Deus, q̄ sit homo, quod sit vna persona θεάνθρωπος. Et si autē persona est æterna: tamen nunc dicitur constare ex duab. naturis, quia iuxta tēpus diuinitus ordinatū, filius Dei assum-

sit

fit humanam naturam in vnionem hypostaticam, vt Messias esset Deus & homo vna persona in duabus naturis subsistens.

Diuinæ naturæ in Christo inter alia hæc sunt testimonia.

Pfal. 2. Dauid in persona Dei Patris alloquitur filiū hisce verbis, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Est enim filius æternus à patre æterno genitus ineffabili totius essentiæ communicatione ab æterno, in qua essentia nullum punctum dari potest, nec principij, nec medij, nec finis, vt in rebus creatis.

Pfal. 44. Sedes tua Deus in seculum seculi, virga æquitatis virga regni tui, dilexisti iusticiam & odisti iniquitatem, propterea vnxit te ò Deus Deus tuus oleo exultationis præ consortibus tuis. Hic Dauid vaticinatur de regno Christi quem Iehoua nominat. Est enim Iehoua nomen diuinæ naturæ seu essentiæ proprium; quia ab omni æternitate est & semper est. Hebræi enim ipsi testantur hoc nomen Deo impositum esse, ad significandam nudam diuinam essentiam secundum se, absque aliquo respectu ad creaturas, & propterea sit incommunicabile creaturis.

Pfal. 68. Iehoua nomen illi, exultate in conspectu eius.

G 2

Esaia

Esaia 9. vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus, fortis.

Ierem. 23. Ecce dies veniunt dicit Dominus, & suscitabit Dauid germen iustum & regnabit rex, & prosperabitur & faciet iudicium & iusticiam in terra, in diebus eius saluabitur Iuda, & Israël habitabit confidenter. Et hoc est nomen quod vocabunt eum, Iehoua iustificator noster.

Huc accedit cultus diuinus solius Dei proprius, Psal. 72. Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei. Nunc autem Deutero. 6. scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis & illi soli seruias. Prætereo officium & opera, quæ plane diuina sunt. Dicitur enim passim in scripturis creare, saluare, iustificare, beare quæ nulli recte tribuuntur nisi Deo.

Multa dicta noui Testamenti cum his veteris testamenti testimonijs congruunt. Iohannis 1. dicitur filius DEI λόγος, qui erat in principio, qui erat apud Deum, qui erat Deus, per quem omnia facta sunt: Et paulò post disertis verbis vocat & definit λόγον hunc, filium Dei. Vidimus, inquit, gloriam eius, gloriam tanquam vnigeniti à patre. Vox patris sonat de cælo sup eum huiusmodi. Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacitum est, hunc audite.

Paulus

Paulus ad Rom. 1. vocat Christum, filium Dei : Qui, inquit, declaratus est filius Dei per potentiam. Ad Rom. 9. loquens de Christo sic ait : Qui est Deus laudandus in secula. 1. Ioh. 5. Scimus quod filius Dei venit, & dedit nobis mentem, vt cognoscamus illum, qui verax est, & sumus in veraci illo, id est, in filio eius Iesu Christo, hic est verus Deus & vita æterna. Habemus igitur consentientia testimonia veteris & noui Testamenti de vera deitate seu diuina natura filij.

Verum quo plenius iuuētus de hoc mysterio erudiat, & firmis rationibus armetur aduersus eos, qui ex inferis Ariana dogmata reuocare conantur : huc duo breuiter adijciam. Vnum quomodo non tres dij sint, etsi & pater seorsim est & dicitur Deus, similiter & filius, item spiritus sanctus. Deinde quantum interfuerit nostræ salutis, vt mediator noster verus æternus & omnipotens Deus esset.

Quantum autē ad primum attinet, hæc demonstratio inprimis teneatur, videlicet, quod nihil re & actu infinitum possit vel partitione vel defluxione, vel propagatione, vel alio quouis modo multiplicari. Hoc enim infiniti natura ita repugnat, vt fieri non possit, vt simul stent na-

G 3 tura

tura infinita, & eiusdē quouis modo multiplicatio. Nunc autē verbum Dei nobis diuinam naturā prædicat infinitam & immensam, vt quæ omnia impleat, & à nullo excludatur. Ierem. 23. Nonne deus de ppin quo ego sum, dicit dominus, & nō deus de longinquo. An non cœlum & terram ego impleo dicit Dominus. Et Psal. 138. Quo ibo à spiritu tuo & quo à facie tua fugiam. Si ascendero in cœlum tu illic es, si descendero in infernum, ades. Si sumsero pennas meas diluculo, & habitaueris in extremis maris, etiam illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Hinc concluditur infinitas & immensitas essentiæ seu naturæ diuinæ. Hoc autem cum ita sit, quid quæso ineptius? quid absurdus? imo quid magis impium esse potest? quam simplicissimam infinitatē diuinæ naturæ discerpere & numero multiplicare? Iam si & ineptum & absurdū & impium hoc est, qd dicemus de illis qui plures esse Deos quam vnū fingunt? Huc accedit Mosis vox Deuter. 6. Audi Israël Iehoua Deus noster Iehoua vnus est. Etsi ergo tres sunt iuxta verbum & patefactionem, non separatæ quidem à se inuicē, sed suis proprietatibus & numero distinctæ personæ: tamē ex eo nō sequitur tres esse Deos. Sunt enim hæ tres singulæ
per-

per
in q
sent
cab
una.
tiplic
titio
riam
caret
creat
uina
diuin
com
vero si
subst
dixit
nent
quitu
tinent
na in
filius
tre. Et
dum fil
scrutat
monui
quider
person
genita.

personæ, vnus & idē perfectus Deus, quia
 in qualibet persona non est aliqua Dei es-
 sentia pars sed tota essentia, eaque inse-
 cabilis quia infinita. Non ergo essentia di-
 uina in qua subsistūt hæ tres personæ mul-
 tiplicatur. Pugnatur enim sectio seu par-
 titio cum simplicissima infinitate, sicut
 iam demonstrabimus. Si enim multipli-
 caretur infinitas, finita fieret: Si finita,
 creatura. Si creatura, nullo pacto diui-
 uina essentia dici posset. Proinde essentia
 diuina infinita est natura, tribus personis
 communis, etsi vna sit numero. personæ
 vero sunt tres quæ in hac communi natura
 subsistunt, non quidem separatæ vt antea
 diximus vna ab alia. Nam se mutuo conti-
 nent *κατὰ περιχώρησιν* vt Damascenus lo-
 quitur. Est autem *περιχώρησις* mutua con-
 tinentia, qua tres personæ trinitatis, vna
 in alia vicissim continentur, vt cum
 filius dicit: Pater in me est, & ego in pa-
 tre. Et Paulus: Erat Deus in Christo mun-
 dum sibi reconcilians. Sed hoc mysterium
περιχώρησεως cineri & pulueri plane est in-
 scrutabile: Sed distinctæ duntaxat, vt
 monuimus, proprietatibus & numero. Si
 quidem pater est persona gignēs, filius est
 persona ab omni æternitate ineffabiliter
 genita. Spiritus sanctus est persona pro-
 cedens

cedens à patre & filio ab omni æternitate. Tres ergo illæ diuinæ personæ non sunt tres dii: sed vnus idemq; Deus propter simplicissimam trium personarû in vnâ eandemq; naturam vnionem. Cum ergo Deû nominamus, intelligimus essentiam diuinam in qua tres personæ subsistunt. Cû patrem filium & Spiritum sanctum nominamus, intelligimus personas subsistentes in illa communi natura diuina, distinctas proprietatibus & numero. Quod autẽ exempla nulla in natura creata huc per omnia quadrant, ratio est. Quia natura creata est finita, & multiplicabilis, cum increata sit infinita & minime multiplicabilis. Sumamus exempli causa naturam humanã. In hac natura humana finita & multiplicabili, subsistunt plures personæ vt Petrus, Paulus, Iohannes. Est enim humana natura illis communis: sed Petrus, Paulus, Iohannes non sunt vnus homo numero sed tres. Quia & multiplicata est essentia humana, & separati sunt Petrus, Paulus, Iohannes à se inuicem, & distinguuntur personalibus proprietatibus. Est siquidem similis essentia humana in Petro, Paulo, Iohanne, non vnâ eademq; numero. Si enim vnâ eadẽq; numero essentia humana esset in Petro, Paulo, Iohanne, non dicerẽtur nec essent

sent
para
esse
scrip
razib
tame
vna n
tres il
Hinc
absol
se cor
laria,
num,
go pa
tus, S
de ali
sunt t
enim
ma di
Contra
qualis
ritus sa
dicunt
essentia
admut
compa
Iam
buerit
diatore

sent tres homines sed vnus homo, nec separati essent à se inuicem, vt vnus possit esse hic & alius alibi. Videmus ergo cur scriptura, etsi tres personas suis proprietatibus & numero distinctas agnoscit, non tamen tres Deos adorat. Quia non est nisi vna numero diuina essentia, in qua singulæ tres illæ personæ perfectè communicant. Hinc est q̄ omnia quæ Deo attribuuntur absolute, hoc est, sine personarum inter se comparatione seu relatione, sint singularia, vt esse increatum, immensum, æternum, omnipotentem, ἀπερίγραπτον. Etsi ergo pater est increatus, filius est increatus, Spiritus sanctus est increatus, & sic de alijs communib. attributis: tamen non sunt tres increati sed vnus increatus. Est enim increatum esse proprietas seu idioma diuinæ essentiæ, quæ singularis est. Contra vero cum dicitur, pater filio æqualis est, filius est æqualis patri, Et Spiritus sanctus est æqualis patri & filio, recte dicuntur tres coæquales, vt coæterni, coessentialia, immensi, ἀπερίγραπτοι, quia hæc ad mutuam personarum, quæ plures sunt, comparationem dicuntur.

Iam quare Messias noster Deus esse debuerit videamus. Quod necesse fuerit mediatorem esse Deum duæ grauissimæ sunt

G 5

cauf-

causæ, videlicet magnitudo mali, quo premebatur natura humana: Et impotentia seu infirmitas creaturæ ad restituenda bona, quæ per peccatum amissa erant.

Magnitudo mali cernitur in quatuor potissimum, videlicet, in peccati nostri grauitate, in iræ diuinæ iusticiæ, in potentia mortis, & in diaboli tyrannide crudelissima.

Peccati grauitas maior fuit quã vt eius onus sustinere posset finita potentia, qualis est angelorum & hominum. Nam cum infinitus reatus sit, propter bonum infinitum offensum, videlicet Deum, cuius maiestas læsa erat per peccatū primorum parentum, necesse fuit vt hoc peccatum, aut infinitis pœnis puniretur, iuxta normam diuinæ iusticiæ, aut pro eo satisfaceret diuinæ iusticiæ. Verum quia hæc satisfactio debuit esse precium infinitæ bonitatis & æquiualens, non potuit ab vlla imo ne omnibus creaturis simul fieri. Quare necesse fuit expiatorem peccati esse Deum. Solus enim Deus vt est infinitus, ita solus infinitum malum superare abolereque potuit.

Iræ diuinæ iusticia proportionem vindictæ ad offensam postulabat. Cum ergo offensa erat infinita, fuit & ira infinita, quam

quam
non p
tor, q
hac ir
tur ira
nium h
possit f
baptista
in filium
aut hæ
pter pe
mala, c
ba cont
gna ima
homo, c
stis Dei
bolum.
cognosc
ex pœna
ex comm
tibus, q
ex tyrann
iræ Dei in
gnitudine
ent qui ne
cio infinit
peccati.
fuisse iram
cuius esse

quam pura creatura sustinere placareque non potuit. Quare necesse fuit ut mediator, qui iram Dei placaret Deus esset. De hac ira loquitur Paulus Roma. i. Reuelatur ira Dei de cælo super impietatem omnium hominum. Quod autem hæc tolli non possit sine mediatore docet hoc dictum baptistæ apud Iohannem: Qui non credit in filium ira Dei manet super eum. Quod autem hæc ira Dei sit immensa & infinita propter peccatum, (in quo concurrunt hæc mala, contemptus maiestatis diuinæ, superba contumaciâ aduersus legem Dei, indigna imagine Dei, ad quam conditus erat homo, cõspurcatio, imitatio Sathanæ hostis Dei, fœda defectio à castris Dei ad diabolum, & intollerabilis ingratitude &c.) cognoscitur ex pœna primorum parentû, ex pœna secuta in omnibus posteris Adæ, ex comminationibus diuinis, ex calamitatibus, quibus premitur humanum genus, ex tyrannide diaboli in homines, ex signis iræ Dei in cælo, in terra, in mari, ex magnitudine æternarum pœnarum, quas lucent qui non conuertuntur, denique ex precio infinito soluto, pro redemptione pœnæ peccati. Quis hic non videt, impossibile fuisse iram Dei tolli, nisi per mediatorem cuius esset infinita potentia?

Poten-

Potentia mortis maior fuit, quam ut ab vlla creatura superari potuerit, adeo quod Plinius dixerit, sed falso, ne Deo quidem possibile esse mortuum excitare. Nunc autem cum manus præcipuum est mediatoris destruire mortem, necesse fuit, ut potentia diuina polleret, qua ut vitam conferre: ita mortem abolere potest. Non est enim apud illum impossibile vllum verbum.

Tyrannis diaboli crudelissima, sub qua captiuum tenebatur genus humanum propter peccatum, etiam erat opprimenda à mediatore. Quam autem hoc fuerit impossibile humanæ naturæ, historia mundi cum omnium hominum experientia testatur. Quare necesse fuit mediatorem esse Deum, qui tyrannidem diaboli sua opprimeret potentia. Hinc perspicuum est, quod ad magnitudinem mali quo præmebatur genus humanum tollendam requirebatur, ut mediator esset Deus.

Hic iuxta cogitetur magnitudo amoris in æterno patre, & filio, & Spiritu sancto erga genus humanum. Pater filio suo non percipit, sed voluit eum subijci pœnis, ut nos ab æternis pœnis liberaret. Filius volens & obœdiens patri factus est victima, reatum peccati in se deriuans. Spiritus

san-

sanctu
rum h
congru
nobis e
gratue
nimos r
zduerfu
Secur
torem I
mitas cr
per pec
voce im
duntur:
necessari
merat i.
est nobis
ficatio &
mino gl
genera cu
restituere
modum d
Primur
buit medi
mundi, qu
que abs
tius. Qu
tur esse sci
catorum
nostri.

sanctus ipse vult in cordibus reconciliatorum habitare, & motus diuinæ voluntati congruentes in nobis accendere. Hæc in nobis excitabunt fidem, inuocationem & gratitudinem erga Deum, & munient animos nostros aduersus terrores mortis, aduersus diaboli tyrannidem, &c.

Secunda causa cur oportuerit mediatorem Deum esse, est impotentia & infirmitas creaturæ ad restituenda bona, quæ per peccatum amisimus. Etsi autem vna voce imaginis Dei hæc bona comprehenduntur: tamen plura ad eius reparationem necessario requiruntur, quæ Paulus enumerat 1. Cor. 1. cum ait: Christus natus est nobis à Deo sapientia, iusticia, sanctificatio & redemptio, vt qui gloriatur in Domino glorietur. Hæc quatuor bonorum genera creatura nulla, aut finita potentia restituere hominibus potuit, Quemadmodum de singulis ordine videbimus.

Primum itaque SAPIENTIAM debuit mediator restituere, non qualis est mundi, quæ certis terminis clauditur, sed quæ abscondita est à principibus seculi huius. Quæ sane sapiëntia à Zacharia definitur esse scientia salutis in remissionem peccatorum per viscera misericordiæ DEI nostri. De hac sapientia loquitur Eu-
ange-

angelista Iohannes primo capite cum ait: Deum nemo vidit vnquam, sed filius qui est in sinu patris ipse enarrabit nobis. An non Iohannes Baptista missus est, Zacharia patre teste, ad dandam hanc sapientiam? An non per angelos & Prophetas potuisset Deus hominib. hanc reuelare sapientiã? Aliud est dare sapientiam seu docere vt ministri. Aliud est esse sapientiam, hoc est, efficaciter præstare vt corda hominum percipiant salutarem sapientiã. Vox quidem hominis ferit aures corporis: At filius Dei qui est ipsa Dei sapientia, animũ hominis sapientia replet salutari. Nam tum demum verbum Prophetarum fructum affert, quando verbũ Deus cor aperit, & instillat vere sapientiæ semina, quod sane non est creaturæ vllius sed creatoris solius. Ex quo sequitur oportuisse mediatorem esse Deum.

Secundo loco oportuit mediatores IUSTICIAM restituere. Nam sine perfecta iusticia nemo potest in conspectũ Dei prodiere. verum perfectam iusticiam, quæ sufficiat omnibus, nemo potest conferre nisi Deus. Siquidẽ duo requiruntur, vt homo sit perfecte iustus corã Deo: quorũ primũ est liberari ab iniusticia & peccato, quæ mala in mundum homines secum afferunt &

& argent
ri plena le
ficiã qua
neutrũ ho
us effec. Di
dumus eno
uina. Di
nari iustici
lum est,
cum finite
minibus i
tore requ
expiationi
cere, atque
ia obædier
cos coram
dunt, debu
qui non no
vt nos fieri
lem proinde
infirmam est
nibus suffice
diator nos
S A N C T I
tur, quam m
sane cũ null
um esse me
ius Dei est
quo ne incl

& augent postea. Alterum donari & ornari plena legis diuinæ (quæ est mensura iusticiæ quæ corâ Deo valet) obœdientia, neutrû horû præstitisset mediator nisi Deus esset. De priori supra diximus vbi ostendimus enormitatē peccati, & iusticiâ iræ diuinæ. De altero quod est donari & ornari iusticia, qua satisfiat legi Dei, manifestum est, quod nullius creaturæ iusticia cum finita sit, possit sufficere infinitis hominibus in salutem, quod sane in mediatore requiritur. Siquidem vt sufficienti expiationis victima pro peccatis satisfacere, atque adeo omnem reatum tollere: ita obœdientia sua erga legem omnes iustos coram Deo sistere, qui in ipsum credunt, debuit. Ita enim Paulus ait: Eum qui non nouit peccatum fecit peccatum, vt nos fieremus iusticia Dei in ipso. Talem proinde mediatoris iusticiam, hoc est infinitam esse oportuit, vt infinitis hominibus sufficeret. Quare necesse est vt mediator noster sit verus Deus.

SANCTIFICATIO tertio loco sequitur, quam mediator afferre debuit. Quod sane cû nulla creatura præstare potuit, Deum esse mediatorē oportuit. Siquidem solius Dei est dare spiritû sanctificatorē, sine quo ne inchoari quidem, nedum cōsumari

mari sanctificatio nostri potuit. Porro cum sanctificatio opponitur peccato, & in peccato sunt duo, videlicet formale, vt reatus: & materiale, vt viciosa qualitates & actiones: duplex erit sanctificatio. Vna qua opponitur reatui, qua est expiatio peccati per Christi sanguinem. Altera qua opponitur viciosis qualitatibus & actionibus, qua est segregatio hominis a prophanitate gentium per mortificationem carnis, & coniunctio eiusdem hominis cum Deo per viuificationem spiritus. Hæc sanctificatio vocatur etiam a Paulo Philip. 3. Circumcisio spiritualis. Nos, inquit, circumcisio sumus, qui spiritu Deum colimus, in Christo gloriamur, & non in carne confidimus. Proinde circumcisio spiritualis est amputatio fiducia carnis, cui succedit gloriatio in Christo, & purus colendi Deum affectus. Atq; hæc reuera est sanctificatio illa, quam Deus & homo mediator noster affert.

REDEMPTIO quam postremo loco collocat Paulus, primum requirit perpetuam præsentiam mediatoris in Ecclesia late per mundum sparsa. Sed quis potest simul & semper in tot locis præsens esse nisi sit Deus? Secundo, requirit custodiam Ecclesiæ, videlicet vt mediator sit custos non solum

solum E
lorum m
chnas dia
ne diuina
Tertio re
da, ne fal
na. Iam
corda hor
sus conte
ficium,
Deum. C
mitus se.
tate prec
lius diuina
ne vt in ext
prodeant
nes inde v
quid ad ta
tararum v
omnes hor
citarent me
icfu oculi. S
diator conf
de obieran
gloriam, &
quantum h
res, nemo
sensu caret
us. bonis E

solum Ecclesiæ totius: verumetiam singu-
 lorum membrorum aduersus infinitas te-
 chnas diabolorum & hominum, quod sa-
 ne diuinæ potentiæ esse manifestum est.
 Tertio requirit vt mediator inspiciat cor-
 da, ne fallatur externa hypocritarum lar-
 ua. Iam autem cum solius Dei sit intueri
 corda hominũ, & intimos affectuum reces-
 sus contemplari: Et hoc mediatoris est of-
 ficiũ, certe oportuit mediatorem esse
 Deum. Quarto requirit vt vbiq; audiat ge-
 mitus se inuocantium, & in spiritu & veri-
 tate precantes exaudiat, quod sane so-
 lius diuinæ virtutis est. Quinto requi-
 rit vt in extremo die exuscitet mortuos, vt
 prodeant ex terræ puluere omnes homi-
 nes inde vsque ab Adam ad vltimum. Sed
 quid ad tantum opus valent omnium crea-
 turarum vires? Sane omnes angeli &
 omnes homines suis viribus ne vnum ex-
 citarent mortuum, nedum omnes, idq; in
 ictu oculi. Sexto & vltimo requirit vt me-
 diator conferat resuscitatis, qui in vera fi-
 de obierant, æternam vitam, perpetuam
 gloriam, & conformitatem cum Deo. Sed
 quantum hoc superat opus creaturarũ vi-
 res, nemo non videt, nisi qui & mente &
 sensu caret. Cum igitur mediatoris sit tan-
 tis bonis Ecclesiam suam ornare, quæ cõ-
 fer-

H

fer-

ferre nemo potest nisi sit Deus: Profecto
 necesse fuit mediatorem esse Deum. Hoc
 cum pie cogitaret Euangelista Iohannes,
 voluit hoc fundamentum iacere de vera
 diuinitate mediatoris in principio Euan-
 gelij sui, vt certo statuamus, mediato-
 rem verum Deum esse, personam à patre
 distinctam: sed eiusdem essentia & poten-
 tia, vt & mala tolleret, quibus premitur
 humanum genus, & bona cōferret, quibus
 per peccatum excidimus. Breuiter vt om-
 nia vno verbo concludam. Si mediator
 Deus non esset, saluator non esset, sed po-
 tius Salvatore indigeret. Et Iohannes
 Casianus: Audi loquentē ad pastores de
 Dei ortu angelum Dei: Natus, inquit, est
 vobis hodie Saluator, qui est Christus
 Dominus in ciuitate Dauid. Ne solum
 vtiq; in Christo hominem intelligeres, &
 Domini & Saluatoris nomen adiecit, scilicet
 vt quem Salvatore esse cognosceres,
 Deum nequaquam esse dubitares: Et cum
 saluādi virtus non nisi diuinæ competeret
 potestati, diuinæ eum esse potentia non
 ambigeres, in quo saluādi potentiam
 esse didicisses. Atque hæc breuiter sint
 dicta de veritate diuinæ naturæ in Chri-
 sto, & cur oportuerit mediatorem esse De-
 um. Nunc breuiter adijciemus testimonia
 de

de huma
 cur necet
 Testim
 Christo e
 bere.

Gen. 3
 mine Ser
 multeris
 nis mulie
 humana
 tor temp
 debuit,
 Postquan
 Deus filiu

Gen. 4
 sub nom
 sceptrum
 filius mul
 um, id est,

lere. 21.
 femina cit
 sine virili se
 lis mascula
 car, indica
 rituram ce
 Nam cum
 ex virili se
 hic sit inte
 ra & pari
 suetū.

de humana natura Christi, & ostendemus
cur necesse fuerit Messiam fieri hominem.

Testimonia igitur humanæ naturæ in
Christo ex multis hæc pauca libuit ascri-
bere.

Gen. 3. promittitur mediator sub no-
mine Seminis mulieris. Semen, inquit,
mulieris conteret caput serpentis. Semi-
nis mulieris nomine procul omni dubio
humana natura significatur, quam media-
tor tempore à patre constituto assumere
debit, quod & fecit: iuxta illud Pauli:
Postquam venit plenitudo temporis misit
Deus filium suum natum ex muliere.

Gen. 49. promittitur idem mediator
sub nomine Silo. Non, inquit, auferetur
sceptrum de Iuda donec veniat Silo, id est
filius mulieris, qui erit expectatio genti-
um, id est, promissus Messias.

Iere. 31. Creabit Iehoua nouū in terra,
fœmina circumdabit virum, id est, fœmina
sine virili semine grauida, mater erit pro-
lis masculæ. Siquidem cum hoc nouū vo-
cat, indicat fœminam concepturam & pa-
rituram contra cōmunem naturæ cursum.
Nam cum nouum non sit fœminā parere
ex virili semine conceptū: sequitur quod
hic sit intelligenda fœmina, quæ conceptu-
ra & paritura est cōtra naturæ cursum cō-
suetū.

H 2 Esai.

Esai. 7. Ecce virgo pregnans pariet filium & vocabitur nomen eius Emanuel, id est, qui erit Deus & homo. Cum his vaticinijs congruit vox Euangelistarum & Apostolorum. Iohan. 1. Verbum caro factum est. Hæc propositio tria docet de Messia, videlicet, in illo esse 1. naturam diuinam 2. naturam humanam. 3. Vnionem harum naturarum factam esse. Luc. 2. Nascitur Messias Bethlehem ex virgine de Dauidis prosapia iuxta vaticinia. Et Paulus vocat ipsum filium Abrahamæ secundum carnem. Quid multis? Tota Euangelica historia testimonium est de vera humanitate Christi, quam assumpsit integram, hoc est, constantem anima rationali, & corpore, obnoxiam tamen communibus humani generis calamitatibus, sed sine peccato. Oportuit enim ipsum, qui sacerdos esset futurus, esse segregatum à peccatoribus, non quidem societate naturæ sed culpæ.

Cur autem oportuerit mediatorem nostrum esse hominem, etsi Prophetæ & Apostoli id multis in locis docent: tamen Paulus omnium clarissime hoc mysterium explicat, idque multis in locis: Et summa sententiæ Paulinæ de hac re huc redit. Ut vnus homo Adā peccauit, & in damnationem alios omnes coniecit: ita congrue-

gruebat i
 trisfaceret
 tis æterna
 5. propor
 Adamum.
 & per pec
 mines mo
 cauerunt
 Christum
 per iustic
 vnus hos
 omnes he
 & per vni
 à reatu ven
 ficationem
 carum cau
 nam mort
 iustificatio
 sus sicut pe
 (Adæ) pec
 ita & per v
 cedentiam
 omnes cred
 am diuinæ i
 respicit etia
 Vbi ait: Si
 tur: ita &
 tur, scilicet
 ter, Quem

gruebat iusticiæ diuinæ, vt vnus homo satisfaceret pro peccato, & autor esset salutis æternæ. Hæc ratio hisce verbis ad Ro. 5. proponitur. Sicut per vnum hominem Adamum, peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, quia omnes peccauerunt: ita scilicet per vnum, videlicet Christum, iusticia in mundum intrauit, & per iusticiam vita. Et paulo post, Sicut per vnus hominis delictum (reatus venit) in omnes homines in condemnationem: sic & per vnus hominis iusticiam (absolutio à reatu venit) in omnes homines in iustificationem vitæ, hoc est, Sicut Adæ peccatum causa est condemnationis ad æternam mortem: ita Christi iusticia causa est iustificationis ad vitam æternam. Et rursus sicut per inobædientiã vnus hominis (Adæ) peccatores constituti sunt multi: ita & per vnus hominis (Christi) obædientiam iusti constituẽtur multi, id est, omnes credentes. Ad hanc congruentiam diuinæ iusticiæ in saluatione hominis respicit etiam idem Apostolus 1. Cor. 15. Vbi ait: Sicut in Adam omnes moriuntur: ita & in Christo omnes viuificabuntur, scilicet nati filij Dei per fidem. Breuiter, Quemadmodum in vno homine Ada-

H 3 mo

mo facti sumus insipientes, iniusti, polluti, & sub æterna morte captiui: ita vnus homo Christus Iesus, natus est nobis à Deo sapientia, iusticia, sanctificatio & redemptio, vt qui gloriatur in Domino gloriatur. Hæc congruentia iusticiæ in Deo præcipua causâ fuit, cur mediatorem nostrum oportuerit esse hominem, de qua re autor Epistolæ ad Heb. cap. 5. 79. copiosius agit. Sed nobis hoc loco satis sit summam rei indicasse, Aliæ causæ quæ afferuntur, ex hac de qua nunc egimus fluunt, & ad eam referuntur.

Tertium, quod in Mesiâ spectandum esse dixi, est vnitas personæ. Etsi autem duæ sunt naturæ mediatoris: tamen non sunt duæ personæ, sed vna duntaxat eaq; æterna, quæ dicitur: & **V E R B V M** seu λόγος, tum quia est *χαρακτηρὸς οὐσιώδης τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς*, tum quia de eo & per eum factum est verbum promissionis, & ad eum omnia, quæ in Prophetis & Apostolis sunt, referuntur: & **F I L I V S D E I**, quia ab æterno à patre natus, eiusdem naturæ est cum patre. Quicquid enim ab alio nascitur, & est eiusdem naturæ cum illo à quo nascitur, dicitur eius filius. Assumpsit autem hic filius humanam naturam absque eius personalitate propria in vnionem

nionem
vnus sit
ergo Ch
sona. N
perfecta,
turam, vt
us & ho
est indu
turæ sub
homo, s
ligentis
STVS n
esse perso
sa. Etsi
rationalis
tia: tam
sona. Rē
vt ita dica
se subsister
nalis & inte
se subsisten
sti per se r
vna perso
propria.
ratione n
modo. Ne
naturam
simul per
sona est q

nionem personalem, vt **D E V S** & homo vnus sit Christus seu vna persona. Non est ergo Christus ratione humanitatis persona. Nam persona Christi est ab æterno perfecta, quæ sibi copulauit humanam naturam, vt vna eademque persona esset Deus & homo. Si quis obiecerit. Persona est indiuidua rationalis & intelligentis naturæ substantia: **C H R I S T V S** quatenus homo, est indiuidua rationalis, seu intelligentis naturæ substantia: Igitur **C H R I S T V S** videtur etiam ratione humanitatis esse persona. Respondeo. Maior est falsa. Etsi enim anima Petri est indiuidua rationalis & intelligentis naturæ substantia: tamen vt est in Petro non est persona. Requiritur ergo plura ad alicuius vt ita dicam personalitatem, videlicet, per se subsistere, vt persona sit indiuidua rationalis & intelligentis naturæ substantia per se subsistens. Nūc autem humanitas Christi per se non subsistit, sed subsistit in diuina persona, à qua assumpta est vt sit eius propria. Non est ergo Christus persona ratione naturæ humanæ: sed diuinæ solūmodo. Non enim vt omnis persona simul naturam complectitur: ita omnis natura simul personam comprehendit, quia persona est quiddam *ἰφιστάμενον* per se.

H 4

Por-

Porro quatuor videntur in hoc mysterio digna diligenti consideratione.

PRIMUM, Qualis sit unio personalis, qua humana natura copulata est diuinæ.

SECUNDUM, Quænam sint naturarum idiomata.

TERTIUM, Quæ qualisque *ιδιωμάτων κοινωνία*.

QUARTUM, quid illa *κοινωνία* efficiat.

Unio personalis in Christo, ut alia unionis genera præteream, est duarum naturarum, videlicet verbi & carnis, id est, diuinæ & humanæ naturæ copulatio in vnâ *ὑπαρξιν* seu subsistentiam, inconfusa & impermixta, in qua copulatione natura assumens, id est, diuina ita sibi copulat *προσωπικῶς* assumptam, id est, humanam naturam, ut eam suam propriam faciat, adeo ut vnum constituatur *ὑφισταμένον* saluis naturis vtrisque, & earum naturalibus proprietatibus, & operationibus inconfusis. Etsi ergo Christus natura est Deus, & idem Christus natura est homo: tamen non est nisi vna persona. Siquidem diuina persona, humanam naturam ita suam propriam fecit, cum eam sibi vniuit personaliter, ut hæc humana natura assumpta, iam non sit aut vnquam esse possit, post unionem

nem facti
hominis
militudin
est corpora
trus: Sic
pus & ani
Christus
tamen di
ra tertia
vnitis vic
sto auter
luit Eury
falux cur
bus, sed vt
mo essent
incolumit
Hoc Augu
bis Domi
in Christo
rias, id est,
scilicet & h
ta creatric
stantia non
vna eadem
sua semper
propter vt
que aptam
manitati,
mirabilia c

nem factā alicuius alterius, nisi Dei verbi hominis facti. Hæc res vtcunq; potest similitudine hac declarari. Vt corpus Petri est corpus animæ Petri, ita vt sit vnus Petrus: Sic corpus & anima Christi, sunt corpus & anima vnigeniti filij Dei, vt vnus sit Christus essentialiter Deus & homo. Hoc tamen discrimen est. In Petro fit vna natura tertia cōposita ex duabus copulatis seu vnitis videlicet corpore & anima: in Christo autem non fit vna tertia natura, vt voluit Eutyches. Manent .n. Christi naturæ salutæ cum suis proprietatibus & actionibus, sed vna persona, quæ & Deus & homo essentialiter existit, propter naturarū incolumitatem saluatam in vno subiecto. Hoc August. etiam testatur Ser. 58. de verbis Domini cum ait: Licet vnā personā in Christo credamus: duas tamen substantias, id est, naturas esse fatemur, diuinitatis scilicet & humanitatis, assumpticis & assumptæ creatricis & creatæ, quæ tamen substantiæ non sunt confusæ, sed vnitæ, atq; in vna eademq; persona inseparabiles, & in sua semper proprietate manentes. Quapropter vnicuique substantiæ propria vtique aptanda sunt, id est, infirmitates humanitati, quæ creata est. Signa vero vel mirabilia diuinitati, quæ creauit.

H 5

Idio-

Idiomata in Christi persona sunt proprietates, quibus naturæ, videlicet diuina & humana, & integræ saluæque manent, & distinguuntur vna ab altera. Est enim Idioma quod vni naturæ ita proprium est vt non sit alterius re ipsa. Diuersæ igitur cum sint naturæ, diuersa habeant idiomata essentialia necesse est. Neq; ex personæ vnitæ confundenda, sed ex naturarum diuersitate distinguenda sunt in vno Christo idiomata. Saluis igitur naturis diuersis, maneant idiomata distincta & idiomatis confusis, confundantur etiam naturæ necesse sit. Cum ergo hæc Enunciatio, Deitas est humanitas, sit absurda & falsa, diuersissimæ enim sunt naturæ: fieri non potest, vt ea quæ sunt huius propria, illi attribuantur sine errore & confusione, naturarum. His ita positis, distinctius idiomata naturarum Christi explicemus.

Idiomata ergo diuinæ naturæ sunt duplicia. Quædam enim sunt ἀκοινώνητα, id est incommunicabilia, quæ re ipsa non communicantur, hoc est, neque induntur creaturis, neque creaturæ aliquas proprietates inde mutuuntur. qualia sunt hæc: Esse æternum, esse immensum, esse infinitum, esse incircumscriptum, per se existere.

Nihil

Nihil enim, est
num, est
sunt naturæ
tametsi v
us Deita
effecta r
sent. Na
tur, vt n
tio alicu
Huius g
esse, bo
esse, pote
ipsa sunt i
tutis resp
dinis cui
nicari di
vni app
existit, ho
qui credit
Hæc attri
mata: tam
creaturæ,
proprietæ
Idiomata
in triplici
temporæ
post resur
sti accessu

Nihil enim præter solum Deum est æternum, est immensum, est infinitum, est *ἄπειρον*, est per se existens. Quædam sunt *κοινωνητὰ*, id est communicabilia, quæ tametsi vt sunt, ita manent quoque vnus Deitatis propria, alioqui communia effecta non amplius idiomatica dici possent. Nam τὸ κοινὸν & ἰδίωμα ita opponuntur, vt nec alterum alteri, nec ambo tertio alicui proprie & re ipsa tribui possint. Huius generis sunt, existere, sapientem esse, bonum esse, purum esse, sanctum esse, potentem esse &c. Hæc enim etsi re ipsa sunt Dei propria: tamen vsus & virtutis respectu, item qualitatis ac similitudinis cuiusdam tenuis ratione, communicari dicuntur, quam ob rem etiam *κοινωνητὰ* appellantur. Vt cum dicitur, homo existit, homo est beatus, virgo est pura, qui credit est. Sanctus, rex est potens. Hæc attributa etsi Dei re ipsa sunt idiomatica: tamen Deus bonus, & amans suæ creaturæ, radios quosdam harum suarum proprietatum communicat creaturis.

Idiomata humanæ naturæ Christi sunt in triplici discrimine: quædam enim sunt temporaria: quædam perpetua: quædam post resurrectionem & triumphum Christi accessere.

Tempo

Temporaria idiomata humanæ naturæ Christi fuerunt infirmitatis, atque ideo durarunt solummodo vsque ad mortem, vt fatigari, esurire, dormire, tristari, lacerari, angi & multa huius generis. Hæc omnia cum morte deposuit, ea enim ad tēpus assumerat, vt nobis similis per omnia excepto peccato inueniretur. Pertinebant igitur ista ad tempus exinanitionis, qua filius exinaniuit seipsum vsque ad mortem crucis, non quod diuinitas sui ipsius respectu & seorsim sit exinanita, sed quatenus carni sese vniuit. Non enim vt in naturam humanam participatio gloriæ, ita diminutionis ignominia in diuinam cadit naturam.

Perpetua idiomata naturæ humanæ sunt quibus sublatis, naturam humanam simul tolli necesse est. Fieri enim non potest vt vlla res sine suis proprietatibus consistat. Sunt enim essentielles, vt quæ essentiam ipsam seu naturam constituent. Huius generis sunt capi certo loco, secundum Petrum Apostolum Acto. 3. *δεῖ γὰρ ὅτι* esse, secundum Nazianzenū & Iustinum. loco teneri secundum veri corporis modum vt August. loquitur. in certo spacio esse, & finitum esse secundum Vigilium. Breuiter tota pia antiquitas cum vniuersæ scripturæ

ræ conf
in Christ
Idiom
tionem.
cum tota
diximus,
cum con
delicet, c
firmitate
ctus, qu
loquitur
am, emin
tate *οὐκ ἔστι*
ta, non in
tatibus esse
non esset
humanam
Iustinus ai
eum est, r
dignitatis.
Quod aut
Christi post
Deificatam
proprietate
nifesta resu
enim vtrius
statis & loci
post ascens
stolæ ad He

ræ consensu, veritatem humanæ naturæ
in Christo agnoscit & confitetur.

Idiomata humanæ naturæ post resurre-
ctionem, præter illa, quæ perpetua esse
cum tota scriptura & puriori antiquitate
diximus, sunt omnia, quæ coniuncta sunt
cum confessu eius ad dexteram patris, vi-
delicet, quod Christus deposita omni in-
firmitate, in eum gloriæ gradum sit eue-
ctus, quo supra omne nomen, vt Paulus
loquitur, id est, dignitatem & eminenti-
am, emineat, carne ipsius iam plene, à Dei-
tate *σωματικῶς* in ea inhabitante, glorifica-
ta, non in sua essentia, neque in proprie-
tatibus essentialibus absorpta, quod sane
non esset glorificari, sed aboleri potius
humanam naturam. Atque hoc est, quod
Iustinus ait: corpus Christi particeps fa-
ctum est, non naturæ deitatis, sed diuinæ
dignitatis.

Quod autem quidam humanam naturã
Christi post resurrectionem ita maiestate
Deificatam esse contendunt, quod suas
proprietates essentielles non retineat, ma-
nifesta refutantur scriptura. Scriptura
enim vtriusque meminit, videlicet maie-
statis & loci, seu situs carnis **CHRISTI**
post ascensionem. Ita enim autor Epi-
stolæ ad Hebræ. ait: Sedet ad dextrã ma-
iestatis

iestatis in excelsis. Si ergo quæris, quid
 acciderit Christo post ascensionem, re-
 spondet, sedet ad dexteram Maiestatis.
 Si ulterius quæris, ubi nam sedet, respon-
 det, in excelsis, hoc est ut Paulus ad E-
 phes. 4. interpretatur supra omnes cœ-
 los. Verum si obieceris, omnia esse ple-
 na Maiestate gloriæ Christi. Respondeo.
 Sit anathema, qui vel aliud sentit vel di-
 cit. Discernendum interea est inter ma-
 iestatem simpliciter, & thronum Maiesta-
 tis, quem in cœlo esse scriptura pronun-
 ciat. Hebræo. 8. Qui consedit ad dex-
 teram throni Maiestatis in cœlis. Huc
 facit illud Augustini tractatu 50. in Io-
 hannem. Quoniam verum est quod ait:
 Ecce ego vobiscum sum usq; ad consum-
 mationem seculi, & abiit & hic est & re-
 diit & nos non deseruit. Corpus enim su-
 um intulit cœlo, maiestatem non abstulit
 mundo. Et Cyprianus lib. 6. cap. 14.
 Hic animaduertendum est, quod etsi cor-
 poris sui præsentiam hinc subduxerit: maie-
 state tamen diuinitatis semper adest, sicut
 ipse à discipulis abiturus pollicetur: Ec-
 ce vobiscum sum omnibus diebus usque
 ad consummationem seculi. Hoc ipsum
 de veritate humanæ naturæ Christi do-
 cet modus aduentus Christi ad iudicium.

Veniet

Veniet (sua, & or
 & sedebit
 rem, vid
 ad dexter
 in nubibu
 sedens sta
 hœdos ve
 maiestatis
 scriptio
 Eutyche
 Qui le
 carnis Ch
 cum vnion
 nitatem a
 somnante
 que nece
 omnibus
 go hoc ai
 est apud D
 7. Deitas e
 rensa carne
 ius diuinit
 cundum vt
 cundum in
 totus præ
 constant
 ro Christi
 eiusdem a

Veniet (ait ipse filius hominis) in gloria sua, & omnes sancti angeli eius cum eo, & sedebit super thronum gloriae suae. Item, videbitis filium hominis sedentem ad dexteram potentiae Dei & venientem in nubibus caeli. In hac maiestatis gloria sedens statuet oves quidem a dextris suis, haedos vero a sinistris. Non ergo gloria maiestatis tollit localitatem aut circumscriptionem carnis Christi, sicut impurus Eutyches docuit.

Qui localitatem & circumscriptionem carnis Christi existimant non posse stare cum vnione personali, sed separari diuinitatem a carne, crassissime impingunt, somniantes infinitatem finitam esse. Neque necesse est ea quae vnita sunt aequae omnibus partibus patere. Teneatur ergo hoc antiquitatis testimonium, quod est apud Damascenum lib. 3. de fide cap. 7. Deitas est incircumscrip- ta carne eius cum incircumscrip- ta eius diuinitate. Quamuis itaque non secundum vtramque naturam: tamen secundum inseparabilem personae vnitatem totus praesens est. Retineamus ergo constanter articulos fidei nostrae, de vero Christi ascensu in caelum & de reditu eiusdem ad iudicium, iuxta testimonium
ange-

angelorum Act. 1. Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.

Qui hæc, quæ hæctenus diximus ex scriptura & patribus de veritate humanæ naturæ Christi, putant aduersari præsentia corporis & sanguinis Christi in cœna, falluntur à sensu carnis decepti. Fides enim Christiana non fallacibus conclusiunculis finit se abduci à manifesto verbo Dei: sed veritate promissionis Christi fulcitur, etsi sensus & ratio hic deficiunt. Non ergo scrutatur modum præsentia, sed veritatem ipsius sentire potius laborat, proinde sicut lutum cedit figulo: ita nos verbo Dei cedamus, etiamsi tota rerum natura contrarium statueret.

Iam videamus *κοινωνίαν ιδιωμάτων*, id est, communicationem proprietatum. Verum priusquam eam definiemus, nominum quorundam, quorum noticia ad huius mysterij declarationem necessaria videtur, discrimen tenendum est, quod est quintuplex.

Primum, Quædam sunt naturarum propria, vt Deitas, humanitas, caro, diuinitas, diuina natura, humana natura.

Hæc enim solūmodo naturas declarāt, nisi quod carnis nomen interdum concretæ ac-

tè acc
dicto l
De his
distingt
actione
tas seu
humani
aut fier
sequitur
sinctar
aut alt
tur nat
sunt.
Secun
sonæ in
te, quib
distingu
Deus de
lytes, cō
Tertiu
sonæ Chr
ab æterne
num, inci
incircum
ternitate
Quart
næ Chris
Etsi enim
men me

tè accipiatur per Synecdochen, vt in illo dicto Iohannis : Verbum caro factum est. De his tenenda est regula. Quæ natura distincta sunt, eorum quoq; idiomata & actiones distingui oportet. Cum ergo deitas seu natura diuina ita distincta sit ab humana natura, vt nunquam possit esse aut fieri humanitas seu humana natura: sequitur, idiomata & actiones harum distinctarum naturarum minimè confundi aut alternari posse, nisi simul confundantur naturæ, quæ tamen inconfusæ vnitæ sunt.

Secundum. Quædam sunt propria personæ in natura diuina ab omni æternitate, quibus filius à patre & Spiritu sancto distinguitur, vt filius Dei, imago Dei, Deus de Deo, Lumen de Lumine. Item *λόγος, οὐ ἕντως, ἀλλ' οὐσιώδης.*

Tertium. Quædam sunt communia personæ Christi, cum patre & Spiritu sancto ab æterno, vt esse omnipotentem, æternum, increatum, infinitum, immensum, incircumscriptū, quæ æqualitatem, cœternitatem, & identitatem naturæ docent.

Quartum. Quædam sunt officij personæ Christi, in duabus naturis subsistentis. Et si enim hïc persona tota agens est, tamen media actionum sunt naturæ ipsæ,

I

quæ

quæ suis proprietatibus agunt & perficiunt opus redemptionis, quod est totius personæ Christi Dei & hominis.

Quintum. Quædam sunt communia naturis Christi & personæ ab incarnationis tempore, videlicet, & ea quæ sunt secundi & tertij ordinis, quæ diximus ab æterno Christo conuenire, & ea quæ homini factò, ex tempore attribuuntur, vt Deus, λόγος, filius Dei, Dominus gloriæ, homo, filius hominis, filius Davidis, semen mulieris. Hæc quia concreta sunt, naturas cum subiecto significant. In his solis concretis locū habet κοινωνία ἰδιομάτων. Obtinēt enim concreta compositum significandi modum, vt abstracta simplicem. Et si aliàs denominationem capit persona à diuina natura, aliàs ab humana: tamen semper persona vna significatur. Hoc discrimine nominum quæ tribuuntur Christo obseruato, facilius erit iudicare de cōmunicatione idiomatum, quæ locum habet, vt diximus solummodo in concretis, quibus persona significatur vt abstractis naturæ.

Communicatio igitur idiomatum non sic dicitur respectu idiomatum inter sese, vt nonnulli putant, quasi hæc communicatio aut esset effusio proprietatum vnus naturæ in aliam, aut mutua idiomatum

con-

confusi
deret si
quæ rec
tea. At
esset, co
nam te
municat
persona
idiomat
natione
siue ab
municat
tio, in q
buuntur
az denot
pter vnic
eademq
dicatur.
commun
persona,
deitate, si
citur. De
Deus acq
te. Deus
contrà, H
didit cæl
que. Hic
dat vita
nis nomi

confusio. Nam si ita esset, & illa quæ effunderet suas proprietates aboleretur, & ea quæ reciperet, alia fieret quam erat antea. Atq; ita Christus nec Deus nec homo esset, conflatis scilicet duabus naturis in vnâ tertiam compositam. Sed hæc communicatio idiomatum dicitur respectu personæ, de qua promiscue prædicantur idiomata, vndecunque persona denominationem accipiat, hoc est, siue à diuina siue ab humana natura. Proinde communicatio idiomatum est talis prædicatio, in qua proprietates vnus naturæ, tribuuntur non alteri naturæ, sed personæ denominatæ ab altera natura, propter vnionem duarum naturarum in vna eademque persona. Seu vt clarius forte dicatur. Communicatio idiomatum est communis prædicatio idiomatum de persona, vndecunque denominatur siue à deitate, siue ab humanitate. Hinc rectè dicitur. Deus est homo. Deus est crucifixus. Deus acquisiuit sibi ecclesiam suo sanguine. Deus est mortuus. Deus resurrexit. Et contrâ, Hic homo est Deus. Hic homo condidit cælum & terram. Hic homo est vbiq; que. Hic homo saluat, suscitatur mortuos, dat vitam æternam. Hic enim hominis nomine intelligitur persona quæ est

Deus & homo, etsi denominationem capit à natura humana. Hæ ergo prædicationes verissimæ sunt, quia subiecta in his propositionibus sunt concreta, quibus duo significantur, videlicet persona & natura. Proinde personæ respectu, veræ sunt istæ enunciationes: siquidem persona illa vna & eadem est & Deus & homo.

Si quæris, qualisnam sit hæc prædicatione, rectè responderi potest, quòd sit realis. Nam si ea prædicatio est realis, cum id inest verè in subiecto & re ipsa quod de eo prædicatur, non video cur hæc prædicatio idiomatum de persona, realis dici non possit. Est enim reuera in persona & diuina & humana natura cum suis essentialibus proprietatibus. Verum si hanc prædicationem verbalem dixeris, in multa absurdissima incurres. Negabis personæ in duabus naturis subsistentis vnitatem. Negabis manere saluas duas naturas in vna persona. Negabis concreta habere compositum significandi modum, hoc est, sua significatione complecti & rem, & subiectum in quo res illa est, quæ principaliter nomine concreti significatur.

Cum ergo Patres, inter quos sunt Iustinus, Damascenus, & Gregorius Nyssenus, dicunt carnem Christi deificatam esse,

esse, ac
rum de
nem. N
ficata e
mana in
diuinita
natura a
lem, &
natura
verti, &
nec aliu
fit inge
nus resp
hæc deif
tionem
quæ est
prietatu
prædicat
naturæ, n
sti, qua
bus creat
tate, san
gloria. I
à natura
nem per
anzenus
781 18:06

esse, accipiendum est dextrè, iuxta pio-
 rum doctorum in ecclesia interpretatio-
 nem. Non enim dicitur caro Christi dei-
 ficata eò, quod sit conuersa natura hu-
 mana in diuinam, aut quod sit facta ipsa
 diuinitas, sed quia coniuncta est humana
 natura ad diuinam in vnionem persona-
 lem, & quod sit facta Dei caro. Vt enim
 natura diuina non potest in aliud con-
 uerti, quoniam est incorruptibilis: ita
 nec aliud in eam conuerti potest, eò quod
 sit ingenerabilis. Ad hanc quæstionē Iusti-
 nus respondens ait: μένει μὲν τὸ σῶμα σῶμα,
 ἐπὶ οὗ σῶμα θεός, μετέληψε δὲ θείας ἀξίας ἐν φύ-
 σεις. Neq; tamen existimandum est quod
 hæc deificatio pertineat ad communica-
 tionem idiomatum duarum naturarum,
 quæ est alternata, vt declarauimus, pro-
 prietatum vtriusque naturæ de persona,
 prædicatio: Sed ad excellentiam vnus
 naturæ, nempe humanæ, in persona Chri-
 sti, qua humana natura antecellit omni-
 bus creaturis sapientia, bonitate, puri-
 tate, sanctitate, potentia, maiestate &
 gloria. Et tamen hæc excellentia manet
 à natura diuina in humanam ppter vnio-
 nem personalem, quemadmodum Nazi-
 anzenus indicat hisce verbis, τὸ μὲν ἐθεώσε
 τὸ δὲ ἐθεώθη: tamen ab vnione illa omnino

distinguenda est, ne vel cum Nestorio faciamus Christum diuinum hominem, atq; ita imprudentes cōstituamus duos filios, vnum Dei, alterum virginis, hoc est, duas personas vt sunt duæ naturæ, vel cum Eutychete somniemus vnam naturam ex duabus compositam, vt est vna persona. Hæc omnia incommoda facile cauebimus, si accuratè, quemadmodum iam ostensum est, distinguamus inter hæc tria, videlicet vnionem personalem, communicationem idiomatum, & donorum, quibus est ornata humana Christi natura, collationē, quam à patribus deificationem dici ostendimus.

Iam reliquum est vt quid efficiat illa *κοινωνία ιδιωμάτων* videamus. Primum contra Nestorium vnitatem personæ in duabus naturis subsistentis confirmat. Nam nisi vna eademq; persona esset Deus & homo, absurdissima esset alternata illa idiomatū prædicatio. Cum igitur Christus dicit: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo, manifestè ex communicatione idiomatis diuinæ naturæ, quod tribuit filio hominis, significat eundem esse deum & hominem, vnam videlicet personam in duabus naturis subsistentem. Deinde hæc communi-

munic
action
infini
que, qu
vt omi
na natu
sonæ ac
rani, I
& glori
instrum
quæ el
tati.
est ca
dientia
quia est
Deus.
cax ad
passio
Christi
persona
indican
nibus n
dam ac
proficis
natura
dignita
Deus &
human

municatio idiomatum docet, precium actionum mediatoris in humana natura infinitum esse, quia persona vna eademque, quæ est Deus & homo, est agens, adeo ut omnes actiones siue mediante humana natura siue diuina, sint & dicantur personæ actiones. Hinc est illud dictum Lyrani, Luc. II. A Christo prouenit gratia & gloria principaliter ratione deitatis, & instrumentaliter ratione humanitatis quæ est organum coniunctum ipsius deitatis. Caro igitur Christi viuifica est, quia est caro eius personæ quæ est Deus. Obœdientia hominis Christi est nostra iusticia, quia est obœdientia eius personæ quæ est Deus. Passio Christi in æternum est efficax ad sanctificandum credentes, quia est passio personæ quæ est Deus. Oratio Christi omnibus prodest, quia est oratio personæ quæ est Deus. Ad hunc modum iudicandum est de omnibus alijs actionibus mediatoris. Tametsi enim quædam actiones à diuina natura propriè proficiscuntur, & quædam ab humana natura fiunt: tamen omnes æqualiter dignitatem accipiunt à persona, quæ cum Deus & homo sit, alia agit diuina alia humana natura.

DE TERTIO.

Qualitas personæ Messiaë nunc sanctitatis nunc iusticiæ nomine in scripturis indicatur. Esa. 54. Dominus exercituum nomen eius, & redemptor tuus sanctus ô Israël. Daniel. 9. Vngatur sanctus sanctorum. Item Psal. 16. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Hæc autem sanctitas Christi consideratur tripliciter. Primùm respectu deitatis, quæ est summa & perfectissima puritas & essentialis quædam iusticia in diuina Christi natura, quæ est illi communis cum patre & Spiritu sancto. Secundò, respectu humanitatis sanctitas seu iusticia Christi dicitur, qua ab ipso conceptionis momento supra omnes creaturas sanctitate eminebat humana Christi natura. Vnde angelus ad virginem, quod ex te nascetur, sanctum Domini vocabitur. Tertiò, respectu officij sanctus & iustus dicitur Christus: Iuxta illud Psal. 144. Sanctus Dominus in omnibus operibus suis. Huc congruit dictum auctoris Epistolæ ad Hæbr. Talis, inquit, decebat vt noster esset summus sacerdos, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus, qui non habuit necessitatem

quoti-

quoti
deind
Por
fiz, q
detur
cunda
respic
iram p
Deo, c
ctum.
Et este
milite
iustific
buit em
cuius ob
solum v
lutaris
rum. Si
sanctus
tus Ada
rum. Ad
nem poll
debat f
& salute
xit in fu
ctionis l
dientia,
tia in ce
nem iux

quotidie pro suis delictis hostias offerre ,
deinde pro populi.

Porro huius sanctitatis seu iusticiæ Mes-
sias, quod ad officium attinet, triplex vi-
detur necessitas. Prima Dei respectu, se-
cunda Adami, tertia nostri. Nam si Deum
respicias, sanctus esse debuit, qui ipsius
iram placaret. Nihil enim placere potest
Deo, qui sanctus est, nisi sit & ipsum san-
ctum. Huc pertinet illud in Leuitico : San-
cti estote, quia ego sanctus sum. Pater si-
militer de filio ait Esa. 53. In scientia sua
iustificabit iustus seruus meus multos. De-
buit enim necessario sanctus & iustus esse,
cuius obœdientia Deo ita placeret, non
solum ut ipsi soli, verumetiam ut aliis sa-
lutaris esset, quibus vel imputaretur tan-
tum. Si Adamum respicias, debuit Messias
sanctus & iustus esse. Opponi enim Chri-
stus Adamo debuit in merito contrario-
rum. Adam meruit mortem & damnatio-
nem pollutione & peccato : ergo Messias
debuit sanctitate & iusticia mereri vitam
& salutem. Adam sua inobœdientia addu-
xit in suos posteros sententiam maledi-
ctionis suo reatu : igitur Messias sua obœ-
dientia, quæ est iusticia legis, & obœdien-
tia in cruce, adducere debuit benedictio-
nem iuxta promissionis verbum : Benedi-

centur in femine tuo omnes gentes. Si nos homines respicis, debuit Messias, noster sanctus & iustus esse, vt ex ipsius sanctitatis & iusticiæ fonte nos etiam iusticiam & sanctitatem hauriamus. Iuxta illud Pauli: Natus est nobis à Deo iusticia & sanctificatio. Atq; ita sanctus & iustus esse Messias debuit & in se, & vt Deo placeret, & vt nos sanctos & iustos efficeret, vt ipsi seruiamus in sanctitate & iusticia omnib. diebus vitæ nostræ, ac post hanc vitam in omnem æternitatem sancti & iusti simus vbi exuerimus mortalitatem, & donati fuerimus conformitate Christi secundi Adami, qui cum sit & iustior & sanctior quam primus fuit Adā, absq; omni dubio & nos iustiores & sanctiores primo Adamo erimus in æterna vita, vt qui Spiritus imperio totos nos committamus, nō obnoxij vel tentationib. Sathanæ vel instigationibus carnis.

D E Q V A R T O.

Finem promissi & exhibiti Messiaë vidimus in primo membro, qui est abolere peccatum & mortem & restituere iusticiam & vitam, opprimere æternis pœnis diabolum & impios, atq; donare æterna felicitate omnes credentes in eum. Hic autem de

tem
est pr
quod
Messia
cis scr
& dec
duobu
nes ali
propr
sunt R
est Ch
pertit
nomi
sione in
telligit
De
primus
constit
tem san
regni tu
sceptor
exhibit
lem. M
dum est
rusalera
riam re
loquent
potenti
tia tua.

tem de officio agendum est. Vt enim finis est propter quem agitur : ita officium est quod agitur , vt finem assequaris . Hoc Messiã officium etsi in Mose & Propheti- cis scriptis multis indicatur nominibus, & declaratur descriptionibus : tamen duobus potissimum titulis , ad quos omnes aliã appellationes referendæ sunt, proprijsimè notatur . Tituli autem hi sunt Rex & Sacerdos, qui vno Messiã, hoc est Christi nomine comprehenduntur , & pertinent ad finem dati Messiã, qui finis nomine I E S V S , quod illi in circumci- sione impositum est ex mandato Dei, in- telligitur .

De hisce titulis pauca adijciemus ac primum de Regio titulo. Psalm. 2. Ego constitui Regem meum super Sion mon- tem sanctum meum. Psal. 110. Scep- trum regni tui emittet Dominus de Sion. Hoc scep- trum definit Esai. cum ait : De Sion exi- bit lex & verbum Domini de Ierusa- lem. Messiã proinde regnum propagan- dum est voce Euangelij initio sumto à Ie- rusalem. Hoc ipsum docet Psal. 145. Glo- riam regni tui dicent , & potentiam tuam loquentur , vt notam faciat filijs hominũ potentiam tuam, & gloriam magnificen- tiã tuæ. Huc respexit Paulus ad Roma. 1.

cum

cum ait : Euangelium est potentia Dei in salutem omni credenti. Dicitur autē Euangelium potentia Dei triplici respectu. Primò, Armorum, quibus regnum Christi acquiritur, possidetur, propagatur. Esa. 11. Sceptro oris sui percutiet terram, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Propter hunc usum verbi Paulus verbum Euangelij gladium nominat, cum ait : Accipite gladium spiritus, quod est verbum Dei. Dicitur autem verbum gladius per metaphoram, hoc est, propter similitudinem seu comparisonem effectuum. Heb. 4. Vius est sermo Dei & efficacax, & penetrantior quouis gladio bicipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ hominis. Huc illud Pauli 2. Cor. 10. Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed Dei potestate valida ad subuersionem munitionum, dum ratiocinationes euertimus, omnemq; sublimitatem, quæ extollitur aduersus cognitionem Dei, & captiuam ducimus omnem cogitationem ad obædiendum Christo. Secundò, hostium, qui superantur & prosternuntur, vt sunt peccatum, mors, diabolus, infernus : iuxta illud, Semen mulieris conteret caput serpentis. Tertiò, Bonorum, quæ consequuntur subditi regis Christi,

quæ

quæ
henc
enim
Cum
pecca
consci
bonis
idem
nus o
elisos
vox &
ad m
eltis, e
nume
multæ
tionum
hoc se
Domi
super o
& miser
multum
minus o
cantiou
mentiu
rum ex
latè pa
eodem
omniur
omnem

quæ nomine iusticiæ *σωτηριοδικῶς* comprehenduntur à Paulo , cum ait : Iusticia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem. Cum iusticia autem cohærent remissio peccatorum, reconciliatio cum Deo, pax conscientia, salus, & vita æterna. De his bonis & beneficijs mediatoris Psalmus idem canit hisce verbis : Allenat Dominus omnes qui corruunt , & erigit omnes elisos. Cum hoc Psalmi dicto congruit & vox & facta Christi. Vox eius est, Venite ad me omnes , qui laboratis & onerati estis, & ego refocillabo vos. Facta sunt innumera , quæ hanc vocem confirmant : vt multæ sanationes corporum , quæ sanationum animarum symbola fuerunt . De hoc sequitur in eodem Psalmo : Bonus Dominus vniuersis , & miserationes eius super omnia opera eius. Item : Misericors & miserator Dominus, tardus ad iram & multum misericors. Item : Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum, inuocantibus eum in veritate. Voluntatem timentium se faciet , & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos. Quam latè pateat regnum Messia ostenditur in eodem Psalmo . Regnum tuum regnum omnium populorum, & dominatio tua in omnem generationem & generationem.

Huic

Huic congruit mandatum CHRISTI:
Mihi est data omnis potestas in cœlo &
in terra. Euntes ergo docete Euange-
lium.

Cultus huius regis indicatur Psalm. 72.
Timebunt te, quam diu Sol & Luna erunt.
Item, Adorabunt eum omnes reges terræ,
omnes gentes seruient ei. Item, Omnes
gentes benedicentur in ipso & magnifica-
bunt eum.

Maiestas, quoque huius regis describi-
tur in eodem Psal: Benedictus Dominus
Deus Israël, qui facit mirabilia solus, &
benedictum nomen maiestatis eius in æ-
ternum, & replebitur maiestate eius om-
nis terra. Huic prædictioni respondit e-
uentus in Christo, qui victa morte ascen-
dit in altum, iuxta vaticinium Davidis,
& sedet ad dexteram patris in throno ma-
iestatis, & sua maiestate omnia implet ac
gubernat. His propheticis vaticinijs cum
pulchrè congruere videmus euentum in
novo testamento, quid pijs conscientijs
iucundius esse potest? Ex hac enim con-
gruentia firmitas fidei nostræ, sicuti antea
docuimus, pendet.

Deinde Christus Sacerdos in scriptu-
ris dicitur, vt Psal. 110. Tu es sacerdos in
æter-

æteri
dech.
quod
Leniti
sedech
cuius v
Paul. i
Deum
diatore
ipsum
Episto
semeti
& sua
num sa
Christi o
crucis
ergo pa
cuius m
liberant
captiuos
tur Deo,
propitiat
gruunt c
menti. Pl
ueris De
propitiat
mea dor
quitatib
tu intuer

æternum, secundum ordinem Melchise-
 dech. Hæc sententia tria habet, videlicet
 quòd Christus sit sacerdos, quòd sit non
 Leuitico more sed iuxta ordinem Melchi-
 sedech constitutus, quòd sit æternus, vt
 cuius vnus victima æternum sit efficax.
 Paul. 1. Timot. 2. definit Iesum Christum
 Deum & hominem sacerdotem, esse me-
 diatorem Dei & hominum, qui dedit se-
 ipsum ἀντίλυτρον pro omnibus, hoc est vt
 Epistola ad Hebre. interpretatur: Obtulit
 semetipsum patri per spiritum æternum,
 & sua illa vna oblatione perfecit in æter-
 num sanctificandos. Vocatur autem hæc
 Christi oblatio, qua se obtulit patri in ara
 crucis ἀντίλυτρον, idque pro omnibus. Est
 ergo passio Domini victima sufficiens,
 cuius merito omnes homines non solum
 liberantur à potestate diaboli, qui illos
 captiuos tenebat, verumetiam concilian-
 tur Deo, iuxta fœdus: Ero illis in Deum &
 propitiabor peccatis eorum. Hæc con-
 gruent cum multis dictis veteris testa-
 menti. Psal. 130. Si iniquitates obserua-
 ueris Domine quis subsistet? Sed apud te
 propitiatio est. Psal. 103. Benedic anima
 mea domino, qui propitiatur omnib. in-
 iquitatibus tuis. In his dictis David spiri-
 tu intuens Christum pendentem in cruce
 oppo-

m CHRISTI
 testas in celo &
 docete Euange-

icatur Psalm. 71
 sol & Luna erunt
 omnes reges terra
 ei. Item, Omne
 ipso & magnifica

ius regis describitur
 dictus Dominus
 ab illa solus, &
 restatis eius in æ-
 ternitate eius om-
 nitioni respondit
 victa morte alce-
 ticinium David
 atris in throno
 re omnia impleti
 icis vaticinijs con-
 lemus euentum
 d pijs conscientijs
 Ex hac enim con-
 ostra, sicuti antea

rdos in scriptis
 Tu es sacerdos in
 æter-

opponit vnus victimæ Christi efficaciam & meritum, omnibus iniquitatibus omnium hominum. Sicuti Paulus rectissimè Davidis dictum interpretatur Roman. 3. cum ait: Iustificamur gratis gratia ipsius, (id est, iusti facti expiatis peccatis gratia ipsius saluamur) per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propiciatorem in sanguine suo. Et Iohannes 1. Iohan. 2. Habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Est enim hæc propitiatio effectus proprius passionis Domini seu victimæ Christi, quæ propitiatio in hunc modum recte definitur. Propitiatio per victimam Christi facta, est irati Dei placatio & hominis agnoscentis sua peccata, & fide confugientis ad mediatorem, reconciliatio cum Deo, per victimam sacerdotis Christi, & preces quibus intercedit pro peccatoribus. Ex his promptum est intelligere nomine Sacerdotis, mediatoris, propitiatoris, redemptoris idem significari, etiamsi hæc quadam ratione distinguuntur. Idem enim Christus sacerdos, mediator, propitiator & redemptor est. Sacerdos, quia in ijs, quæ coram Deo agenda sunt, pro

pro h
quia
& ho
ciliati
precib
tium
deniqu
Christi
namur
sensus
Iesu C
Sed d
mus c
agnus

De
nem, c
Quæda
non dete
promissi
men mu
Item: Be
cognatio
tris tui
Quæda
verumet
dubitati

pro hominibus constitutus est. Mediator, quia se interponit inter Deum offensum, & homines qui offenderunt, ut fiat reconciliatio. Propitiator, quia sua victima & precibus placat patrem, ac ipsum propitium reddit peccatoribus. Redemptor denique ob finem & fructum dicitur. Per Christi enim sacrificium placato patre donamur salute æterna & felicitate. Hic consensus prædictionis Davidis & euentus in Iesu Christo confirmet fidem nostram. Sed de hac re plura vide quæ annotauimus cap. 1. Iohannis in hæc verba, Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mundi.

DE QVINTO.

De tempore aduentus Messia in carnem, duo sunt testimoniorum genera. Quædam enim nunciant venturum, & non determinant tempus. Huiusmodi sunt promissiones pleræque de Messia, ut, Semen mulieris conteret caput serpentis. Item: Benedicentur in semine tuo omnes cognationes terræ. Item: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, &c. Quædam non solum nunciant venturum, verumetiam signant tempus, ut omnis dubitatio de exhibito Messia tollatur, K ac refu-

ac refutentur perfidi Iudæi, qui sua cœcitate dementati, frustra adhuc expectant Messiam. Sed huius posterioris generis testimonia sunt etiam duplicia. Quædam enim prædixerunt Messiam venturum in carnem, antequam prorsus collaberetur & aboleretur in perpetuum politia Mosaica. Quædam articulum temporis notarunt. Iacob cum ait: Non auferetur sceptrû de Iuda donec veniat Silo, significat Christû venturum antequam prorsus œconomia Mosaicæ Reipub. fuerit abolita, ita vt nunquam iterum instauretur, quo vaticinio refutat peruersos Iudæos, qui tamen vident Mosaicam politiã iam mille quingentos annos iacuisse: tamen expectant adhuc Messiam, palàm accusantes mendacij patriarcham Iacob, imò spiritum sanctum in eo loquentem. Si enim non venit Messias iam prorsus oppresso Iudaico populo, & confusis tribubus, profectò mendax est spiritus sanctus in ore patriarchæ, quod vel cogitare extremæ blasphemix est. Ex hoc Iacobi vaticinio, extruit Esaias etiam suum vaticinium de partu virginis, Cap. 7. Ecce virgo imprægnata pariet filium, vocabitur nomen eius Emanuel. Achab impius rex existimabat iam penitus deletum iri popu-

popul
beret
rent o
rum et
tuens
liratem
detur t
cum p
riturus
Non e
quidet
præce
presio
doquide
sus Silo
tue hun
liter ex
go fœc
men eri
& homo
regni M
tri i. tes
Hebdom
Messia
domade
tuum, &
consum
accipiat
tas, &

populum Iuda, vt nunquam amplius haberet ciuitatem, & templum in quo fierent oblationes, & preces, & scripturarum enarrationes: sed Esaias spiritu intuens vaticinium Iacob, regis incredulitatem reprehendit, ac si diceret: Videtur tibi ô rex iam prorsus actum esse cum populo Dei, quasi iam penitus periturus sit imminente hoste: sed falleris. Non enim peribit populus prorsus, siquidem nondum completum est quod præcedere oportet abiectionem & oppressionem finalem huius populi. Quandoquidem nondum natus est promissus Silo filius virginis. Certo igitur statue hunc populum non prorsus & finaliter exterminandum esse priusquam virgo fœcunda pepererit filium cuius nomen erit Emanuel, id est, qui erit Deus & homo. Quædam articulos temporis regni Messia notarunt vt Petrus. 1. Petri 1. testatur. Huc pertinent Danielis Hebdomades, qui in hunc modum de Messia scribit, Cap. 9. Septuaginta Hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, vt consummatur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iusticia sempiterna,

K 2

& im-

& impleatur visio & prophetia, & vngatur sanctus sanctorum. Et paulò post: Et post hebdomadas sexaginta duas, occidetur Christus, & non erit populus, qui eum negaturus est, & populus ducis veniet, ciuitatemq; & sanctuarium dissipabit, & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Euentum huius vaticinij, quod ad postremam eius attinet, nec inficiari possunt Iudæi ipsi in perpetuo exilio exulantes, confusis tribubus, si qui tamen sunt reliqui Iudæi non adulterini, Priorem vaticinij partem completam esse nouit, & credit Ecclesia Christi, quæ statuit Spiritum sanctum in Daniele locutum esse. Computationem hebdomadarum Danielis vide in Chronicis Lutheri, Philippi, Funcij & Mercatoris. Huic vaticinio Danielis respondere euentum, ostendit Paulus cum ait: Postquam venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, natum ex muliere, & factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret, scilicet à peccato, morte & damnatione. Hic ergo consensus prædictionis & euentus confirmet fidem nostram de exhibito Messia, qui est **I E S V S C H R I S T V S**, qui verè peccato finem imposuit, quantum quidem ad virtutem sui

sui fac
nam
obæd
bus in

Acte
prophe
na nat
præcip
sta, vi
phus. I
liquis br
Doctr
cantur
nos pau
Psal. 40
modum
in Ecclesi
hibebo, I
abscondi
litem tua
diam tua
sa magn
na Chrit
plectitur
diuinaru
iusticiæ

sui sacrificij attinet, & adduxit sempiternam iusticiam, hoc est, perfectissimam obœdientiam erga Deum, quam omnibus in se credentibus in salutem imputat.

DE SEXTO.

Acta sequuntur prout prædicta sunt à prophetis, & completa à Christo humana natura assumpta. Sunt autem hæc acta præcipua. Miracula, doctrina, benefacta, vitæ ratio, mors, resurrectio, triumphus. De miraculis supra diximus, de reliquis breuiter dicemus.

Doctrina & benefacta Christi prædicantur passim in Mose & prophetis, sed nos paucis testimonijs contenti erimus. Psal. 40. in persona Christi Dauid in hunc modum loquitur: Euangelizauit iusticiam in Ecclesia magna, & labia mea non prohibebo, Domine tu scisti, iusticiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutem tuam dixi, non abscondi misericordiam tuam & veritatem tuam in Ecclesia magna. Hic breuiter Dauid in persona Christi capita doctrinæ Messie complectitur, quæ sunt veritas promissionum diuinarum, misericordia, iusticia, qua iusticiæ Dei satisficit, & salus quæ contin-

git iustificatis ex misericordia. An non his pulcherrime respondet euentus in nouo testamento. Esai. 61. Spiritus Domini super me, eo quod vnxit me, ad euangelizandum humilibus misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem indulgentiam & claudis apertionem, & prædicarem annum placabilem Domini, & diem ultionis Dei nostri, vt consolarer omnes lugentes & ponerem fortitudinem lugentibus in Sion, vt darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris, & vocabuntur in ea fortes iusticiæ plantatio Domini ad glorificandum. Esa. 42. Alloquitur Pater Filium per os prophetæ in hunc modum. Ego Dominus vocavi te in iusticia, & apprehendi manum tuam, & saluaui te, & dedi te in fœdus populi in lucem gentium, vt aperires oculos cæcorum & educeres de conclusionem vincum, de domo carceris sedentis in tenebris. Esa. 49. Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & reliquias Israël conuertendas, sed dedi te in lucem gentium, vt sit salus mea vsque ad extremum terræ. Hæc testimonia, vt alia omittam, quæ cum his congruunt (nam summus est Mosis & omnium prophetarum

tarum
conf
cont
finitic
uersal
iusticia
rum e
verè E
angeli
sti sign

Vit
est Ch
prædic
in hanc
in carn
cipiam
bi in i
um sup
feret, n
sonam,
mum qu
fumi gat
cet iudi
lentus,
legē eiu
prophe
sti vox l
laborat

tarum de doctrina & benefactis Christi consensus) summam doctrinæ Christi continent, & clarissimam Euangelij definitionem. Testantur enim gratiam vniuersalem esse, remissionem peccatorum, iusticiam, vitam, & salutem allaturum esse Messiam prænunciant, hoc est, verè Euangelium Christi proponunt. Euangelij enim nomine hæc beneficia Christi significari Paulus docet ad Rom. 1.

Vitæ ratio Dei manifestati in carne, hoc est Christi, qualis esset futura, similiter prædictum erat à prophetis. Esa. 42. Pater in hanc sententiam de filio manifestando in carne loquitur. Ecce seruus meus, suscipiam eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea, dedi spiritum meum super eum, iudicium gentibus proferet, non clamabit, neque accipiet personam, neque audietur vox foris, calamus quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet, in veritate educet iudicium, non erit tristis neq; turbulentus, donec ponit in terra iudicium, & legē eius insulæ expectabunt. An non huic prophetiæ respondet dulcissima illa Christi vox Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, ego reficiā vos.

K 4

Item

Item: Discite à me , quia mitis sum & humilis corde. An non tota Euangelica historia testatur, Christum Dominum humanissimè omnes excepisse, & neminem, qui suam implorauit opem, spreuisse, nec vllum territasse minis, nisi eos, qui sua contumacia se veritati Dei opposuerunt. His enim protulit iuxta vaticinium patris iudicium.

Vaticinia clara de passione & morte Messiaë, præter sacrificia, figuras & typos, de quibus supra diximus, duplicia sunt. Quædam enim in genere tantum Messiam affligendum & moriturum prædixerunt, inter quæ alia figurate dicuntur, vt cum in Psal. 110. de passione domini dicitur: De torrente in via bibet. Alia disertè sine omni figura idem continent, vt cum Daniel dicit, Christus occidetur. Esai. 53. prolixè passio domini prædicatur, sed in genere solummodo, quorum omnium summa hac propositione continetur: abscissus est de terra viventium, propter scelus populi mei percussus eum. Quædam particulatim passionis partes, & mortis genus signarunt, inter quæ omnium maximè illustris est Psalmus 22. qui orditur à querela Christi in cruce: Deus meus deus meus quare dereliquisti me. Et
infra

infra
Ego
um h
viden
Christ
der?
cruore
adeo
ma. Q
erat fe
ctus,
& fled
dicun
mine
rum: C
eripiet
Et infr
sicut le
rissime
domibe
cruce?
pedib.
Perfode
Nec diu
cuit ide
stiment
miseru
minit f
tes por

infra, mortis genus mox indicat, cum ait :
 Ego vermis sum & non homo , opprobri-
 um hominū & contemptio plebis , omnes
 videntes me derident me. An non historia
 Christi huic prophetiæ clarissimè respon-
 det? Pependit in cruce contentissimus
 cruore & sputis quodammodo obrutus ,
 adeo vt vix appareret in ipso hominis for-
 ma. Quemadmodum Esaias prædixit : nō
 erat forma ei neq; decor, & non erat aspe-
 ctus , derident suspensum, mouent capita
 & flectunt genua, & cum magno sarcasmo
 dicunt : Aue rex Indeorū. Item verba psal-
 mi nescientes proferunt in ipsius contem-
 tum : Confidit in Dominum , liberet eum,
 eripiet eum quoniā complacet sibi in eo.
 Et infra, Aperuerunt aduersus eum os suū
 sicut leo rapiens & rugiens. An non cla-
 rissimè cum his congruit euentus, cum in
 domibus pontificum & Herodis , tum in
 cruce? De perforandis Messiaë manib. &
 pedib. nonne clarè vaticinatur idem Psal?
 Perfoderunt manus meas & pedes meos.
 Nec diuisionem vestimentorū domini ta-
 cuit idem Psal. ita enim ait. Diuiserunt ve-
 stimenta mea sibi, & super tunicam meam
 miserunt sortes. Psal. 69. præter alia me-
 minit fellis & aceti, quod illi sitienti mili-
 tes porrexerunt bibendū in cruce. Psal. 30.

meminit verborum Domini, quæ edidit
in cruce dum expiravit: In manus tuas
Domine commendo spiritum meum.

Resurrectionis Messia præcessere tri-
plicia testimonia. Quædam enim non si-
gnato resurrectionis tempore post mortem
vitam illi promiserunt longævam, ut E-
sai. 53. Si posuerit pro iniquitatibus ani-
mam suam, videbit semen longævum. Quæ-
dam prænuciarunt resurrectionem futu-
ram, antequam caro eius in sepulchro pu-
tresceret, ut in Psal. 16. Posui Dominum
in conspectu meo semper, quoniam à dex-
tris meis est, non movebor, Ideo lata-
tum est cor meum & exultavit gloria mea,
quia & caro mea requiescit in spe, quoni-
am non derelinques animam meam in in-
ferno, nec permittes sanctum tuum videre
corruptionem, notas mihi fecisti vias vitæ,
implens laticia vultum tuum, & delectatio-
nes in dextera tua in æternum. Quædam
de ipso resurrectionis die prædixerunt, ut
cum Oseas Propheta ait: Tertio die susci-
tabit nos. Nam in ipsius resurrectione quæ
contigit tertia die, nostra resurrectio posi-
ta est. Cùm his vaticinijs quia pulcherrimè
euentus congruit, ut est expositus in Eu-
angelistarum libris, mirum est quantum
robur fidelis anima concipiat ex illa con-
formi-

form
T
hisc
stic
nibus
phel.
donac
pretat
res, &
clarif
resur
omni
22. 4
taum
instit
tionu

Qui
surrecti
tacuer
bus eue
tem hæ
trump

1.
2.
3.
4.

formitate prædictionum & historiarum.

Triumphus Christi meminit Psalm. 68. hisce verbis : Ascendisti in altum, captiua-
sti captiuitatem, accepisti dona pro homi-
nibus. Hoc Psalmi dictum Paulus ad E-
phes. 4. ascensioni Domini accommodat,
donaq; quæ accepit pro hominibus inter-
pretatur Euangelistas, Doctores, Pasto-
res, &c. Sed quid multis, Psalmi plurimi
clarissima vaticinia de passione, morte &
resurrectione Domini quibus historia per
omnia congruit, continent, vt sunt 16. 17.
22. 40. 118. & multi alij. Vide quæ anno-
tauimus in enarratione Psalmi 84. vbi
instituiamus integram collationem prædi-
ctionum cum historia Messiarum.

D E S E P T I M O.

Quid euenturum erat post mortem, re-
surrectionem, & triumphum Messiarum non
tacere vaticinia Prophetarum cum qui-
bus euentus clarissime congruit. Sunt au-
tem hæc à Prophetis prædicta euenta post
triumphum Christi præcipua.

1. Donatio Spiritus sancti.
2. Efficacia Euangelij.
3. Reiectio Iudæorum.
4. Assumptio gentium.

Regnum

5. Regnum Antichristi.
6. Regnum Mahometicum.
7. Conseruatio Ecclesiæ in medio hostium.
8. Inuasio regni Antichristi.

Hæc omnia vt prædicta sunt à sanctis Dei prophetis euenere. Sed nos pauca de singulis confirmandi nostri gratia adijcimus.

D E D O N A T I O N E S P I R I T U S S A N C T I .

Ioël Propheta de effusione Spiritus sancti in Apostolos prophetauit hisce verbis : Et erit posthac, effundam spiritum meum super omnem carnem & prophetabunt filij vestri & filia vestra, senes vestri somnia somniabunt, iuuenes vestri visiones videbunt. Hanc prophetiam Petrus Acto. 2. affirmat impletam fuisse, cum missus est spiritus sanctus die à resurrectione domini 50. visibiliter in Apostolos, quem dominus ipse se missurum promiserat. Quare & præcepit discipulis vt manerent in ciuitate Ierusalem, donec promissum patris acciperent. Ita enim eodem die quo apparuit viuis post mortem ait discipulis: Et ecce ego mittam promissum patris mei super

per
lem.
ideft
vos il
cepit
expe
audist
dem
zabit
sancto
bium
ret, re
comp
pheta
mum it
meum
tiam c
aduent
non die
effunda
signific
spicit ac
effusio,
significa
carnem
Sub leg
prophe
testame
alligati

per vos, vos autem manete in vrbe Ierusalem, vsquequò induamini virtute ex alto, id est, vsquequò spiritus sanctus è cœlo in vos illabatur. Et Acto. I. Et cōuescens præcepit eis ab Ierusalem ne discederent, sed expectarent promissionem patris, quam audistis per os meum. Nam Iohannes qui dem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini (scilicet à patre & me) spiritu sancto post non multos hos dies. Non dubium esse potest, Christum cum hæc diceret, respexisse ad prophetiam Ioëlis, quæ completa est die pentecostes, sed prophetæ verba breuiter expendamus. Primum itaq; cum dicit: Effundam spiritum meum, significat vberioreni spiritus gratiam contingere Ecclesiæ Dei post Christi aduentum, quàm contigit sub lege. Ideo non dicitur, Stillabo spiritum meum: sed effundam, vt plena copia voce effusionis significetur. Item cum dicit, effundam, respicit ad typum. Nam spiritus sancti hæc effusio, aqua manante de petra in deserto significabatur. Deinde dicit super omnem carnem, quod comparatè accipiendū est. Sub lege enim pauci admodum spiritu prophetiæ donabantur. Verum in nouo testamento, hoc donum spiritus, non est alligatum paucis aut certo hominum ordini,

dini, sed promiscue datur omnibus audientibus Euangelium & credentibus, etsi non hodie visibiliter, vt die pentecostes à resurrectione Domini accidit. Tertio, cum dicit filios & filias eorum prophetauros, item senes somniaturos & iuuenes visuros visiones, significat fore vulgo pleniorē lucem cognitionis Dei in nouo testamento quam fuit in veteri. In nouo enim vident clarè completa, quæ olim obscurius prophetæ prædixerunt.

Vt hæc visibilis effusio Spiritus sancti in apostolos, iuxta prædictionem prophetæ fuit veluti authenticum quoddam maiestatis diuinæ sigillum, quo ipse Euangelium Christi mundo vniuerso confirmari voluit: ita inuisibilis eiusdem Spiritus effusio in credentes, est testimonium firmū veritatis Euangelij in cordibus fidelium, & arrhabo quidam promissorum bonorum, iuxta dictum Pauli 2. Corinth. 1. Qui confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus est, & qui signauit nos & dedit pignus spiritus in cordibus. Quid effecturus esset spiritus sanctus promissus & datus copiose docet ipse Dominus infra Iohannis 14, 15, 16.

De efficacia Euangelij in nouo testamento prædixit Ierem. cap. 141. Dabo
 eis cor

eis c
 nus
 illis
 toto
 nient
 raël &
 dum p
 vestris
 rum,
 pactu
 minat
 hoc es
 raël:
 legem
 corde e
 Deum
 non do
 vir frat
 ni. O
 mo eor
 quia pr
 cati eor
 prophet
 sedere
 no testa
 stolæ ac
 terpret
 Euang
 efficaci

eis cor vt sciant me, quòd ego sim Domi-
 nus, & erunt mihi in populum, & ego ero
 illis in Deum, quia reuertentur ad me in
 toto corde suo. Idem cap. 31. Ecce dies ve-
 nient dicit Dominus, & feriam domui Is-
 raël & domui Iuda fœdus nouũ, nõ secun-
 dum pactum quod pepigi cum patribus
 vestris, in die qua apprehendi manum eo-
 rum, vt educerem eos de terra Aegypti,
 pactum quod irritum fecerunt, & ego do-
 minatus sum eorum, dicit Dominus: sed
 hoc erit pactum quod feriam cū domo Is-
 raël: post dies illos dicit Dominus, dabo
 legem meam in visceribus eorum, & in
 corde eorum inscribam eam, & ero eis in
 Deum, & ipsi mihi erunt in populum, &
 non docebit vltra vir proximum suum, &
 vir fratrem suum, dicens, cognosce Domi-
 nũ. Omnes enim cognoscent me à mini-
 mo eorum vsq; ad maximũ ait Dominus,
 quia propitiabor iniquitati illorũ, & pec-
 cati eorum non ero memor amplius. Hoc
 prophetae testimoniũ manifeste docet de
 fœdere nouo & efficacia Euangelij in no-
 uo testamento, quemadmodũ autor Epi-
 stolæ ad Heb. cap. 8. hanc prophetiam in-
 terpretatur. Psal. 68. Dominus dabit verbũ
 Euangelizantib. virtute multa. Et Psal. 19.
 efficaciam Euangelij multiplicem pro-
 ponit.

ponit. Esai. 11. Percutiet (scilicet Christus per suos apostolos aliosque verbi ministros) terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Cum his vaticinijs de efficacia Euangelij congruit euentus. Petrus Actor. 2. virtute huius Euangelij ex hostibus Christi tria millia hominum ad fidem conuertit. Apostoli reliqui cum Petro missi prædicatum Euangelium, virtute spiritus armati, & miraculis ad inuocationem nominis Domini nostri Iesu Christi editis (quæ miracula, vt testimonia fuere viuentis, regnantis & præsentis filij Dei in Ecclesia: ita symbola erant internæ virtutis verbi per spiritum sanctum in cordibus credentiũ) plurimos ad fidem à prophanitate idololatrica iuxta vaticinia pertraxerunt, quod nullis humanis viribus aut sapientia effecissent. Id quod ipse Paul. testatur 1. Corinth. 2. cum ait: Neque sermo meus & prædicatio mea versatur in persuasorijs humanæ sapientiæ verbis, sed in demonstratione spiritualis potentiæ. Vide quæ supra annotauimus ex 2. Corinth. 10. de virtute Euangelij, quæ Euangelij virtus quantum ad internam efficaciam attinet, (nam miracula solummodo in noua Ecclesia confirmandæ doctri-

doctr
Apo
bit iu
pulchr
phetar
bi, etia
cent o
tione v
pora.
nem C
ualebu
sempe
bo do.
nunqua
minum
dem vt
eiacula
promiss
adelle &
potestat

D

Tria
fideranc
mum, I
Secundu
litæ Mo

doctrinæ destinabantur) in successoribus Apostolorum etiamnum durat, & durabit iuxta vaticinium Prophetæ. Quam pulchrè congruat experientia cum Prophetarum prædictionibus de efficacia verbi, etiam post Apostolorum tempora docent omnes ætates, inde usque à donatione visibili Spiritus sancti ad nostra tempora. Ita videmus veram esse promissionem Christi: Portæ inferorum non præualebunt aduersus eam. Tametsi enim semper sunt & erunt qui opponunt se verbo donec hic mundus steterit: tamen nunquam ullis viribus diabolorum aut hominum reprimetur eius cursus. Siquidem ut nunquam desinet antiquus serpens eiaculari sua venena, sicut habet prima promissio: ita Christus nunquam desinet adesse & tueri Ecclesiam suam aduersus potestates tenebrarum.

DE REIECTIONE

IUDAEORVM.

Tria sunt in reiectione Iudæorum consideranda iuxta Prophetica vaticinia. Primum, paucitas saluandorum ex Iudæis. Secundum, definita & statuta vastitas politix Mosaicæ nunquã instaurandæ. Terti-

L um,

tium vtriusque, id est, paucitatis saluandorum & vastitatis perpetuæ causæ.

De paucitate saluandorum ex Iudæis prædixit Esai. cap. 1. Nisi Dominus Seboth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorra similes fuissetus. Idem cap. 10. Si fuerit numerus filiorum Israël tanquam arenam maris, reliquæ salutis fient. Psal. 19. fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum & in captionem, & in scandalum & in retributionem ipsis.

De abolenda penitus Mosaica Politia Esaias quoque vaticinatur cap. 10. finitionem Dominus Deus exercituum faciet in medio totius terræ. Et Daniel cap. 9. Post sexaginta duas hebdomadas occidetur Christus, & non erit scilicet populus amplius. Nam ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus ducis venturi, & finis eius populi vastitas, & post finem belli statura desolatio.

De causis paucitatis saluandorum ex Israël & abolendæ Politia Mosaicæ, ipse Moses prædixit Deutero. 18. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum, qui verba eius quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego ultor existam. Item 28. cap. Si audire nolueris vocem Domini Dei tui, mittet Dominus super te male-

mal
bati
veloc
rum.
qui p
rudin
mini
minu
multi
vos a
terra
Hinc
fin di
te, &
gellur
niet su
um sp
sumus
lapide
Idem e
ad pop
dicente
reprob
in capt
gruit l
23. &
in con
elicti.
Christ

maledictionem, perditionem, & perturbationem, donec conteret te, & perdet velociter propter maliciam operum tuorum. Item, remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cœli præ multitudine: Quoniam non audisti vocem Domini Dei tui: & sicut antea lætatus est Dominus super vos bene vobis faciens vosque multiplicans: Sic lætabitur disperdens vos atque subuertens, vt auferamini de terra ad quam ingredieris possidendam. Hinc est quod idem Propheta per Mimesin dicat: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum, flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos, quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus. Idem cap. 8. Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali. Idem 65. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem sed contradicentem mihi. Psal. 118. Lapidem quem reprobauerunt ædificantes hic factus est in caput anguli. Cum his Prophetijs congruit Domini comminatio quæ est Math. 23. & 24. Hæc igitur vaticinia sint nobis in conspectu de internecone populi Israelitici, quæ propter suam cõtumaciã aduersus Christũ prophetæ prædixerunt exterminandũ

esse. Neque hic obstant promissiones factæ Israëlitis. Nam vt Paulus ait, istæ promissiones non pertinent ad eos qui nati sunt ex Israël secundum carnem, sed secundum promissionem, id quod olim adumbratum erat in duobus filijs Abraham, videlicet Ismaël & Isaac. Item in duobus filijs Isaac, Iacob & Esau. Ideo Paulus ait: Non enim omnes qui sunt Israël, ij sunt Israelitæ, neque qui semen sunt Abraham, omnes filij Abraham. Filios autem Abraham Apostolus ipse definit ad Rom. 4. esse omnes qui sectantur vestigia fidei Abraham. Non ergo reiectio Iudæorum reijcienda est ad arcanum Dei consilium, quo ab æterno statuit, vt Stoici dicunt, reijcere istum populum: sed ad contumaciam populi offendentis in lapidem ædificij, id est, in Christum. Vult enim DEVS paterna sua beneuolentia totum humanum genus saluum fieri: sed per salutem, id est, per ipsum Christum. Vult quoque omnes contumaces in Christum iusto suo iudicio perire. Stat enim immota sententia Pauli: Deus vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Nos igitur qui ex gentibus vocati sumus, simus grati DEO, fide & obædientia adhæreamus Christo, in quem quis-

quid
sino
tum
etian
detur
non p
minu
9. 10
tracta

Plur
ticia
tium.
tia, q
tam p
dicent
promis
feste in
cinia se
memin
ctis Iud
stum. F
tibus I
fore ip
tibi ge
sionem

quisquis crediderit, non pudebit. Verum si nos auctori salutis opposuerimus contumaciter cum Iudæis, futurum est, ut etiam à nobis auferatur regnum Dei, & detur genti facienti fructus eius. Si enim non pepercit naturalibus ramis, multo minus parcat insitijs. Vide Romano. 9. 10. & 11. ubi hoc ipsum argumentum tractatur.

DE ASSUMPTIONE GENTIUM.

Plurima extant veteris testamenti vaticinia, de vocatione & assumptione gentium. Taceo primam promissionem gratiæ, quæ est vniuersalis. Prætereo repetitam promissionem: In semine tuo benedicentur omnes cognationes terræ. Hæ promissiones cum sint vniuersales, manifeste includunt gentes. Sed nos illa vaticinia solummodo hic attingemus, quæ meminerunt assumptionis gentium, reiectis Iudæis contumacibus aduersus Christum. Psal. 2. aperte pronunciat, frementibus Iudæis aduersus Christum, gentes fore ipsius peculium: ita enim ait: Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Osee 2. pro-

L 3

posito

posito symbolo docet gentes assumendas esse: vocabo, inquit, non plebem meam, plebem meam, & non dilectam, dilectam. Huc pertinent exhortationes multæ in Psalmis, quibus David hortatur gentes ad celebrandum Deum, qui eas assumit in gratiam ex mera sua misericordia, vt cum dicit: Laudate Dominum omnes gentes, & laudate eum omnes populi, quoniam cõfirmata est misericordia Dei super nos, & veritas Domini manet in æternum. Cũ igitur videmus euentum respondere vaticinijs Prophetarum, sciamus hanc gentium assumptionem, & vocationem, quæ per Apostolos facta est, vim demonstrationis, qua veritas Euangelij & firmitas fidei gentium confirmetur, obtinere.

DE REGNO ANTICHRISTI ET MAHOMETICO.

Prædixere Prophetæ Dei, oritura esse regna Antichristianum & Mahometicum, quorũ illud quidem, fraude acquireretur & mendacijs stabiliretur sub Christi nomine, vt hodie in papatu cernitur, hoc vero armis raperetur, Christum ex professo contemnens, & sanctos Dei conculcans, quod videmus compleri in Turcico regno.

reg
quæ
84. I
salon.
si ipse
biam
gno c
Item

D

Eth
gnum
Proph
inuad
re. Eth
tichrist
adiud
tur. N
mitto
li quoc
(scilic
C H R
oris st
Hoc I
num
qua p
eode

regno. De hoc Mahometico regno vide
 quæ annotauimus in enarratione Psalm.
 84. De Antichristi impietate vide 2. Thef
 salon. 2. vbi Paulus ita depingit papam ac
 si ipse coram ipsius impietatem & super
 biam vidisset. Lege quoque de vtroq; re
 gno commentarios Philippi in Daniele,
 Item Chronica eiusdem,

DE INVASIONE RE
 GNI ANTICHRISTI.

Etsi autem Antichristi regnum fore ma
 gnum, potens, & terribile prædixere
 Prophetæ: tamen circa finem mundi idem
 inuadendum & diminutum iri non tacue
 re. Etsi autem prorsus non abolebitur An
 tichristi dominium, ante aduētum Christi
 ad iudicium: tamen ruinas magnas patie
 tur. Nam tonitru cœlesti percutietur. O
 mitto alia multa testimonia, & vnum Pau
 li quod est 2. Thessal. 2. ascribam: Quem
 (scilicet filium iniquitatis & aduersarium
 CHRISTI) Dominus destruet spiritu
 oris sui, & abolebit illustri aduentu suo.
 Hoc Pauli vaticinium duo continet. V
 num de destructione, hoc est, inuasionem,
 qua patefiet fraus Antichristi, vt multi ab
 eo deficiant. Alterum, de perpetua aboli
 tione

L 4 tione

tione regni Antichristi, post cuius aboli-
 tionem regnum sanctorum perpetuo du-
 rabit, iuxta Danielis vaticinium & Christi
 promissionem. Primum enim dicit. Quem
 destruet Dominus spiritu oris sui. Est aut
 spiritus oris Christi ipsa Euangelij vox, per
 quam regnū Antichristi conquassabitur, &
 paulatim maiores ruinas accipiet. In totū
 autem non abrogabitur, antequam Do-
 minus ad iudicium venerit. Etsi autem
 omnibus seculis erant pij quidem & docti
 viri, qui Papæ Tyrannidi aduersabantur,
 nihilominus tamen integrum suum re-
 gnū obtinuit vsque ad annum Domini
 1517. à quo tempore vsque huc 54. an-
 nos Christus Dominus Spiritu oris sui po-
 tenter inuadit regnum Antichristi, per pi-
 os Euangelij præcones in multis regnis,
 qui virtute Spiritus ex alto armati, virili-
 ter oppugnant regnum Papæ. Deinde di-
 cit: & abolebit illustri aduentu suo, hoc
 est, Etsi inuaditur regnum Antichristi nūc
 ex hac nunc ex alia parte: tamen non in
 totum abolebitur, vt diximus, antequā do-
 minus illud suo glorioso aduentu abole-
 uerit, quod haud dubie breui futurum est,
 præsertim cum signa aduentus Domini
 ad iudicium, à Prophetis Christo & Apo-
 stolis prædicta, quotidie cumulantur.

De octa-

He
 mus e
 arum
 fidei r
 sto pe
 quatu
 gruer
 lus scr
 quitu
 neam
 monst
 Euang
 suscit
 firmis
 onis, q
 Messia
 nem Cl
 li ipsius
 ris & d
 videlicet
 gelicæ c
 fiducia
 concep
 turū ne
 Quo
 tem ex
 fides, c

DE OCTAVO.

Horum omnium vsus & fructus. Primus est, vt ex his collationibus Prophetiarum & historia Christi, confirmationem fidei nostræ de Domino nostro Iesu Christo petamus. Nam cum videmus vaticinia quatuor millium annorum per omnia cōgruere cum euentu & historia Christi, nullus scrupulus pijs mentibus amplius relinquitur, quin contra portas inferorum teneamus certissimam & euidentissimis demonstrationibus confirmatā doctrinam Euangelij de Iesu Christo, mortuo & resuscitato pro humano genere. His enim firmissime fulcitur assumptio demonstrationis, quam in initio proposuimus de vero Messia Iesu Christo, quam demonstrationem Christus ipse, vt diximus, & Apostoli ipsius nobis commendant, Secundus vsus & fructus coniunctus est cum primo, videlicet, vt coniuncti de doctrinæ Euangelicæ certitudine, conuertamur ad Deū fiducia in mediatorem Iesum Christum concepta, & statuamus illum vere præsaturū nobis quæ in Euangelio promiserat.

Quoniam autem nulla res homini salutem expetenti adeo necessaria est, vt vera fides, qua conuersio (quæ græcis *μετάνοια*

L 5

vulgo

vulgò pœnitentia dicitur) ad D E V M
 fit, stabilitur, & continuatur, placet huc
 quædam de fide ἀμαθέσιον καὶ σαφέτιον a-
 scribere, vt & firmissime teneatur quæ
 sit veræ, firmæ & salutaris fidei indoles, &
 facillime distinguatur inter viuam pio-
 rum, & mortuam hypocritarum fidem.
 Siquidem fides hypocritica spectrū solum
 modo est veræ fidei, & non fides proprie
 dicenda, quo tamen spectro adeo dele-
 ctantur hypocritæ, vt se solos beatos ef-
 se existiment. Verum his idem vsu venit
 quod phreneticis. Vt enim phrenetici, si
 ad illorum colla suspenduntur torques cu-
 præ, & capitibus imponuntur coronæ
 stramineæ, altum spirant, incedunt ma-
 gnifice, alios tanquam ex alto despiciunt.
 se reges esse putant, & nominari gestiunt:
 Sic hypocritæ (quorum conditio mul-
 to est deterior quam phreneticorum)
 spectro fidei fascinati, suis operibus, suis
 iusticijs, suis meritis, se ornatissimos
 existimant, se solos beatos gloriantur, &
 alios tanquam ex alto despiciunt, vt vide-
 re est in Pharisæo illo, qui gloriabunde se
 anteposuit publicano, qui tamen publica-
 nus viua fiducia in D E V M concepta, ad
 propitiatorium confugiebat, qua fide &
 iustificatus est & saluatus.

Verum

V
 des
 conc
 ne pra
 Prit
 Sect
 & met
 Ter
 in con
 sum, &
 staira
 Qu
 in mei
 cepta.
 Hac
 dus, c
 veram
 fit per fi
 dicemur
 Primi
 tio. E
 DE I: p
 peccati.
 cia, qu
 iustum i
 ceat, ex
 fiat à ne
 est, cum
 horribi

Verum priusquam viua & salutaris fides (qua fit conuersio) in corde hominis concipiatur & nascatur, quatuor in homine præcedant necesse est.

Primum est peccati cognitio in mente.

Secundum iustæ iræ Dei in peccatores & meritæ damnationis in corde sensus.

Tertium *μεταμέλεια*, cum qua cruciatus in conscientia propter peccatum commissum, & propter pœnas imminentes ex iustitia Dei, coniunctus est.

Quartum, Christi vera noticia & firma in mente ex Euangelij prædicatione concepta.

Hæc quatuor sunt veluti quatuor gradus, quibus gradatim conscenditur ad veram & salutarem conuersionem, quæ fit per fidem. De quibus gradibus ordine dicemus.

Primus itaq; gradus est peccati cognitio. Hanc consequitur homo ex lege DEI: per legem ait Paulus est cognitio peccati. Est enim lex Dei regula iustitiæ, quæ monstrat quid iustum quid iniustum sit, quid Deo placeat quidq; displiceat, ex quo fit vt quicquid sit in nobis, vel fiat à nobis non congruens cū regula, hoc est, cum lege Dei, sit peccatum, quo Deus horribiliter offenditur. Ad hæc ergo regulam,

Verum

lam, vitam & actiones suas interiores & exteriores explorabit homo, & ex ea iudicabit de factis suis, peccata ne sint, an non. Verum ne quis errore fallatur in accommodatione & usu huius Regulæ, duo tenebit: Vnum, quod quicquid aduersetur charitati dei & charitati proximi, prohibeatur lege Dei, & pugnet cum regula iusticiæ, & contra, Quicquid congruit cum charitate Dei & proximi, præcipiatur, tametsi expresse verbis legis non videatur interdictum aut præceptum. Nam lex ex his duobus principijs concluditur, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & diliges proximum tuum sicut teipsum. Alterum, quod lex sit spiritualis, vt quæ postulet puram, perpetuam, perfectam & spiritualem obœdientiam, ex quo intelligere in promptu est, quod nullus homo natus iuxta naturæ legem, valeat legem DEI implere. Nam hominis natura & legis conditio, ita sibi aduersantur, vt nunquam in hac vita inter eas conuenire (vt deberet fieri) possit. Id quod Paulus conqueritur, cum ait: Lex est spiritualis, ego autem carnalis, venditus sub peccatum. Hinc intelligimus omnes homines reos esse coram tribunali DEI, vt

vt tr
& nou
præsta
mente
facti ne
Secu
iustæ d
pter pe
Deo.
peccati
aduers
merue
Hui
propter
rerum c
dum de
bus in P
deris de
Dominu
legem lat
mortem
etiam na
habemus
commut
isdem ci
sumus, q
st. Pauli
Dei ne
damnati

vt transgressores ipsius sanctissimæ legis,
& non posse ne incipere quidem, nedum
præstare vllam obœdientiam, iuxta legis
mentem, priusquam regeniti fuerint, &
facti noui homines per fidem.

Secundus gradus est sensus iræ Dei &
iustæ damnationis, in corde hominis pro-
pter peccatum, quò reus est homo coram
Deo. Quoties enim homo cogitat suum
peccatum, simul debet intueri iram Dei
aduersus se, & cogitare de pœna quam
meruerat propter peccatum.

Huius iræ Dei sensus in corde hominis
propter cõmissa peccata, crescit ex harum
rerum cogitatione. Primum, cogitan-
dum de lege lata primis nostris parenti-
bus in Paradiso videlicet, quando come-
deris de arbore ista morte morieris. Hic
Dominus toti Adamo minatur mortem si
legem latam violauerit, hoc est, minatur
mortem non solum personæ Adami, verû-
etiam naturæ Adami, quam nos omnes
habemus, qui nati sumus ex Adam, iuxta
communem nascendi legem. Atq; ideo ei-
usdem cuius & Adam condemnationis rei
sumus, qui ab eo originem traximus. Psal.
51. Paulus Rom. 5.

Deinde sensus iræ Dei & iustæ nostræ
damnatiõis, crescit ex cogitatione senten-
tiæ,

tiæ, quam D E V S in monte Sina adiecit suæ legi, videlicet, maledictus omnis qui non manserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis vt faciat ea. Hæc maledictio venit ex iusta ira Dei in omnes, & infert æternas pœnas omnibus ijs, qui non per liberatorem Iesum Christum ex hac legis sententia eximuntur.

Tertio, sensus iræ Dei & iustæ condemnationis hominis propter peccatum, crescit ex Chirographo Dei in cordibus nostris, quod Chirographum est conscientia hominis, quæ testatur de damnatoria sententia, primum in Paradiso, Deinde in lege proposita. De vtraque sententia, videlicet, conscientia & legis Dei loquitur Iohannes, 1. Iohan. 3. Si, inquit, condemnet nos cor nostrum maior est Deus corde nostro qui nouit omnia. Quoties ergo sentimus cruciatum in conscientia nostra propter peccatum, cogitabimus esse pœnam diuinam, & præmonitionem quandam æternarum pœnarum propter peccatum, nisi nobis per Christum succurratur.

Quarto, sensus iræ Dei, & iustæ nostræ pœnæ, etiã crescere debet ex signis iræ diuinæ, quæ sunt duplicia. Quædam enim simul minantur & puniunt, vnde maxima
ira

ira I
ius g
ritas,
bus D
falter
punit,
dam n
immin
huius
bemus
Ege
cesser
Christi
signa p
subiung
nem, vi
tenend
tate, et
quid sig
tatione
ta temp
fas, qua
experie
elle qua
iusmod
tionem
cij seu p
moniti
condus

ira Dei in peccatores intelligitur. Huius generis signa sunt pestis, annonæ caritas, fames, bellum, & variæ plagæ, quibus Deus vel integra regna, vel aliquos saltem homines alijs in admonitionem punit, in ostensionem futuri iudicij. Quædam non statim puniunt, sed minantur & imminentes pœnas quasi prædicunt. De huiusmodi signis minantibus multas habemus historias tum prophanas tum sacras.

Egesippus signa cōminantia, quæ præcesserunt euerfionem Ierusalem recitat. Christus Dominus Math. 24. enumerat signa præcessura extremum diem, quibus subiungit hanc grauissimam admonitionem, videte ne quis vos seducat. De his tenenda est regula. Quicquid non fit vñitate, etiamsi naturales causas habeat, aliquid significat. Etsi ergo cometæ, inundationes aquarum, horrendæ & inusitata tempestates habent sæpe naturales causas, quas Mathematici monstrant: tamen experientia & historiæ docent, non ἀτυμα esse quæ ita inusitate fiunt. Verum huiusmodi signa minantia, annexam conditionem habent duplicem, videlicet iudicij seu pœnæ, si non resipiscimus signis admoniti, misericordiæ, si vera pœnitentia confugimus ad Deum, petentes veniam.

Ex

Exemplum in Propheta Iona habemus illustre. Per hunc enim Deus minatur exitum Niniuitis, post quadragesimū diem à tempore concionis Ionæ. Sed quid accidit? Audita hac comminatione, agnouere Niniuitæ suum peccatum, & iustam iram Dei, & conuersi sunt in vera pœnitentia ad Deum, petiuerunt veniam in planctu & ieiunio. Horum ergo pœnitentia motus Deus illis pepercit, & nō puniuit iuxta comminationem Prophetæ. Horum exemplum si hodie multæ gentes imitarentur, Deus etiam misericordiæ suæ memor, parceret ijs, quibus iam varijs & inusitatis portentis, minatur pœnas.

Tertius gradus, qui veram conuersionē quæ fit per fidem præcedit, est μεταμέλεια, dolor ob peccatum in cōscientia. vt enim secundus est sensus iræ Dei, quo vere statuimus Deum irasci peccato: ita hic μεταμέλεια & dolor ob peccatum est, quo compūgimur ob culpam nostram, & vellemus nos nunquam peccasse & offendisse Deū, vnde concipitur in nobis per Spiritum sanctum (qui ideo spiritus timoris dicitur Rom. 8.) dolor, odium peccati, & fuga peccati.

Quod autē huiusmodi μεταμέλεια & dolor in corde præcedat salutarem pœnitentiam

tiam, &
um per
alia mu
mant. A
deus faci
de ob pe
ciemus v
ταρσίτατε,
in nom
peccator
ταμέλεια
μετανοίαν
fit prop
Deum p
quod v
vnusquil
fit in rei
baptizar
quod vo
in Chri
ei. vos v
tis ei, id
conuert
dicatior
me doc
contrit
am, id
secund
tarem,

tiam, quæ est conuersio hominis ad Deum per fidem in Iesum Christum, præter alia multa, sequentia testimonia confirmant. Actor. 2. postquam displicuisset Iudæis factum suum, & compuncti essent corde ob peccatum suum, quærunt: quid faciemus viri fratres? Respondet Petrus, μετανοήσατε, & baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum. Hic aperte vides quod & μεταμέλεια seu dolor ob peccatum præcedat μετανοίαν. & quod prædicatio τῆς μετάνοιας sit propria Euangelij, & sit conuersio ad Deum per fidem in Iesum Christum, id quod verba hæc declarant: Baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, hoc est, baptizamini vt habeatis testimonium Dei quod vobis conuersis, id est credentibus in Christum sint remissa peccata. Math. 21. vos videntes οὐ μεταμελήθητε vt crederetis ei, id est, non μεταμελεία ducti estis vt conuerteremini ad Deum per ipsius prædicationem. 2. Corinth. 7. etiam clarissime docet, quod dolor ob peccatum seu contritio, præcedat salutarem pœnitentiam, id est conuersionem: Dolor, inquit, secundum Deum operatur μετανοίαν salutarem, hoc est præparat hominem vt se ad

M   Deum

Deum conuertat per fidem, ne in suis peccatis pereat.

Porro odium & abominatio peccati ex eo venit. Primum, si cogites summam voluptatem Diaboli esse, videre hominem, qui est conditus ad imaginem Dei potius se velle imitari, quam Deum, potius suum signum quam Dei gestare. Deinde si cogites, quemadmodum supra diximus quã horrendè peccatum Deũ offendat, vt quod expellat Spiritum sanctum de corde hominis, & faciat ex templo Dei habitaculũ diaboli. Tertio, si cogites quantum damnũ tibi afferat peccatũ, & quantum alijs noceat malo exẽplo. Postremo, si vt par est cogites, quam turpe & abominabile sit peccatum, quod castissimos Dei angelos fugat. Hęc quatuor merito cor hominis ad dolorẽ propter peccatum, ad odiũ & fugã peccati cõmouere deberẽt.

Quartus gradus, qui viam & salutarem fidem proxime præcedit, est Christi vera cognitio, quæ aliunde haberi nequit, quam ex prædicatione Euangelij, siquidem Euangelium docet, cur Christus in mundum venerit, quis sit, quid fecerit, & quomodo sit affectus erga miseros peccatores, qui ad se veniunt.

Venit in mundum missus à patre vt liberet

ret

ret-
cari
agn
iple
tores
quod
mo &
Iesus
res sal
Est
vult,
tit. e
perfo.
partic
vna p
omni
æstim
Pa
stis, r
bis ir
Hic e
omn
non
I
pec
reci
uer
uer
rat

ret miseris peccatores à tristissimo peccati onere: ita enim Iohannes ait: Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mundi, Et ipse dicit: Veni in mundum vocare peccatores ad pœnitentiam. Item, veni saluare quod perierat. Et Paul. ait: Certus est sermo & omniũ approbatione dignus quod Iesus Christus venit in mundum peccatores saluos facere.

Est verus Deus, qui potest quicquid vult, & vult quicquid suo verbo promittit. est verus homo assumpta in vnionem personalem nostra natura, vt eam reddat participem diuinæ naturæ & gloriæ. est vna persona Deus & homo, vt sciamus omnia opera ipsius esse infiniti precij & æstimationis.

Passus & mortuus est pro peccatis nostris, impleuit legem, vt sua obœdientia nobis imputata, iusti habeamur coram Deo. Hic orat pro te apud æternum patrem, vt omnis qui venit ad illum & credit in illum non pereat, sed habeat vitam æternam.

Denique ita affectus est erga quẽlibet peccatorem quod velit ipsum in gratiam recipere, quantumuis enormiter peccauerit, modo ad ipsum venire non recusa-uerit. Venite, inquit, omnes qui laboratis & onerati estis, ego refocillabo

M 2. vos.

vos. Hunc suum affectum in multis magnis peccatoribus conspiciendum exhibuerat, vt in Magdalena, in latrone & in multis alijs. Breuiter vt venit in mundum propter peccatores: ita reuera vult omnium peccatorum salutem sed per fidem, vt ipse ait: Qui videt filium (id est, agnoscit filium esse saluatorem mundi) & credit in illum, habebit vitam æternam & ego suscitabo eum in vltimo die.

Atque ita vidimus, quid veram & salutarem fidem præcedat, antequam concipi & nasci possit in cordibus nostris. Ex tribus primis gradibus intelligimus, quæ maneat nos damnatio, nisi liberemur à peccatis nostris, vnde oritur compunctio cordis. Ex quarto intelligimus, remedium aduersus peccatum, esse propositum in Iesu Christo. Nam qui in ipsum credit habet remissionem peccatorum & vitam æternam.

In his cogitationibus per Spiritum sanctum excitatur in corde ingens desiderium promissæ in Christo gratiæ, quod desiderium est veluti quidam fidei conceptus, & cum ad hoc desiderium fiducia cordis in promissionem gratiæ accedit, fides in corde nascitur, Atque ita viua salutaris & Christiana fides, est ingens desiderium

um g
ducia
mitte
nare c
ribus
Is c
missio
tis Ch
putata
Deo, c
Deum
Quæ
in cor
ma & p
& incr
uocati
Domi
ratus,
rige m
& ard
sum S
lertici
sus pe
cia &
spirit
auer
H
est f
suau

um gratiæ promissæ in Christo, & firma fiducia in Christum, quod velit ex gratia remittere peccatum, & vitam æternam donare credenti gratis absque omnibus operibus & meritis humanis.

Is qui in hunc modum credit, habet remissionem peccatorum, ex merito mortis Christi, est iustus iusticia Christi sibi imputata, est filius Dei, est reconciliatus cum Deo, est nouus homo, habet accessum ad Deum, stat in gratia & fauore Dei.

Quando fides ita est concepta & nata in corde hominis, cum sit initio tenerissima & perexigua, debet quotidie crescere & incrementa assumere, per ardentem inuocationem Dei, vt cum Dauide ores, *ô Domine confirma quod in nobis es operatus, Spiritu tuo sancto confirma me, dirige me in tua veritate.* In huiusmodi seria & ardenti inuocatione sentitur responsum Spiritus sancti in corde precantis, per læticiam cordis & consolationem aduersus peccatum & mortem. Hæc enim læticia & consolatio in corde, est testimonium spiritus, quod simus filij Dei, & iam inchoauerimus vitam æternam.

Huiusmodi viua & salutaris fides non est sterilis sed fœcunda. Producit enim suauissimos & pulcherrimos fructus, &

M 3

ante

ante omnia se gratam exhibet erga Deum, ipsum prædicat, ipsum laudat mente, corde, lingua, atq; adeo tota vita: Quemadmodum videmus in Abrahamo, cuius filij sunt, qui vestigijs fidei ipsius insistant per fidem & obædientiam.

Huius fidei fructus vt particulatim dicam sunt quatuor, pietas erga Deum, innocentia in vita, charitas erga homines, sancta cura in officio.

Probat & hæc fides cruce, vt aurum igni. Nam patientia sub cruce cū inuocatione dei, expectatione liberationis, est veluti examinatio, fidei, num sit vera nec ne, vt in Iob videre est. Pugnat quoque contra diabolum, mundum & carnem, & fit victrix, cuius finis est salus animæ, & vita æterna, iuxta dictum Domini: Beatus qui perseuerauerit vsque ad finem.

Qui gradus ad fidem à nobis enumeratos recte cogitat, & qui fidei ortum in corde perpendit, & qui fructus fidei vt par est æstimat, is intelligit Euangelium esse prædicationem vniuersalem pœnitentiæ, id est, conuersionis, quæ fit per fidem, & remissionis peccatorum (cum qua coniuncta est iustificatio & donatio vitæ æternæ) intelligit quoque tres esse pœnitentiæ partes, videlicet contritionem (quæ recte
pars

pars
ceda
dem
pars
tia di
cum i
te diff
cipot
tentia
tur, o
salus e
dixi, c
uet ob
nefici
ciae fic
salutis
fit fid
bus.
non e
men
nis, f
Te
patre
c r
vita
cum
te.
C
fit

pars antecedens dici potest, vt quæ antecedit conuersionem, vt ostendimus) fidem, per quam fit conuersio, atq; ideo pars formalis conuersionis seu pœnitentiæ dici potest, & nouâ obœdientiam, quæ cum fide connata est, tametsi ab ea accurate distingui debet, & pars consequens dici potest. Hæc tria, partes dicuntur pœnitentiæ, sed, respectu finis ad quam ordinantur, ordine enim finem præcedunt, qui est salus conuersorum. Et sunt hæc partes, vt dixi, diligenter distinguendæ. Prima remouet obstaculum. Secunda apprehendit beneficium oblatum. Tertia est fructus iusticiæ fidei, qui est veluti intermedium ad salutis portum: Non enim fieri potest vt sit fides, sine suis naturalibus proprietatibus. Etsi autem hæc noua obœdientia non est pars aut causa iustificationis: tamen est necessarius fructus regenerationis, sine qua nemo saluatur.

Tertius vsus & fructus est vt **D E V M** patrem per filium in **S P I R I T V S A N C T O**, mente, corde, lingua, totaque vita pro tanto beneficio prædicemus cum in hac vita tum in omni æternitate.

Quartus vsus & fructus collationis institutæ, est cōfirmatio nostri aduersus tentatio-

rationem grauissimam, quam externa Ecclesie forma, paucitas credentium, & defectio plurimorum ab Euangelio, animis infirmorum subinde quasi instillat. Cum enim infirmi vident multos, qui sunt extra Ecclesiam pollere sapientia, autoritate, opibus, potentia, prosperoque rerum successu, & contra intuentur fideles paupertate, cruce & contemptu tantum non opprimi, incipiunt dubitare de tota Ecclesie doctrina: Ratiocinantes, eos potius placere Deo, quos felices & fortunatos in hoc mundo vident, quam eos qui cum tantis calamitatibus conflictantur. Aduersus hanc tentationem iuuat aspiciere positam à nobis vaticiniorum & euētuum conuenientiam, quæ docet regnum Christi esse spirituale, docet pios ideo grauius affligi in hoc mundo, vt in eis corpus peccati crucifigatur, & vt admoneantur de futura gloria, in quam Christus victor nos suo tempore introducet. Neque alia vnquam fuit aut erit Ecclesie conditio in hoc mundo, quam vt cruce veluti igni quodam probetur, vt propheta & Apostoli testantur, & totius doctrinæ Ecclesie Dei consensus confirmat, & infinita sanctorum exempla comprobant. Spectro igitur felicitatis impiorum in hoc mundo, oppo-

op
te
ste
ria
ne
cre
ang
que
per
sust
nibi
per
cuen
fron
clef
cida
etia
que
tur
fi:
me
mu
test
mu
ris
Pfa
ex
tes
au

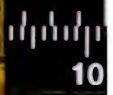
opponamus cum Dauide veram felicitatem, eamque perpetuo duraturam in Christo Iesu. Cruci Ecclesie opponamus gloriam. Contemptui opponamus adoptionem nostri in filios Dei. Cum paucitas credentium & defectio multorum ab Euangelio offendit, confirmemus nos verbo, quo hæc paucitas & defectio prædicta fuit per Prophetas, Christum & Apostolos: sustetemus nos exemplis piorum, qui omnibus temporibus fuere paucissimi. Semper enim optima quæque paucissimis placere. Erigamus nos consolatione promissionis, quod non sit prorsus abolenda Ecclesia in hac vita, etsi multi in ea trucidantur à tyrannis, & quod illi ipsi qui etiam trucidantur, in hoc ipso sint beati, quod persecutionem & mortem patiantur propter confessionem nominis Christi: imo gaudeamus nos isto pacto conformes fieri filio Dei, ut olim cum eo regnemus in gloria. Si enim patimur cum illo, teste Apostolo, etiam cum illo regnabimus, & percipiemus fructum nostri laboris cum gaudio, iuxta Dauidis vaticinium. Psal. 126. Qui seminant in lachrymis cum exultatione metent: Euntes eunt & flentes portant preciosum semen: venientes autem venient cum exultatione portantes

manipulos suos. Vt ergo Agricola non tantum mentem vertunt ad tempus fati-
onis, quod est molestius & laboriosius: verumetiam ad lætissimum & iucundis-
simum tempus quo laboris gratissimus fructus colligetur & percipietur: Ita nos non ad præsentem calamitatem quas susti-
nere cogimur in hoc mundo vertamus oculos, sed multo magis ad æternam glo-
riam in Christo nobis promissam. Nam vt Paulus ait, 2. Cor. 4. Leue momentum afflictionis nostræ excellenter supra mo-
dum æternam gloriæ pondus operatur nobis.

T E Λ O Σ.

Agricolz non
id tempus fati-
& laboriosius:
m & iucundif-
oris gratissimas
pietur: Ita nos
itates quas subli-
nundo vertamus
ad zternam glo-
promissam, Nam
Leue momentum
lenter supra mo-
vondus operatu

s.

N
plac
abar

D A

De

Q v
statis,
commu
cia sunt
mo: by
trem, fi
Sciend
men sub
tium.
tur: qu
preben
etiam
vniuer
pterea
& filiu
dam m
Domi
ras agr
posit an
manit a
coniu
Christe

TYPOGRAPHVS.

Ne obtruderemus emtori vacuas pagellas,
placuit locum ex Damasceno subijcere, qui
ab argumento libelli non esset plane alienus.

DAMASCENVS LIB. III.

CAP. IIII.

De modo antidoseos & alternatione.

QVOD igitur aliud est substantia, et aliud hypo-
stasis, sapissime solemus dicere, & quod substantia
communem & contentiuam earū qua eiusdem spe-
ciei sunt hypostaseon, designat speciem, vt Deus, ho-
mo: hypostasis autem indiuiduum ostendit, ceu pa-
trem, filium, Spiritum sanctum, Petrum, Paulum.
Sciendum igitur, quod deitatis & humanitatis no-
men substantiarum, id est, naturarum est representa-
tiuū. At Deus & homo & de vna natura ordina-
tur: quemadmodum cum dicimus, Deus est incom-
prehensibilis substantia, & vnus est Deus: sumitur
etiam & de hypostasibus, vt particulariori suscipiente
vniuersalioris nomen, vt cum dicit scriptura: Pro-
pterea vnxit de Deus, Deus tuus. Ecce enim, patrem
& filium ostendit. Et cum dicitur: Erat homo qui-
dam in terra Ausitide, nam Iob solum ostendit. In
Domino igitur nostro Iesu Christo, quia duas natu-
ras agnoscimus, & vnā hypostasim ex vtraq; com-
positam, quando naturas respicimus, deitatem hu-
manitatemq; vocamus. At verò quando ex naturis
coniunctam hypostasim, quandoq; ex vrisque simul,
Christum nominamus & Deū & hominem secundū
idem

idem, & Deum incarnatum, quandoq; verò ex vna partium, id est, naturarum, Deum solum, & filium Dei, & hominem solum, & filium hominis. Et quandoq; ex sublimibus solis, quandoq; ex solis humilibus: nã vnus est, & hoc & illud similiter existens: hoc quidem, semper existens caussaliter ex patre, illud verò, posterius homo factus, ob miserationem & amorem hominum. Diuinitatem igitur dicentes, non de illa nominamus ea quæ humanitatis sunt propria: nō enim dicimus deitatem, aut passibilem aut creatam. Neq; de carne, id est, humanitate, prædicamus ea quæ deitatis sunt propria: nam neq; dicimus carnem, id est, humanitatem increatam. At verò de hypostasi, siue ex vtraq;, siue ex vna naturarum eam nominamus, vtriusq; naturarum propria illi adiicimus. Nam Christus hoc quidem est, quod vtrunq; simul, & Deus & homo dicatur, & creatus & increatus, & passibilis & impassibilis. Et quando ex vna naturarum filius Dei & Deus nominatur, suscipit consistentiam nature, id est, carnis propria, Deus passibilis nominatus, & Dominus gloriæ crucifixus, non secundum quod Deus, sed secundum quod homo idem est. Et quando dicitur homo & filius hominis, suscipit diuine substantiæ propria, & glorificationes, puerulus ante secula, & homo sine principio, non secundum quod puer & homo, sed secundum quod Deus (qui est ante secula) factus est in nouissimis puer paruulus. Et iste modus est alternationis, alternatq; attributionis vtriusq; nature, alterutri propria vicissim reddentis, propter hypostaseos identitatem, & ipsarum in inuicem immanentiam ac inhesionem. Secundum hoc possumus dicere de Christo, hic Deus noster in terra visus est, & hominibus conuersatus est, & homo iste increatus est, impassibilis & incircumscribitus.

ergo verò ex vna
 solam, & filiam
 hominis. Et quoniam
 ex solis huiusmodi
 et existens: hoc quod
 ex patre, illud vero
 rationem & amorem
 licentes, non de deo
 sunt propria: non enim
 in aut creatam. Neque
 adicimus ea que de-
 cimus carnem, id est
 verò de hypostasi, si-
 ut arum eam nomi-
 na illi adicimus. Non
 trunq, simul, & De-
 & increatus, & pas-
 ido ex vna natura
 suscipit consuetudine
 Deus passibilis nomi-
 cipius, non secundum
 ad homo idem est. Et
 hominis, suscipit divi-
 ationes, puerum no-
 ro, non secundum quod
 ed Deus (qui est ante
 puer parvulus. Et ho-
 rnatq, attributiones
 vna vicissim reddere
 m, & ipse arum in ma-
 em. Secundum hoc
 Deus noster in terra
 us est, & homo ip-
 scriptum.

